

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI**

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ ARAZİLERİNİN DEĞİŞEN KULLANIMLARI

Yüksek Lisans Tezi

Önder AYDOĞAN

Ankara- 2012

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI**

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ ARAZİLERİNİN DEĞİŞEN KULLANIMLARI

Yüksek Lisans Tezi

Önder AYDOĞAN

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Bülent Duru

Ankara- 2012

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../2012)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

.....

İmzası

.....

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ
ANABİLİM DALI

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ ARAZİLERİNİN DEĞİŞEN KULLANIMLARI

Yüksek Lisans Tezi

Önder AYDOĞAN

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Bülent Duru

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
I. ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ	9
1. Ankara	9
2. Ankara, Atatürk ve Orman	22
3. Atatürk Orman Çiftliğinin Kuruluşu	34
4. Atatürk Orman Çiftliği'nin Yasal ve İdari Yapısı	49
II. ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ'NİN FAALİYETLERİNİN	
KURULUŞ AMAÇLARI ÇERÇEVESİNDE İRDELENMESİ	54
1. Ziraat ve Hayvancılık Faaliyetleri	55
2. Endüstriyel Faaliyetler	73
3. Ticari Faaliyetler	86
4. Eğitsel Faaliyetler	88
5. Rekreasyonel Faaliyetler	90
6. Atatürk Orman Çiftliği'nin Ankara Kenti İçerisinde	
Çevresel Açıdan Önemi	95

III. ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ ARAZİLERİNİN

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU	99
1. AOÇ'nin Hazineye Bağışlanması ve Sonrası... ..	99
2. Atatürk Orman Çiftliği Arazilerinin Varlığında Günümüze Değın	
Yaşanan Değışim	104
3. AOÇ Arazilerinin Devri	107
4. Günümüzdeki Gelişmeler	123
5. Değışen Siyaset ve Atatürk Orman Çiftliği	130
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	134
KAYNAKÇA	146
ÖZET	153
EKLER	157

KISALTMALAR

AOÇ :	Atatürk Orman Çiftliği
AŞTİ :	Ankara Şehirlerarası Otobüs İşletmesi
Başbakanlık YDK:	Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu
DZİK :	Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu
MKE :	Makine Kimya Endüstrisi
MSB :	Milli Savunma Bakanlığı
POAŞ :	Petrol Ofisi Anonim Şirketi
TCDD :	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TBMM :	Türkiye Büyük Millet Meclisi
Tigem Vakfı :	Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü Vakfı

GİRİŞ

Büyüyen, gelişen yapısı ve insan yaşamı için sunduğu olanaklar açısından kentler, günümüzde farklı sosyal sınıflardaki binlerce insanın kendi oluşturdukları yapay bir çevrede belirli kurallara göre yaşadıkları yerleşmeler konumundadır. Kentler; tarihin getirmiş olduğu birikim ve doğayla kurulacak yapıcı bir bağ ile kendilerini sağlıklı bir şekilde geleceğe taşıyabilir. Bu anlamda sokakları, caddeleri, binaları, içinde yaşayan insanları, bitkiler ve hayvanlar gibi diğer canlılarıyla adeta yaşayan birer organizma gibidirler.

Gelişme ve büyümesine imkan sağlayacak açık alanları, içinde yaşayan insanların sağlıklı bir biçimde hayatlarını sürdürmeye imkan verecek alt yapı hizmetleri, modern kent hayatının yorucu ortamından bunalanların dinlenip yeniden zindelik kazanmalarını sağlayacak açık yeşil alanları, park ve bahçeleri ile rekreasyon alanları sağlıklı bir kent yapısının en önemli unsurlarının başında gelmektedir. Teknolojik ilerlemenin ve modernleşmenin beraberinde getirdiği çevre sorunlarının günümüzde ulaştığı boyut göz önünde alındığında, kent içerisinde yeşil alanların geliştirilmesi ve korunması daha da önem kazanmaktadır.

Bu tarihten 88 yıl önce Ankara başkent seçildiğinde kentin durumu yukarıda önde gelen özelliklerini saydığımız sağlıklı bir kent yapısından çok uzakta bir görünüm sergilemektedir. Atatürk ve Cumhuriyet dönemine dair yaptığı çalışmalarla tanınan Falih Rıfkı Atay'ın “ Çankaya ” adlı eserinde Ankara kentinin o günlere dair izlenimleri dikkat çekicidir:

“ Trenden inince iki taraflı bir bataktan, ağaçsız bir mezarlıktan, kerpiç ve hımış esnaf barakalarından geçerek bir türlü bitmeyen bir yangın yerine sapılmaktadır. Yol denilecek bir şey yoktur. Eski Halkevi'nin bulunduğu tepe eteklerinden ta Çankaya sırtlarına kadar, bozulmuş bağlarla asma kütükleri ve yabani gülfidanları arasında sarsıla sarsıla giderdik. Çankaya'dan ufuklar boyu bomboş bir bozkır parçası görünürdü. Bu kül ve toz yığınları içinde bir yeni devlete başkent yapmayı düşünmek değil, onun yüzüne bakmak bile cesaret kırıcı bir şeydi. “¹

Böylesi bir ortamda 1915 yılı yangınıyla adeta harap olmuş 20-25 bin nüfuslu 1923 Ankara'sında yapılacak çok şey vardır. Bu çerçevede kentte hızlı ve yoğun bir biçimde imar çalışmalarına başlanmış ve kentin ortasından kırsal bölgeye doğru Gençlik Parkı, Hipodrom ve Atatürk Orman Çiftliği yeşil alanlarını kapsayan bir yeşil alan kuşağının oluşturulması amaçlanmıştır. Atatürk'ün Ankara'yı modern ve örnek bir başkent haline getirme arzusu, kentin imar planlarına uygun olarak yapılandırılması ve mümkün olduğunca yeşillendirilmesiyle bütünleşmiştir. Bu anlamda da Ankara'nın ilk imar planında Atatürk'ün çevre, tarım, ormancılık, ağaçlandırma gibi kavramlarla örtüşen düşünce ve eylemlerinin izlerinin bulunduğu söylenebilir.² Genç Cumhuriyet modern ve çağdaş bir kent yaratmanın kararlılığını ortaya koyacaktır.

Bu çerçevede Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren üzerinde durulan birçok önemli konu arasında Atatürk Orman Çiftliği'ne öncelik tanınması ve büyük bir hız ve kararlılıkla uygulamaya geçirilmesi

¹ Falih Rıfkı Atay, **Çankaya**, 2. Baskı, İstanbul, Pozitif Yay., 2011, s. 440 - 441.

² Veli Köroğlu, “Çevreci Atatürk”, **Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı No: 6(2), Mersin, 2009, s. 58.

önemli ve anlamlıdır. Devlet politikası ve hükümet programlarının belirlenmesinde belirsizliğin bulunduğu bir ortamda Atatürk Orman Çiftliği projesiyle sanayi tarım bütünleşmesi, modern yöntemlere dayalı tarımın yeniden örgütlenişi, kentsel yaşamın geliştirilmesi ile modern ve bilimsel yöntemlerle birlikte büyümeyi ortaya koyan bir özgürleştirme hareketi amaçlanmıştır.

Atatürk Orman Çiftliği 90 seneye yaklaşan Cumhuriyet tarihimizde neredeyse cumhuriyetimizle yaşıt, cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk'ün ideallerini de ifade eden, tarım ve sanayinin bir bütün halinde, modern ve bilimsel yöntemlerle birlikte büyümesini ortaya koyan bir özgürleştirme hareketinin, cumhuriyetin ilk yıllarında başlayan kentleşme siyasalarının ve ilerleme düşüncesinin çok önemli bir adımını oluşturmaktadır.³ Atatürk Orman Çiftliği tarım ile sanayinin, üretim ile rekreasyonun, kır ile kent kültürünün, uygulama ve üretim ile eğitim etkinliğinin ve aynı zamanda bireysel olanı da aşarak kamusal bir değer yaratma kültürünü ifade eden kentsel ölçekte büyük bir tasarıdır. Çiftlik Atatürk'ün bireysel bir çabası olarak başlayıp, ardından kamusal bir mülk ve değere dönüşmüştür.

Atatürk'ün ölümünden önce hazineye yani milletine bağışladığı bu büyük yapı, O'nun ölümünden sonra çeşitli kanunlarla ve idari kararlarla her anlamda adeta yağmalanmıştır. Bugün çiftlik, sahip olduğu arazinin beşte ikisini kaybederek daralmış ve küçülmüştür. Kuruluş amaçlarını sürdürecektir.

³ Çağatay Keskinok, " Bir Özgürleştirme Tasarısı Olarak Atatürk Orman Çiftliği ", **Bir Çağdaşlaşma Öyküsü: Atatürk Orman Çiftliği**, Ankara, Koleksiyoncular Derneği Yayını, 2008, s. 70.

yapısından uzaklaşarak işlevinin önemli bir bölümünü yapamaz hale getirilmiştir.

Atatürk Orman Çiftliği gerek Cumhuriyetin ilk eserlerinden biri oluşu, gerekse günümüze ışık tutan kuruluş amaçları ve en zor şartlar içinde bile nelerin mümkün olabileceğini gösteren yakın tarihimizle özdeş bir örnek olması itibariyle günümüzde önemli bir yer tutmaktadır. Buna rağmen kamuoyunda hak ettiği ilgiyi yaşanan olumsuz gelişmelere rağmen görememektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi Atatürk'ün ölümünden önceye kadar bizzat kendisinin işletip, yönlendirdiği çiftlik sonraki süreçte sürekli bir biçimde müdahalelere maruz kalmış, arazileri kopartılmış ve kuruluş amaçlarını sürdüremeyecek bir konuma adeta itilmiştir.

Günümüzün çevre sorunları açısından da olumlu anlamda örnek teşkil edebilecek bu yapı; kamu kurum ve kuruluşlarına arazi tesis etmek, devletin kurumları için gerekli sosyal tesisleri oluşturmak, turistik tesisler ile çiftliği bütünleştirmek gibi kimi gerekçelerle kuruluş amaçlarından uzaklaştırılmış ve kent içerisinde kimliğinden uzak adeta kayıp bir mekân konumunu almıştır.

Amaç

Cumhuriyetimizin ilk eserlerinden olan ve Ankara'nın başkent seçilmesinden sonra kentin kimliğiyle adeta bütünleşen Atatürk Orman Çiftliği, azalan arazilerine rağmen kent açık yeşil alan sistemi içindeki örnek yeri ve yapısı itibariyle çok önemli bir konumdadır. Bu bağlamda çalışmada temel amaç Atatürk Orman Çiftliği'nin günümüzde daha da önem kazanmış

kuruluş amaçları çerçevesinde, yaşanan süreçte arazi kullanımlarının ne gibi bir değişime maruz kaldığını gözler önüne sermektir.

Bu çalışma ile ülkemizde zaman zaman gündemin ilk sıralarına oturan Atatürk Orman Çiftliği'nin o günün şartlarında hangi amaçlar ve vizyon doğrultusunda kurulduğu, o yıllardaki arazi kullanımları ve geçen zaman zarfında bu arazilerin nasıl hızla Atatürk Orman Çiftliği'nden kopartılarak başka kullanımlara tahsis edildiği, değişen kentsel politikalar çerçevesinde araştırılmaya çalışılmıştır.

Varsayımlar

Bu çerçevede çalışmada ortaya konan varsayımlar şu şekilde ifade edilebilir:

- a. Atatürk Orman Çiftliği, Ankara kenti içerisinde yeşil alanların oluşturulması ve değerlendirilmesi için kullanılabilecek, önemli bir toprak parçasını ifade etmektedir.
- b. Çevre sorunlarının ve çarpık kentleşmenin hızla arttığı bir dönemde, kamuya ait alanların korunması ve kentlerimizin temiz hava deposu olan orman ve yeşil alanların sayılarının artırılması büyük bir önem taşımaktadır.
- c. Kentsel gelişme açısından büyük öneme sahip kamusal toprak ve alanların korunması, gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasının yanında kentsel bilinçlenmenin sağlanması ile birlikte oluşacak toplumsal bir bilinçle mümkün olabilecektir.

- d. Kimi kesimlerce AOÇ'de tarımsal üretime dönük faaliyetlere artık gerek olmadığına dair bir yaklaşım doğru bir çıkış noktası olarak gözükmemekte; çiftliğin kuruluş yıllarında ortaya koyduğu tarımsal üretime dönük faaliyetlerin günümüz şartlarında önemi artarak devam etmektedir.
- e. Gıda güvenliği, doğal, hormonsuz, genetiği değiştirilmemiş tarım ürünleri gibi konuların öneminin giderek arttığı günümüzde Atatürk'ün “ *hilesiz ve nefis gıda maddeleri temin etmek* ” sözleriyle ifade etmiş olduğu çiftliğin görevlerinden biri çok daha büyük bir önem ifade etmektedir ve bu çerçevede müdürlük bünyesinde yapılacak araştırma çalışmalarıyla ekolojik tarımın etkin bir biçimde yaygınlaşması sağlanabilecektir.

Yöntem

Çalışmada bilimsel veriler ve kaynaklar çerçevesinde bir giriş ve gelişme süreci ortaya konmuş, elde edilen bilgiler ışığında Atatürk Orman Çiftliği arazilerinin günümüzdeki durumu ortaya konarak kuruluş amaçları çerçevesinde öneriler belirtilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde; Ankara kenti, Atatürk'ün Ankara'ya ve doğaya bakışı ve bu bağlamda Atatürk Orman Çiftliği'nin kuruluş aşaması ele alınmıştır. Bu çerçevede Cumhuriyet yıllarında Ankara kentinin durumu, Atatürk'ün bozkır Ankara'sında doğaya karşı mücadelesi ve modern

ölçütlerde bilime dayalı bir tarımın yaygınlaşması için çabası açıklanmaya çalışılmıştır.

Kuruluş amaçları açısından Atatürk Orman Çiftliği'nin incelendiği ikinci bölümde Atatürk Orman Çiftliği'nin üzerine inşa edildiği temeli oluşturan kavramlar; sanayi tarım bütünleşmesi, modern yöntemlere dayalı tarımın yeniden örgütlenişi ile kentsel yaşamın geliştirilmesi açısından çiftliğin katkıları, çerçevesinde geniş bir biçimde ele alınıp bu amaçlara ulaşıp ulaşılmadığı ve günümüzdeki sürdürülebilirliği araştırılmıştır.

Devletin, yerel yönetimin, siyasi partilerin ve özel firmaların Atatürk Orman Çiftliği'ne bakışının irdelendiği üçüncü bölümde ise; Atatürk'ün ölümünden sonra hazineye bağışladığı çiftliğin arazilerinin, değişen kentsel politikalar çerçevesinde, ne gibi gerekçelerle çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarına tahsis edildiği ve arazi miktarlarındaki değişimlerin altı çizilerek, Atatürk Orman Çiftliği arazilerinin devri ile ilgili siyasi ve idari tablo ortaya konmaya çalışılmıştır.

Yaşanan son gelişmeler çerçevesinde genel bir değerlendirmenin yapıldığı son bölümde Atatürk Orman Çiftliği arazilerinin günümüz şartlarında yeniden yapılanması, korunması ve kullanılması konusunda öneriler belirtilmiştir.

Tez süresi boyunca ağırlıklı olarak mevcut literatürden ve yazılı kaynaklardan yararlanılmış olup, güncel verilere ulaşmak için de internet ve elektronik ortamdan faydalanılmıştır. Kamuoyunda çeşitli kesimlerin Atatürk

Orman iftliği ile ilgili fikirlerini öğrenmek için yüz yüze görüşme ve mülakat yöntemi de kullanılmıştır.

I. ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ

1. ANKARA

Anadolu'nun tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olmasından dolayı, birçok yerinde yerleşim yerleri ve kentler kurulmuştur. Ankara Anadolu'nun ilk yerleşim yerlerinden biri olarak gerek tarihi süreç içerisinde sürekli yaşanmış ve kullanılmış bir yer olmasından ötürü gerekse zengin kültürel mirası ile dünya başkentleri içinde özel bir yere sahiptir.

Ankara kenti tarih boyunca, “ Angora “, “ Ankyra “, “ Engüriye “, “ Engürü “, “ Angare “, “ Ankura “ gibi birçok isimle anılmıştır. Bu isimlerin anlamları ve kökenleri ile ilgili çeşitli bilgiler ve yorumlar vardır.

Kariyalı tarihçi Apollonius'a dayanarak Bizanslı yazar Etienne; Galatyalıların Asya'ya geldiklerinde (Milattan üç yüzyıl önce) bir taraftan İraniler ve onların müttefikleri, diğer tarafta da Mısırlılar ile savaştıklarını ve ellerine geçen Mısır gemi çapalarını bir zafer ganimeti gibi yanlarına alıp getirdiklerini ve kentin isminin buradan geldiğini belirtmektedir. Roma İmparatorluğu döneminde de gemi çapasının Ankara şehrinin arması olarak kullanıldığı bulunan bazı madalyon ve sikkelerde de görülmektedir.⁴

Lidyalı gezgin Pausanias ise kenti Frig kralı Gordius'un oğlu Midas'ın kurduğunu, yunanca “ Anker “ anlamına gelen bir gemi çapası bulduğunu ve bulduğu yerin ismine “ Ankyra “ adını verdiğini söyler. Eski arap tarihçileri ise Ankara'nın eski yunanca karşılığı “ Angira “ yı kullanmışlardır.

⁴ Avram Galanti, **Ankara Tarihi I-II**, 2. Basım, Ankara, Çağlar Yayınları, 2005, s.11-13.

İlhanlılar zamanında kentin etrafında yetişen üzümler sebebiyle Farsça “ Engür ” kelimesinden gelen “ Engüriye ” adını alan kent için, Yunancada kayalık vadi anlamına gelen “ Ankos ” ve üstü düzgün olmayan, arızalı manasına gelen “ Ankur ” kelimelerinin de kullanıldığı öne sürülmektedir.

Genel anlamda yazının bulunmasından önceki dönem olarak da tanımlanabilecek tarih öncesi (Prehistorik) dönem; ilk çağ insanların yaşayışlarını, tabiatlarını ve ırkların gelişimiyle birlikte uygarlıklarını oluşturabilmek için yaptıklarını kapsar. İşte Anadolu’nun en eski yerleşim yerlerinden birisi olan Ankara’nın bilinen tarihi Paleolitik Çağ’a (Eski Taş Çağı/M.Ö. 60000 – 10000) kadar uzanmaktadır. Kentte bu döneme ait yapılan araştırma ve kazılarda elde edilen bulgular Paleolitik Çağ’da Ankara kenti ve çevresinde yaşam olduğunu ortaya koymaktadır. Çubuk Barajı çevresi, Etiyokuşu, Beytepe Köyü, Uzağıl mevkii, Maltepe (gazhane) yakınları, Macunçay ile Ludumlu gibi alanlarda elde edilen kazı bulguları bu döneme ışık tutmaktadır.⁵

Ankara kentinin ilk merkezi yerleşim yerinin Ankara Kalesi’nin bulunduğu alan olduğu ifade edilmektedir. Gerek su ve gıda ihtiyaçları için Hatip Çayı ve Çubuk Ovası’nın sağladığı imkânlar gerekse, güvenlik ve strateji açısından kalenin bulunduğu tepenin konumu Hititler’in Ankara kentini askeri bir üs olarak kullandığı savını güçlendirmektedir. Kent merkezinde Hititlere ait herhangi bir kazı bulgusuna rastlanmamış olsa da; Karaoğlan,

⁵ A.g.e, s.15 – 18.

Yassihöyük, Külhöyük, Balıkhisar, Gavurkale gibi kentin çevresindeki alanlarda Hitit dönemi yerleşimlerine ait bulgular elde edilmiştir.

Hititlerin siyasal olarak çöküşü ve imparatorluklarının ortadan kalmasıyla Ankara ve çevresinde Frigler (M.Ö. 900 – 300) egemen duruma geçer. Kent ve çevresinde yapılan kazılar neticesinde, Frigler döneminden kalma yerleşimlerin bölgede bulunduğu ortaya çıkmıştır. Friglerin Anadolu'ya girişi Strabon ve Herodot'a göre Trakya ve Makedonya'dan boğazlar yoluyla olmuştur.⁶ Kimi efsanelerde Ankara kentini Frig Kralı Midas'ın kurduğu söylenir. Lidyalı bir gezgin ve tarihçi olan Pausanias da Ankyra kentinin Gordios'un oğlu Midas'ın tarafından kurulduğunu ve Friglerin bir kenti olduğunu ifade eder.⁷ Yapılmış olan araştırma ve kazılar Friglerin Ankara'da Hacıbayram tepesi, Fidanlık çevresi ve Çankırıkapı arasında yerleşim gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Hacıbayram Cami'nin yanında bulunan Augustus Tapınağı ve Anıttepe'de Anıtkabir ile Atatürk Orman Çiftliği arasındaki arazide bulunan yirmiye yakın tümülüs Frig döneminin izlerini taşımaktadır. Frig Krallığının merkezi olan Gordion antik kenti de Polatlı'nın kuzeybatısında bulunmaktadır.

Frig döneminin Anadolu'da Kimmer akınları sonunda sona ermesiyle, M.Ö. 7. yüzyılın başlarına Lidyalılar Batı Anadolu'da egemen olmuşlardır. Anadolu'da pazar ekonomisinin geliştiği bu dönemlerde, merkezi ulaşım hattı üzerinde bulunan Ankara kenti de bu gelişmelerden etkilenmiş ve ticari bir merkez konumuna gelmiştir.

⁶ Abdülkerim Erdoğan, Ali Kılıcı, Gökçe Günel, **Tarih İçinde Ankara**, Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı, 2007, s.30

⁷ **A.g.e.**, s. 31.

Lidyalıları M.Ö. 547 de mağlup ettikleri savaştan sonra Persler, Anadolu'da hâkimiyeti ele geçirerek Doğu Helen kültürüne son vermişlerdir. Perslerin Anadolu'yu kontrol ettiği dönemde tarihçi Heredot; Ankara'nın ticaret, haberleşme ve ordu yolu olarak kullanılan Kral Yolu üzerinde bulunduğunu belirtmektedir. Ankara'nın bu dönemde önemli bir konaklama ve ticaret kenti olduğu ifade edilmektedir.⁸

M.Ö. 333 de kent, Persleri yenen Makedon kralı Büyük İskender tarafından fethedilir. Onun ölümünden sonra ise önce Antigonos'un ardında da Lysimakhos'un kontrolüne geçen kentin, o tarihlerde öneminin arttığı ve Gordion seviyesine çıktığı belirtilmektedir.

Günümüzde Ankara ve Kırıkkale illerini kapsayan topraklara, M.Ö. 278'de Galatlar yerleşir. Tolistobog, Trokme ve Tektosag adlı üç boydan oluşan bu savaşçı kavim, Orta ve Batı Avrupa'nın Ren Havzası'ndaki yerlerini bırakarak Anadolu'ya göç etmişlerdir. Avrupa'daki kentlerinde olduğu gibi Galatlar; Ankara'da da yamacı dik, savunmaya elverişli bölgelere Ankara Kalesi gibi bir çok kale yaparak bölgede üstünlüklerini ortaya koymuşlardır. M.Ö. 189'da Romalı komutan Vulso Galatları mağlup ederek bölgeyi ele geçirmiş ve Galatları Roma'ya bağlamıştır. Romalılar döneminde de Ankara kentinin askeri, coğrafi ve ticari önemi sürmüştür; kente *Metropolis*, *Neokoros* gibi ünvanlar verilerek kent bölgenin başkenti konumuna gelmiştir. Roma ile gelişen iyi ilişkiler neticesinde kent büyüyerek gelişmiş ve M.S. 2. yüzyılda en parlak dönemine girerek yüz bine yakın nüfusu görkemli sivil, askeri, dini yapılarıyla önde gelen bir imparatorluk kenti haline gelmiştir. Amfitiyatro,

⁸ A.g.e., s. 46 – 47.

Augustus Tapınağı, Şehir Meclisi, Agora, Hamam, Zeus Tapınağı, Roma Tiyatrosu, Direkli Yol gibi anıt ve yapılar kentteki, döneme ait önde gelen eserlerdir.

Roma İmparatorluğu'nun M.S. 3. yüzyıl ortalarında içinde bulunduğu sosyal ve siyasal karmaşa neticesinde M.S. 395 de bölünmesinden sonra, Ankara kenti Doğu Roma (Bizans) sınırları içerisinde kalır. Bizans döneminin sonraki yıllarında kent önemli bir dini merkez konumuna gelerek, kentin gerek askeri gerek lojistik ve ekonomik alanlarda önemi devam etmiştir. Anadolu'yu geçen Sasanilerin M.S. 622 de Ankara'ya saldırdığı; kenti yağmaladıkları ve kentin yakılıp yıkıldığı, bundan sonra ise Ankara'nın çevresinin iki kat surlarla çevrilerek kentin Kalenin bulunduğu tepeye konuşlandığı, 7.yüzyılda Sasani tehdidinin ortadan kalmasıyla Ankara'nın büyük bir kumandanlık üssü olduğu ifade edilmektedir.⁹ Kent 6. yüzyıldan sonra birkaç defa Arap Müslümanların kontrolüne geçse de, 11. yüzyılın sonlarına kadar Bizans İmparatorluğu'nun önemli bir üssü olarak kalmıştır. Selçuklu hükümdarı Alparslan'ın 1071'de kazandığı Malazgirt zaferinden sonra Anadolu'nun kapısı Türklere açılmış ve kent Selçukluların kontrolüne girmiştir. Haçlı seferleri ile kentin kontrolü Bizanslılara geçse de içinde bulundukları siyasi ve ekonomik çalkantı ortamında Ankara çevresindeki büyük toprak parçaları Türklerin eline geçmiş olduğundan, Türkler buralarda filizlenip güçlenerek 1127'den önce kentin kontrolünü tekrar ele geçirmişlerdir. Bundan sonra kentte Türk imarı başlamış ve Bizans dönemi sonra ermiştir.

⁹ Semavi Eyice, " Bizans Dönemi Ankara'sı ", **Ankara Konuşmaları**, Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yay., Ankara, 1992'den aktaran: Erdoğan, Kılıcı, Günel, **a.g.e.**, s.22.

Ankara 1129'da o tarihlerde Anadolu'nun en güçlü devleti konumuna gelen Danişmendlerin egemenliğine girmiştir. İktidar kavgaları ve çeşitli ittifaklar bu dönemlerde Anadolu Devletleri arasında yoğun olarak yaşanır hale gelmiştir. Selçuklu hükümdarı II. Kılıçarslan, ölümünden önce toprakların yönetimini oğulları arasında paylaştırır ve Ankara'nın yönetimi Muhiddin Mesud'a geçer. II. Kılıçarslan'ın ölümünden sonra yönetimde olan kardeşler arasında taht kavgası başlar ve II. Rükneddin Süleyman Şah sultanlığını ilan ederek Ankara'ya yürür. Rükneddin Süleyman Şah kontrolü sağladıktan sonra şehzadeligi kaldırarak Anadolu Selçuklu Birliğini sağlamaya çalışmıştır.

İzzeddin Keykavus'un Selçuklu Devleti'nin tahtına geçmesiyle birlikte kardeşi Alaeddin Keykubat arasında bir saltanat mücadelesi baş gösterir. Alaeddin Keykubat isyan ederek Ankara Kalesi'ne yerleşir ve savunmaya geçer. Sağlam surlarla çevrili kent kuşatmaya uzun müddet dayanır ve Alaeddin Keykubat 1212'de teslim olur.

Günümüze ulaşan Alaaddin Cami, Ahi Şerafeddin Camii, Saraç Sinan Mescidi, Beypazarı Sultan Alaaddin Camii, Akköprü, Ayaş Karakaya Kaplıcası gibi eserler Selçuklu dönemi mimarisinin izlerini taşımaktadır.

1308 – 1341 tarihleri arasında ise yönetim İlhanlıların eline geçmiş ve Anadolu ile Ankara'yı kendi tayin ettikleri vali ve kumandanlar ile yönetmişlerdir. Sivas valisi Alaeddin Eratna'nın kurduğu Eratnalılar Devleti bundan sonra bir dönem Ankara'nın yönetiminde söz sahibi olmuştur.

13. yüzyıldan itibaren artan Moğol akınları sonucunda Orta Asya'nın Semerkand, Belh, Taşkent, Merv gibi büyük Türk kentlerinden kaçan esnaf ve zanaatkarlar, Anadolu ve Ankara kentine gelmişlerdir. Bu büyük göç dalgasıyla Anadolu'ya gelen bu topluluklar kentlere yerleşmeye başlayarak kentin sosyal ve ekonomik alanlarında değişim yaşamasına neden olurlar. Çoğu göçebe bir hayat süren Türklerin kent yaşamına girmesiyle, hem kendilerini takip eden Moğollara hem de buralarda yaşayan Bizans halkına karşı ortaya çıkan örgütlenme ihtiyacı “ Ahilik “ örgütünün ortaya çıkmasına sebep olur.

Bu çerçevede tüm esnaf ve zanaatkârlar tek bir çatı altında toplanarak mesleki, ahlaki, askeri ve toplumsal konularda belirli düzeyde bir eğitimden geçirilirler. Ahiler içinde yetişen Türk esnaf ve zanaatkârlar hem aralarında güçlü bir yardımlaşma ve dayanışma ilişkisi geliştirir hem de Bizanslı meslektaşları ile rekabet edebilecek yeterlilikte mesleki becerilere ulaşırlar. Ankara kenti ve çevresi o dönemlerde hayvancılığa çok elverişli olduğundan Ahilerin örgütlediği dericilik ve hayvancılık faaliyetleri kentte hızla yayılır, ticaret gelişir. Dericilikle birlikte sonraki yıllarda önem kazanacak tiftik keçisi üretimiyle ilgili verimliliği arttıracak önlemlerin Ahilerce geliştirildiği ifade edilmektedir.¹⁰

Tarım ve hayvancılık alanlarında üretimle ilgilenen Ahiler, kentlerin yönetimi ve düzeniyle de ilgilenmiş, merkezi otoritenin zayıfladığı dönemlerde kent yönetiminde ön plana çıkmışlardır.

¹⁰ A.g.e., s. 182 – 183.

Ahi vakıflarınca kurulan Ahi Şerafeddin Camii (Arslanhane) büyüklüğü, bulunduğu yer ve mimari yapısıyla kentte önemli bir yere sahiptir. İlerleyen yıllarda çevresine yapılan hanlar, caminin çevresinin pazar yeri olarak kullanılmasına olanak sağlar. Bu aynı zamanda kentin ticaret alanında tekrar artan önemini ortaya koyar.

Anadolu'da Selçuklu döneminde güçlenen Türkmen boyları ve Ahiler, Osmanlı egemenliğini tam olarak Sultan 1. Murad zamanında kabul ederler. 1362 yılında 1. Murad Ankara'ya yürür. Eratnalılar' ın yönetiminden memnun olmayan halk ve Ahiler karşılık göstermez ve kent Osmanlı egemenliğine girer. Ahilik, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ve ilerleyen yıllarında önemli rol oynamıştır. İlk Osmanlı hükümdarları ve vezirlerinin büyük çoğunluğunun Ahi teşkilatından çıktığı belirtilmektedir.

Osmanlı Devleti'nin egemenlik alanı I. Bayezid zamanında daha da büyür ve taşra idare teşkilatı kurulur. Doğu'da Çin'den Hindistan'a büyük bir imparatorluk kurmuş olan Timur'un Anadolu'daki topraklarda da söz sahibi olmak istemesi Osmanlı Devleti ile arasını açar. Bağımsızlıklarını korumak isteyen Anadolu'daki diğer beyliklerin de kendisinden yardım istemesi Timur'un işine gelir.

Bu olaylar sonucunda 1402 yılında Ankara'da iki Müslüman devlet arasında tarihin en kanlı savaşlarından biri yaşanır. Yıldırım Bayezid'in, Timur'a yenilmesiyle Anadolu'da uzun uğraşlar sonucu kurulmuş olan siyasi birlik bozulur. Savaştan sonra Ankara kenti Timur'un orduları tarafından yağmalanır, şehir merkezi ve çevresi büyük hasara uğrar, kale kısmen tahrip

edilir. Kent ve çevresindeki köylerdeki sükûn ortamı bozulur ve Osmanlı, olumsuz etkileri altmış yıla yakın sürecek olan “ Fetret Devri “ ne girer.

Bayezid'in oğullarından Sultan Çelebi Mehmed tahta çıktıktan sonra Anadolu'da hâkimiyet kurarak birliği tekrar sağlar ve Ankara'nın kontrolünü ele alır. Kentin imarı yeniden başlar, bozulan huzur ortamının yeniden kurulmasıyla kent tekrar eski önemini kazanır.

Çelebi Mehmed'in ölümünden sonra saltanata 1421 yılında II. Murad geçer ve bu dönemde Ankara, imar faaliyetlerinin hızlandığı bir kent olur. İstanbul'un fethinden sonra da kent önemini korur, Fatih Sultan Mehmet kentin gelişmesine önem vererek kenti özellikle askeri bir üs gibi kullanır.¹¹ Kentte ticaretin gelişmesi için kervansaraylar, bedestenler, hanlar ve çarşılar yapılır. Fatih döneminde Ankara, en yüksek Müslüman nüfusa sahip ikinci Anadolu kenti olarak her şeyiyle bir Osmanlı şehri görüntüsü vermektedir.

16. yüzyıl sonrasında Osmanlı'da yönetim ve otoritede ortaya çıkan zayıflıklar ve uzun süren savaşlar, ekonomik olumsuzluklarla birleşince Celali İsyanları gibi siyasi olaylar ve karışıklıklar Ankara'yı uzunca bir süre etkisi altına alır ve kent siyasi ve ticari bir merkez olma konumunu git gide yitirir.

1888 senesinde Osmanlı Devleti ile Deutsche Bank arasında imzalanan bir anlaşma ile başlayan demiryolu yapım çalışmaları neticesinde, ilk demiryolu 1892'de Ankara'ya ulaşır. Böylelikle İstanbul ile de sağlam bir bağlantı kurulmuş olur.

¹¹ Abdülkerim Erdoğan, Ali Kılıcı, Gökçe Günel, **Osmanlı'da Ankara**, Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı, 2007, s.32

Nitekim 1920'lere gelindiğinde Ankara kenti tarih sayfası içerisindeki görkemli yerinden uzaklaşmış, 1917 yangınıyla harap olmuş, Anadolu'nun ortasında çevresinden kopuk bir bozkır kasabası görünümüne bürünmüştür. 30 Ekim 1918'de Mondros Mütakeresi'nin imzalanmasıyla Birinci Dünya Savaşı sona ermiş, Osmanlı Devleti'nin toprakları İtilaf Devletlerinin işgaline uğramıştır. Buna rağmen Mustafa Kemal'in önderliğinde Anadolu'da başlayan kurtuluş mücadelesi, kararlı ve örgütlü bir biçimde günden güne büyümektedir. Erzurum ve Sivas Kongreleri ile vatanın bölünmez bütünlüğü ve her türlü saldırı ve işgale karşı milletin birlik olarak kendini top yekûn savunup direneceği bütün dünyaya ilan edilir. Mustafa Kemal'in 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmasıyla başlayan Milli Kurtuluş Mücadelesi, Mustafa Kemal'in 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelmesiyle artık; tarih boyunca birçok medeniyete beşiklik yapmış, binbir mücadeleye sahne olmuş olan bu kentten yönetilecektir. Anadolu'da başlayan ve hızla güçlenen milli mücadele, İngilizleri rahatsız eder ve İstanbul hükümetinden sert önlemler almasını isterler. Neticede 15 Mart 1920'de İstanbul'da önce 150 kadar Türk aydını tutuklanır ve 16 Mart 1920'de İngilizler İstanbul'u resmen işgal ederek Meclis - i Mebusan'ı basarlar. Bu olayların ardından Mustafa Kemal, 19 Mart'ta bir bildiri yayınlayarak olağanüstü yetkilere sahip yeni bir meclisin Ankara'da toplanacağını vilayetlere ve kolordu komutanlıklarına duyurur. Bu davet üzerine vilayetlerden seçilen ve kapatılan Osmanlı Mebusan Meclisi'nden gelen mebuslar Ankara'ya gelirler ve 23 Nisan 1920'de Hacı Bayram Camii'de kılınan Cuma namazından sonra meclis binasına geçilir. Meclisin ilk konuşmasını en yaşlı üye olarak Meclis

başkanlığına seçilen Sinop milletvekili Şerif Bey yapar ve ezelden beri hür yaşamış olan Türk milletinin kendi mukadderatını ele aldığı, hiçbir yabancı esaretin kabul edilmeyip milletin hür ve bağımsız yaşama kararlılığı bütün dünyaya ilan edilir. Meclisin ikinci toplantısı 24 Nisan 1920’de yapılır ve oybirliğiyle Mustafa Kemal Paşa Meclis başkanlığına seçilerek ilk konuşmasını yapar. Meclisin kurulmasıyla birlikte Anadolu’da iç isyanlar patlak verir. Kuvay – i Milliye birlikleri öncelikli olarak bu isyanlara karşı mücadeleye girer ve isyanlar bastırılır. İç isyanların bastırılmasından sonra yeni silah altına alınan askerlerle ve Kuvay – i Milliye birliklerinin de katılımının sağlanmasıyla, düzenli bir ordu kurulması çalışmalarına başlanır. Bu arada fırsattan yararlanmak isteyen Yunan ordusu Anadolu içlerine doğru ilerlemeye başlar. Birinci İnönü Muharebesi, düzenli Türk ordusunun Yunanlılara karşı başarıyla mücadele ettiği ve Büyük Millet Meclisi’nin otoritesini sağlamlaştırdığı savaş olarak tarihteki yerini alır. Yunan ordusu durdurulmuş ve Mustafa Kemal Paşa’nın, Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa’ya yolladığı mesaj da ifade ettiği gibi “ milletin makûs talihi yenilmiştir ”.

20 Ocak 1921’de Mustafa Kemal Paşa’nın hazırladığı 23 madde ve 1 geçici maddeden oluşan anayasa taslağı kabul edilir ve egemenlik kayıtsız, şartsız millete geçer. Bu arada Türk ordusunun güçlenmesini önlemek isteyen Yunan ordusu tekrar saldırıya geçer, asker ve teçhizat açısından üstün olmasına rağmen 1 Nisan’da yenilerek geri çekilir. İnönü yenilgilerinden sonra Yunan ordusu Türk ordusunu tamamen mağlup etmek için 10 Temmuz 1921’de Eskişehir – Kütahya hattı boyunca saldırıya geçer;

cephe yarılr ve genç ordu Mustafa Kemal Paşa'nın tavsiyesi üzerine Sakarya gerisine çekilir.

1921 yılı Ağustos ayında Ankara'da adeta kara bulutlar dolaşmaktadır, Ankara'dan Kayseri ve Sivas'a uzanan yollar göç kafileleri ile dolmuştur. Mustafa Kemal Paşa Mecliste yapılan gizli bir oturum sonunda oybirliğiyle ordunun başına geçerek “ Başkumandan “ sıfatını alır ve hemen ardından ordunun ihtiyaçların karşılamak için “ Tekâlif – i Milliye “ emirlerini yayınlar. Bu kararlardan sonra Ankara, her yönüyle milli kurtuluş mücadelesinin merkezi haline gelir.

23 Ağustos 1921 günü Yunan güçlerinin Türk mevzilerine bütün güçleriyle saldırıya geçmesiyle, 22 gün ve gece aralıksız sürece Sakarya Meydan Muharebesi başlar. Mustafa Kemal Paşa'nın dünya savaş tarihine geçen meşhur “ Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır. “ emrini verdiği bu uzun meydan savaşı, 17 Eylül 1921'de Yunan ordusunun Eskişehir'e doğru çekilmesiyle Türk ordusunun kesin zaferiyle sonuçlanır. Bu zaferden 26 Ağustos 1922'ye kadar geçen süre bir yıllık süre, ordunun ihtiyaçlarını gidermek ve son bir taarruzla düşman kuvvetlerinin Anadolu'dan söküp atılmasını sağlamak için yapılan hazırlıklarla geçer.

Nihayet 26 Ağustos 1922 'de Afyon yakınlarında başlayan büyük taarruz, 30 Ağustos'ta kesin bir zafer ve 9 Eylül'de de İzmir'in geri alınmasıyla sonuçlanır, Yunan işgal güçleri Anadolu'dan söküp atılır.

Anadolu'da Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde Anadolu insanı, tarihte eşine az rastlanabilecek bir şekilde büyük bir bağımsızlık mücadelesi

vererek büyük bir zafer kazanmış ve Ankara şehri; bu büyük mücadeleye ev sahipliği yaparak yeni bir döneme girmiştir. 2 Ekim 1922’ de Ankara’ya dönen Mustafa Kemal Paşa büyük bir törenle karşılanır ve Ankaralıları tarafından “ hemşehri “ ilan edilir. Lozan Barış Antlaşması’ndan sonra tümüyle düşman işgalinden temizlenmiş yeni Türk Devleti’nin başkenti 13 Ekim 1923’te Ankara olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nce kabul edilir.

2. ANKARA, ATATÜRK ve ORMAN

Ankara'nın yeni Türk Devleti'nin başkenti olmasının ardındaki sebepleri, Atatürk'ün 16 Ocak 1923'de İzmit'te gazetecilere verdiği bir demecin satır aralarında bulabiliriz;

“Hükümet merkezi neresi olmalıdır? Düşündük. Bendenizce iki nokta-i nazardan tahkikat yapmak icap eder. Biri, her nevi taarruz ve tecavüze karşı yerinden kıpırdamayarak kuvvet ve sükûnetini muhafaza edebilecek bir yer olmalı. Bu itibarla tabii memleketin merkezini araştırmak lazım. Yoksa bir geminin topundan telaşa düşebilecek bir yerde hükümet merkezi olamaz.

İkincisi; Hükümet merkezi öyle bir yerde olmalı ki, hükümet nazarını memleketin bütün muhitlerine müsavî surette atfedebilsin. Memleketin bir kenarına çekildiğimiz zaman vatanın bizden uzak kalan gayri mamur yerlerini unutuveriyoruz...

Bu memlekette çalışmak isteyenler, bu memleketi idare etmek isteyenler, memleketin içine girmeli, bu milletle aynı şerait içinde yaşamalı ki, ne yapmak lazım geleceğini ciddi surette hissedebilsinler.”

Ankara'nın başkent seçilmesinde; şehrin Anadolu'nun neredeyse tam ortasında oluşu, kurtuluş mücadelesinin buradan idare edilmesi ve başarıyla sonuçlandırılmasıyla bu açıdan yeni devletin buradan doğarak büyüüp serpilecek olması kuşkusuz büyük önem ifade etmektedir. Bozkır ortasında, uygarlık ve gelişmişlik adına fiziksel yetersizliklerine rağmen Ankara; modernleşme ve çağdaşlaşmayı öngören yeni bir başlangıcı ifade etmektedir. Ayrıca zengin tarihsel birikimi kültürel bir altyapıyı da ortaya koymaktadır. Ankara'nın başkent olması gerçekleştirilirken; modern, örnek bir şehrin temelleri atılmıştır çünkü Cumhuriyetin kurucuları Ankara kentinin modern ve uygar bir kent olarak yeniden imarını cumhuriyet rejiminin başarısıyla birlikte tasarlamışlardır.¹² Yani Ankara yeniyi, çağdaşlaşmayı ve geleceği simgeleyerek büyük reform hareketlerinin ilk uygulama alanı olarak

¹² Yüksel Öztan, “Atatürk Orman Çiftliği'nin Ankara Kenti ve Yeşil Alan Sistemi İçin İşlevi”, **Dünü, Bugünü ve Geleceği ile Atatürk Orman Çiftliği**, Ankara, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, 1993, s. 28.

belirlenmiştir. Yeni devletin ve rejiminin kültürel değerleri başkentte oluşturularak diğer kentlere örnek olacaktır. Bu çerçevede Atatürk'ün öngördüğü kentsel yaşam, çağdaşlaşmayı temel bir ilke olarak benimseyen, insan haklarının hürce kullanıldığı uygar bir kent yaşamıdır.¹³

1920'den 1926'ya kadar geçen süre içinde savaş ortamının getirmiş olduğu öncelik ve gereklilikler haklı olarak gündemde ilk sırayı aldığından; kentin imarı, göç ve mülteci sorunu ile tarım ve sanayi gibi iktisadi kollara ait kurumların çağın gereklerine göre modern bir biçimde yeniden yapılandırılması ile ilgili karar ve eylemler bundan sonra gelmiştir. İlerleyen süreçte kentin kalabalıklaşması neticesinde Ankara'nın kentsel koşullarının düzeltilmesi önemli bir gereksinim olarak belirmiş ve kentin gelişmesi ama bir taraftan da bu gelişimin planlanarak yönlendirilmesi gereği ortaya çıkmıştır.¹⁴

17 Ekim 1923' de yani Ankara'nın başkent olarak ilan edilmesinden dört gün sonra meclisin gündemine gelen bir yasa tasarısına göre Ankara Belediyesi'nin Cumhuriyetin başkentine uygun olarak yeniden örgütlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu tasarıya göre İstanbul Şehremaneti benzeri modelin başkent Ankara'da kurulması söz konusudur. Bu yasa tasarısına göre İçişleri Bakanlığı'na bağlı olacak Ankara Şehremaneti, yirmidört kişiden oluşan bir meclise sahip olacak ve hem Şehremini hem de kendisine bağlı müdürleri hükümetçe atanacaktır. Kurulduğu 1924 tarihinden itibaren Ankara Şehremaneti'ne önemli sorumluluklar düşmüş ve çağdaş başkent hızla ve planlı bir biçimde imarının zorunluluğu çerçevesinde dönemin Şehremini

¹³ Ruşen Keleş, " Atatürk, Çağdaş Ankara ve Kentbilim ", **İnsan Hakları Yıllığı**, 3-4, TODAİE, 1983, s. 151.

¹⁴ Ali Cengizkan, **Ankara'nın ilk Planı : 1924 – 25 Lörcher Planı**, Ankara, Arkadaş Yayıncılık, 2004, s. 15.

Haydar Bey'in girişimiyle bataklıkların kurutularak kurulacak " Yeni Şehir " için arazi sağlamak maksadıyla, yaklaşık 400 hektarlık alanın kamulaştırılması söz konusu olmuştur. Yine bu dönemde başkentin imarı için gerekli olan inşaat malzemelerinin tedariki için kereste, tuğla, kiremit fabrikaları; şehrin ihtiyaçları açısından elektrik santrali, gaz deposu, un fabrikası, fırın ve çalışan işçiler için konutlar inşa edilmiştir.¹⁵ Cumhuriyetin bu ilk yıllarında, Ankara'nın başkent olarak ilanından sonra görülen kentteki hızlı nüfus artışı neticesinde yeni başkentin gerek altyapı gerek konut gereksinimi olarak bu artışa cevap verememesi ve bu yöndeki çabaların da yetersiz kalışı i ve dış basında da eleştiri konusu olmuştur. Bu çerçevede öncelikli olarak ihtiyaç duyulan konut ve altyapıya ait gereksinimleri karşılayabilmek için bir şehir planının hazırlanmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır.

1924'de Alman Mimar Dr. Carl Christoph Lörcher'in Ankara kenti için hazırladığı plan; örnek şehirler kurma, ağdaş şehir plancılığı, açık alan ve yeşil alan kavramlarının planlama ve mimarlık kültürümüze kazandırılması, planlama ve yöntem süreçleri gibi çeşitli ilkleri de ifade etmektedir.¹⁶ Lörcher Planları, biri eski Ankara diğeri ise yeni konut ve idari yapıların gelişiminin sağlanması için yeni şehir kısmını içeren iki plandan oluşmaktadır. Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra erken tarihlerde böyle bir planın yaptırılmış olması cumhuriyet siyasi kadrolarının başkentin gelişmesine ve imarına verdikleri önemi ortaya koymaktadır.¹⁷

¹⁵ Mehmet Sarioğlu, " **Ankara " Bir Modernleşme yks (1919 – 1945)** , Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001, s. 34 – 46.

¹⁶ Cengizkan, **a.g.e.**, s. 44.

¹⁷ Sarioğlu, **a.g.e.**, s. 50.

Ankara'nın başkent olarak ilan edilmesinden sonra yeni devletin merkezi durumuna gelmesi kente gelen insanların sayısında büyük bir artışa yol açmış, başkent Ankara'nın 1926'da 47.727 olan nüfusu, 1927'de 74.533'e, 1928 senesinde ise 107.641'e yükselmiştir.¹⁸ Kent baş döndürücü bir hızla gelişmesine rağmen bu gelişme; plansız, düzensiz, parça parça ve birbirinden adeta kopuktur.

Mustafa Kemal ve arkadaşlarının Ankara'ya geldikleri 1919 tarihinde kent nüfusunun 20.000 civarında olduğu göz önüne getirilirse, nüfusun dokuz sene zarfında yaklaşık beş buçuk katına çıktığı görülür ki, bu hızlı artışın planın beklentilerinin üzerine çıkması ve ihtiyaçları karşılamamasının oluşturduğu hoşnutsuzluk daha uzun bir öngörüye sahip yeni bir planın yaptırılması kararını doğurmuştur.

Bu gereklilik neticesinde Ankara Şehremaneti'nin 1927'de Almanya'ya gönderdiği heyet, Berlin'de çalışmalara başlar. Heyet ilk olarak Prof. Ludvig Hoffman ile temasa geçer ve Ankara İmar Planını kendisinin yapması istenir, fakat yaşlandığı için uzun yolculuklara çıkamayacağını söyleyerek bu teklifi geri çevirir. Yine de Berlin'deki J. Brix ve H. Jansen isimli iki mimarı önerir. Bu mimarlarla derhal temasa geçen heyet daha sonra Ankara'ya döner. Heyet daha sonra L. Jausseley adlı ünlü bir Fransız mimarında dahil olduğu kısıtlı davetli bir yarışma açar ve bu üç mimar 1927'de Ankara'ya davet edilerek yarışma için çalışmalara başlarlar.¹⁹

¹⁸ Seyyah Kandemir, **Ankara Vilayeti**, Türkiye Seyahatnamesi: 1, Ankara Başvekalet Müdevvenat Matbaası, 1932'den aktaran: Cengizkan, **a.g.e.**, s. 103.

¹⁹ Gönül Tankut, **Bir Başkentin İmarı**, İstanbul, Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1993, s. 66 – 67.

Ankara'nın İmar Planı için yapılan yarışmanın devam ettiği sırada 1928'de 1351 sayılı yasa ile Ankara İmar Müdürlüğü kurulur. Müdürlüğün kurulmasını gerektiren nedenler; cumhuriyetin başkentinin imarının bir devlet meselesi oluşu, Ankara Şehremaneti'nin zayıf parasal, teknik ve idari kapasitesi ile yeterli başarıyı gösteremeyeceği ve devletten büyük miktarlarda maddi yardım görecektir tam yetkili yeni bir yapılanmanın gerekliliği olarak ifade edilebilir.

Yarışmanın neticesinde büyük jüri (altı kişilik alt teknik kurul, yirmialtı kişiden oluşan jüri) Herman Jansen'in projesini birinci seçer. Jansen'in projesinin, dönemin siyasi ve ekonomik yapısı içinde en gerçekçi proje olarak düşünülmesi ve projenin yaklaşımının dönemin elverişsiz koşullarında mümkün olan sınırlar içinde hareket etmek olması ve projenin Cumhuriyetin idarecilerinin beklentilerine yaklaşması, öne çıkmasının nedenleri olarak belirtilebilir.²⁰ Jansen'in planının temel hedef ve ilkeleri şu şekilde özetlenebilir :²¹

- Kentsel estetik plancının birincil endişesidir. Ankara Kalesi, bu estetiğin kaynağı olan bir şehir tacıdır.
- Kentsel sağlık, yeşil alan, spor alanları, çocuk bahçeleri, parklar ve boş alanlarla sağlanacaktır. Sağlık için konuların kat sayısı ve yoğunluğu düşük tutularak, konutlar güneşe doğru yönlendirilecektir.
- Yolları kısa, düz ve topografyaya uygun geçirmek ekonomik tasarruf sağlayacaktır.

²⁰ Sarioğlu, **a.g.e.**, s. 64.

²¹ Tankut, **a.g.e.**, s. 79.

- Endüstri alanlarının seçiminde ulaşım kolaylığı ve egemen rüzgârların yönü etkin rol oynamış, bu nedenle kentin batısındaki istasyon civarı bu kullanıma ayrılmıştır.

- Vadi ve tepeler gibi peyzaj açısından değerli alanlar halkın dinlenme gereksinimleri için ayrılacak, buralara bina yapılmayacaktır.

Plan ilkelerinde de görüldüğü gibi Jansen Planı'nda yeşil kuşak düşüncesi; konut alanlarıyla yeşil alanların bütünleştiği ve aralarında bağlantının meydana geldiği, vadi, tepe gibi doğal peyzaj değeri yüksek yerlerin halkın rekreasyon ihtiyacı için kullanılacak park ve yeşil alanlar olarak değerlendirilmesi şeklinde ortaya konmuştur. Ankara'nın yeniden imarı sürecinde planın uygulamaya başlanmasından sonra; hızlı nüfus artışı, spekülasyon ve çıkar ilişkileri, plandan sapma ve plan denetiminin yetersiz kalışı gibi sebepler süreci olumsuz etkilemiş ve Herman Jansen'in Atatürk'e sorduğu, “ *Bir imar planını uygulayabilecek kadar güçlü bir yönetime sahip misiniz?* ” sorusunun yanıtı bu çerçevede olumsuz olmuştur.²²

Yine de Cumhuriyet'in ilanından sonra planlama çalışmalarında da şekil bulduğu üzere Atatürk Orman Çiftliği, Gençlik Parkı ve Hipodrom gibi unsurları içeren bir yeşil kuşağın oluşturulması düşüncesi; Atatürk'ün ve Cumhuriyet rejiminin yeşil alanlara, şehirciliğe, çevreciliğe ve ormancılığa verdiği önemi ifade etmesi açısından önemlidir. Ankara'nın imarı sürecinde de kentin modern bir hale getirilme çabası, olabildiğince yeşillendirilmesiyle özdeşleşmiş ve imar planlarına da Atatürk, birebir olarak düşünce ve eylemlerini katmıştır. 1924'de kentin imar planlarıyla ilgilenirken bir yetkiliye,

²² Sarıoğlu, **a.g.e.**, s. 72.

“ *Binaların balkonları, taraçaları geniş olsun, Türk kadının çiçek zevki vardır. Bu balkonları çiçeklerle süslesinler.*” talimatını vererek, kent estetiği ve yeşillendirilmesine verdiği öneme vurgu yapmıştır.²³ Ankara’nın başkent olarak ilan edilmesine neredeyse herkesin karşı çıktığı bir ortamda bozkır, kurak, tozlu ve susuz bir kasaba görünümünde olan Ankara’yı yeşillendirerek modern, Cumhuriyet rejimine yaraşır bir başkent haline getirmek ve bu çerçevede Türk Milleti’nin nelere muktedir olduğunu tüm dünyaya bir kez daha göstermek kuşkusuz Atatürk için çok önemlidir.

İmar planı çalışmaları kapsamında Atatürk, çevre düzenlemesi ve ağaçlandırmaya ayrı bir önem vermiş ve kentin mümkün olduğunca yeşillendirilmesi ve ağaçlandırılmasına yoğun çaba gösterilmiştir. Dönemin belediye başkan Asaf Bey’in onay için kendisine sunduğu Ankara şehrinin bütçesinde ağaçlandırma ile ilgili kısmı göremeyince Atatürk kendisine dönerek “ *Şehrin ağaçlandırma tahsisatı başka bir bölümde midir?*” der. Dolaylı yoldan, kibarca sorulan bu soru oradaki heyeti mahcup eder ve hemen bunun ardından bütçede çevre ve ağaçlandırma konusunda ödenek ayrılarak kentte yoğun bir biçimde ağaçlandırma çalışmalarına başlanır.²⁴

Mustafa Kemal’in ilkokul çağlarında iken babasının ölümünden sonra dayısının bulunduğu çiftlikte; yazları zamanının büyük kısmını burada geçirdiği, ailesine ve çiftlik işlerine yardımcı olduğu bilinmektedir. Çocukluk yıllarına ait bu izlerin, aile çevresi ve yetiştiği ortamın Atatürk’ün tarım ve orman sevgisine olan katkısı kuşkusuz büyüktür. Yakın arkadaşlarına

²³ İlknur Kalıpçı, **Doğa ve Çevre Anlayışıyla Atatürk**, İstanbul, Epsilon Yayıncılık, 2010, s. 43.

²⁴ Köroğlu, **a.g.e.**, s. 59.

çocukluk yıllarına ait bu anıları anlatmaktan hep keyif almış, ziraatın önemine sık sık vurgu yaparak ülkenin kalkınmasının ziraat alanındaki gelişmelere bağlı olduğunu önemle vurgulamıştır. Cumhuriyet yıllarında ekonominin temeli olarak ziraati gören Atatürk; modern ziraatte de köylüye rehberlik etmek istemiş, köylü ve çiftçinin ne olursa olsun kalkındırılmasının gerekliliğinin altını çizmiştir. “ *Memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Bir de daha önemli olanı ise, bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın, hiçbir surette bölünmez bir nitelik almasıdır.*” sözleriyle çiftçinin topraksız bırakılmamasının önemini vurgulamıştır. Atatürk, bir çiftçi ailesinin asgari bir çift hayvan sahibi olmasına ve köylüler için pulluğun pratik faydasına da dikkat çeker. Bu çerçevede cumhuriyetin ilk yıllarında öncelikli olarak ele alınan bir konu “ Aşar Vergisi ” nin yeniden düzenlenmesi olmuştur. Doğrudan doğruya çiftçi ve köylüden ürününün %10 luk kısmının alınmasını öngören ve çiftçiye çok ağır yük getiren bu verginin yeniden ele alınmasıyla çiftçinin kalkındırılması konusunda önemli bir atılıma cesaretle gidilmiştir. Yine tarımın modernleştirilmesini sağlamak için tarım eğitimi kapsamında Türk çiftçilerinin de isteği doğrultusunda, Atatürk ve Cumhuriyet idarecileri 1923 yılından itibaren bilgi ve beceri sahibi bilim adamlarını yetiştirmek amacıyla ziraat eğitimi almış pek çok öğrenciyi Almanya, ABD, Macaristan gibi ülkelere göndermeye başlamış ve yeni, modern bir ziraat eğitim kurumu kurma amacı çerçevesinde Yüksek Ziraat Enstitüsü Atatürk’ün direktifleri doğrultusunda kurulmuştur.²⁵ Ankara Üniversitesi Ziraat ve Veterinerlik Fakülteleri bu enstitüden doğmuştur. Bu gibi enstitülerin yanında; kurulan

²⁵ Kamuran Ardiç, **Atatürk’ün Tarım ve Orman Sevgisi ve Tarım Alanındaki Gelişmeler**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987, s. 377 – 390.

Tohum Islah ve Deneme İstasyonları, binicilik ve nalbant okulları, ipekböceği, tavukçuluk, arıcılık merkezleri, fidanlıklar ve deneme tarlaları, Zirai Mücadele Merkezleri gibi alanlar Atatürk ve Cumhuriyet kadrosunun çiftçinin ziraat bilgisinin arttırılması ve desteklenmesine bu bağlamda modern ziraatın gelişimine verdiği önemi göstermektedir. Sonuç olarak Atatürk döneminin tarım politikalarını; krediler yoluyla çiftçiye destek vermek ve çiftçiyi kalkındırmak, çiftçileri modern tarım konusunda eğitmek, modern ziraat makinelerinin ve aletlerinin kullanımını yaygınlaştırmak, kurumlaşmayı ve döner sermaye işletmelerinin kurulmasını sağlamak şeklinde ifade edebiliriz.²⁶

Ormanlar kurmak, Anadolu'nun çorak yerlerini yeşillendirmek Atatürk için her zaman anlamlı ve önemi büyük girişimler olmuş, “ *Ormansız Yurt Vatan Değildir.* ” sözüyle de kendisi orman ve ağaç sevgisini çarpıcı bir biçimde ifade etmiştir.²⁷ Kurtuluş Savaşı sırasında da Meclis'te 1922'de bir konuşmasında söylediği “ *gerek tarım ve gerek ülkenin servet ve genel sağlığı bakımından önemi kesin olan ormanlarımızı da çağdaş önlemlerle iyi durumda bulundurmak, genişletmek ve en yüksek yarar sağlamak temel ilkelerimizden biridir* ” şeklindeki sözleri, Cumhuriyet döneminin ormancılık politikasının çağdaş anlamdaki hedeflerini net bir şekilde belirtmektedir. Atatürk'ün bu görüşlerinin sonuçları 1924 yılında çıkartılan 484 sayılı “ Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkı Kanunu ” ve 504 sayılı “ Türkiye'de Mevcut Bilumum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletimleri

²⁶ Vecdet Erkun, “ Atatürk Döneminde Tarım Politikası ”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt 14, Sayı 42, 1998.

²⁷ İbrahim Atay, “ Atatürk'ün Doğumunun 100. yılında Atatürk Ormanları ”, **Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Armağan**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayını, 1981, s. 169.

Hakkında Kanun ” ile somut nitelik kazanmıştır. Özellikle bu son yasayla ormanların koruyucu rolünün altı çizilerek, ülkede bazı ormanların ilk defa “ Muhafaza Ormanı ” biçiminde ayrılması sağlanmıştır. Devletin ormancılık alanında etkinliğini devam ettirmek istemesinin bir sonucu olarak, yabancı uzmanların önerileri de dikkate alınarak 1937’de çıkarılan “ 3116 Sayılı Orman Kanunu “, bilimsel ve teknik ormancılığın başlangıcını oluşturması açısından önemlidir. Bu kanun ile ormanın bir tanımı yapılarak, ormanların tüm toplumun yararına olacak biçimde Devlet tarafından işletilmesi, başkasına ait ormanlar üzerinde Devletin denetiminin sağlanması ve ağaçlandırma çalışmaları ile yeni orman alanlarının oluşturulması hedeflenmiştir. Bu kanunla ilgili yaşanan tartışmalar üzerine Atatürk, 1937’de Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni açış konuşmasında konuya değinerek şunları söylemiştir:

“ Orman servetimizin korunması gereğine ayrıca işaret etmek isterim. Ancak bunda önemli olan koruma esaslarını ülkenin türlü ağaç gereksinimlerini sürekli olarak karşılaması gereken ormanlarımızı dengeli ve teknik bir biçimde işleterek yararlanmak esası ile akılcı bir biçimde uzlaştırmak zorunluluğu vardır.”

Bu sözleriyle Atatürk, ülkemizin ihtiyaç duyacağı orman ürünlerini karşılamak için ormanların korunmasının ve gerekli tekniğe uygun biçimde işletilmesinin ve bu ikisi arasında akılcı bir dengenin kurulmasının altını çizmiştir.²⁸

²⁸ Metin Özdönmez, vd., “ Atatürk Türkiye’sinde Ormancılık Politikasının Kaydettiği Gelişme “, **Doğumunun 100. Yılında Atatürk’e Armağan**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayını, 1981, s. 3 - 6.

Ağaç ve ormana olan sevgisi sınır tanımayan Atatürk, gittiği her yerde de ağaçlandırma ve çevrecilikle ilgili faaliyetlerde bulunmuştur. Atatürk'ün bu konuyla ilgili anılarını hatırlamak; kendisinin ormancılık, çevrecilik, ziraat gibi konulara ne kadar büyük önem verdiğini görmek açısından faydalı olacaktır.

Dinlenmek için sık sık gittiği Söğütözü'nde bir kulübe yaptırmak istediğinde 20 - 30 kadar söğüt ağacının sökölüp başka bir yere nakli söz konusu olduğunda, ağaçları eğer kendi eliyle söküp dikerse ve bunların tuttuğunu görürse kulübenin yapılabileceğini söylemiştir.

Başka bir gezisinde de köşkten meclise giderken yol üzerinde sadece bir tane olan iğde ağacının yol genişletme çalışmaları yüzünden kesildiğini öğrendiğinde fazlasıyla hüzünlenmiş ve uyarılarda bulunmuştur.

Kendi ismini taşıyan Atatürk Bulvarı'na çam fideleri dikildiğinde çok memnun olmuş, “ *Bunlar tutarsa, Ankara'nın yaz kış yeşil duracak bir tabiat zenginliği olacak.* ” diyerek, bu ağaçları Ankara'nın yeni döneminin sembolü olarak ifade etmiştir.²⁹

Ayrıca Atatürk'ün yeşile ve ağaca olan sevgisi yalnızca Ankara'ya özgü olmamıştır. 1937'de Diyarbakır Vali Konağı'nda söylediği “ *Diyarbakır'ın tarihi kalesinin orta yerinde büyük bir meydan yapılacak ve kaleyi iç taraftan bir tur yolu çevreleyecektir. Bu meydan, aynı zamanda bir park halinde ağaçlandırılacaktır... Yeni Diyarbakır kurulur ve eski Diyarbakır da imar ve tezyin edilirken, tarihi kıymeti haiz tek bir eser hırpalanmayacak ve iyi bir*

²⁹ Ardıç, **a.g.e.**, s. 379 – 380.

surette muhafaza edilecektir.” şeklindeki sözleri kendisinin doğal ve tarihi değerlere verdiği önemi de ifade etmektedir.³⁰

Ülke topraklarını verimli hale getirip, üzerinde yaşayan halkın en sağlıklı, en modern biçimde yaşamasının o toprakları kazanmak kadar önemli olduğunun bilincini fikir ve eylemlerine yansıtan Atatürk’ün; ağaçlandırma ve ormancılık, çevrecilik, şehircilik gibi konularda yaptığı çalışma ve uyarılar, çevre felaketinin eşiğine geldiğimiz şu günlerde günümüz devlet adamlarına adeta ders verecek niteliktedir.

³⁰ Ruşen Keleş, “ Atatürk Orman Çiftliği ”, **Ankara**, C.1, No : 1, 1990, s. 71 – 74.

3. ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ'NİN KURULUŞU

Yeni Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran siyasi kadro, askeri ve siyasi alanda kazanılan başarıyı sağlamlaştıracak ve sürekli kılacak bir ekonomik yapının zorunluluğunun önemini her fırsatta vurgulamış ve bu çerçevede güçlü bir sanayinin temeli olarak tüm ülkeye yayılacak modern tekniklere dayalı bir ziraat politikası amaçlanmıştır.

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren gündeme alınan birçok konu arasında “Atatürk Orman Çiftliği” ne öncelik tanınması ve hızla uygulamaya geçirilmesi; devlet politikası ve hükümet programlarının belirlenmesinde kararsızlıkların bulunduğu bir dönemde umutsuzluğun güvene, kaderciliğin mantığa, uzun yıllar boyunca devam ettirilen alışkanlıkların bilim ve tekniğe ve bozkırın yeşile dönüştürülmesi bakımından kentsel açıdan olduğu kadar ulusal ölçekte de büyük anlam taşıyan önemli bir karardır.³¹

Modern ziraatın ülke ekonomisi için önemine her fırsatta değinen Atatürk, tarım ve hayvancılıkta geleneksel, içe dönük üretim ilişkilerinin daha fazla geçerli olamayacağını bilincindeydi. Çağdaş teknikleri kullanarak tarım ve hayvancılıktaki geri kalmışlığı ortadan kaldırmak ve modern yöntemlerle elde edilecek ürünleri iç ve dış pazarlarda satarak millete örnek olmak, güçlü bir ekonomik yapı oluşturabilmek açısından Atatürk için son derece önemliydi. Ayrıca verimli alanlar üzerinde ziraat çalışmaları yapmak Atatürk için cazip değildi. Ona göre ülkenin verimsiz topraklarının bile istendiğinde

³¹ Öztan, a.g.e., s. 28 – 29.

ıslah edilebileceğini göstermek gerekliydi ve buradan da Türk insanının iradesi ortaya konmuş olacaktı.³²

Sözü edilen bu düşünceler çerçevesinde Atatürk, 1925 yılında hazırlıklarını yaptığı önemli bir projeyi başkentte uygulamaya geçirme kararı alır. Ankara'da ziraat açısından tercih edilecek hiçbir özelliği bulunmayan çevre araziler üzerinde modern ölçütlerde bir çiftlik kuracaktır. Ankara'nın yanında büyük, modern bir çiftlik kurmak isteğini belirterek, ülkenin tanınmış ziraatçılarından bir komisyon kurulmasını ve bu uzmanlardan çiftlik için gereken araziye bulmalarını ister. Bu komisyonda bulunan bir ziraatçının konuyla ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“ ... çiftlik yeri için uzun boylu dolaşmaya ve Ankara'nın çevresinde başka başka tabiat hususiyetleri aramaya lüzum görmemiştik. Sebep basitti. Kıraç bir bozkırın ortasında bir ortaçağ şehri... Ağaç yok, su yok, hiçbir şey yok... Ankara'nın çevresinde çiftlik olacak bir yer ararken, en az bugünkü çiftlik yeri üzerinde durmuştuk. Burası tabiatın hiç cömert davranmadığı, bakımsız, hastalıklı, sarı ve insanı bakarken bedbin eder bir halde idi... ”

“ Tetkiklerimiz bittiği zaman neticeyi Büyük Şefe arz ettik. Atatürk, elleriyle bugünkü çiftliğin olduğu yeri işaret ettiler: Burayı gezdiniz mi? Buranın bir çiftlik kurmak için bulunması lazım olan vasıflardan hiç birini taşımadığı, bir bataklık, çorak, fakir olduğu hakkındaki ortak kanaatimizi söyledik. Atatürk 'ün bize cevabı şudur : işte istediğiniz yer böyle olmalıdır. Ankara'nın kenarında hem bataklık, hem çorak, hem de fena yer. Bunu biz ıslah etmezsek kim gelip ıslah edecektir. ”³³

Çiftlik kurmak için ziraat yapmaya elverişli olmayan, verimsiz toprakların bulunduğu arazilerin seçilmesi; imkansız görünenin de

³² İzzet Öztoprak, **Atatürk Orman Çiftliği'nin Tarihi**, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi, 2006, s. 29 – 30.

³³ **Türk Ziraat Tarihine Bir Bakış**, Ankara, 1936, s. 265'den aktaran: Öztoprak, **a.g.e.**, s. 32.

yapılabileceği, önyargıların yıkılması ve en önemlisi halkın kendine olan güven duygusunun yeniden sağlanması isteğinin ve kararlılığının önemli bir ifadesi olarak değerlendirilebilir. Ankara'nın yanında verimsiz, çorak ve bataklık bir alanın seçilmesi, genç Cumhuriyet'in irade ve kararlılığının da cesur bir göstergesidir. Çorak ve bataklık arazide, modern tekniklerin kullanılarak uygulamaya geçilmesi aynı zamanda kamu girişimciliği anlamında görkemli bir örneği ifade etmektedir.³⁴

Kurulacak çiftlik, bilim ve tekniğin Türk tarımına yansımalarının ve arazi ıslahının ilk ve önemli örneklerinden birini teşkil edecektir. Atatürk Orman Çiftliği olgusuyla Atatürk; bağımsız, güçlü bir ekonomi kurabilmek için tarımla uğraşan toplumu modern tekniklerle buluşturarak, tarımı sanayi ile organik bir bağ içerisinde bütün ülkeye örnek oluşturacak bir öncül modelle ortaya koymak istemiştir. Türkiye'nin bir tarım ülkesi olduğu düşüncesinden hareketle Atatürk tarım seferberliğinin öncülüğünü başkentte, ağaç bile yetişemeyeceği söylenen Ankara'da Atatürk Orman Çiftliği'ni kurarak başlatmıştır.

Verimsiz bir alanın seçilmesiyle topluma ve de özellikle kırsal kesime, yaşadığı koşulları dönüştürebilme becerisi kazandırılmak istenmiş bu çerçevede tarımı ve tarımsal emeği dönüştürmenin uygulama alanı çiftlik olmuştur.

Çiftlik yeri kesin olarak seçildikten sonra Atatürk, belirtilen arazinin bitki yetişmesine uygun olup olmadığıyla ilgili yerli ve yabancı uzmanlardan

³⁴ Çağatay Keskinok, " Atatürk Orman Çiftliği: Kuruluşu, Sorunları ve Gelişme Seçenekleri için Öneriler ", **Mimarlık**, Ankara, 2000, s. 292.

incelemelerde bulunarak görüş bildirmelerini ister. Görüş bildiren uzmanların kimi arazi için seçilen topraklarda hiçbir şekilde ziraat yapılamayacağını savunmuş, kimisi de belirtilen toprakların disiplinli ve planlı bir çaba ile elverişli hale getirilebileceğini öngörmüştür. Ziraat Vekaleti uzmanlarından Schmid durumu, “ *bu öyle bir teşebbüstür ki, elverişsiz toprak ve iklim koşulları altında burada ya sabır tükenir yahut para* ” sözleriyle ifade etmiştir.³⁵

Ağacın dahi yetişmediği bozkır kasabası görünümündeki Ankara'nın çevresinde sadece ağaç yetiştirilip, çiftlik işletmekle kalınmayacak modern tarımın da ne şekilde yapılacağı gösterilecektir. Hayvanat bahçeleri, havuzlar inşa edilecek lokantalar, gazinolar ve parklar açılacak ve böylelikle Ankara'da hem ağacın hem de insanın yaşayacağı kanıtlanarak kente ekonomik ve sosyal direnç aşılanmış olacaktır.

1925 yılının başında Ankara'ya beş kilometre uzaklıkta ortasından Ankara-Eskişehir tren yolunun geçtiği bozkır, ağaçsız, içerisinde bataklık ve sazlık bulunan 20.000 dönümlük arazi Atatürk tarafından merhum Abidin Paşa'nın eşi Faika Hanım'dan satın alınarak, satın alınan yerin Ankara'nın merkezine yakın ve alanının geniş olması nedeniyle örnek çiftliğin burada kurulmasına karar verilir.³⁶

Atatürk'ün bu girişimi üzerine satın alınan araziye komşu diğer arazi sahipleri de işletmedikleri tarlaları satmak istediklerini belirtirler; bu şekilde Yağmur Baba, Macun Balgat, Güvercinlik ve Etimesgut gibi

³⁵ **Türk Ziraat Tarihine Bir Bakış**, Ankara, 1936, s. 267'den aktaran: Öztoprak, **a.g.e.** s. 33.

³⁶ Fazıl Dalay, “ Atatürk, Ankara Orman Çiftliği'ni Nasıl ve Niçin Kurdu? ”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Ankara, Sayı 11, C. 4., 1988.

yörelerden alınan tarlalarla birlikte modern bir çiftlik işletmesi için gerekli arazi varlığına erişilmiş olunur.

İzzet Öztoprak'ın eserinde belirttiği 1926 yılında yayınlanan “Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin Ankara Çiftlikleri” adlı eski bir broşürde, satın alınan çiftliklerin o günkü durumlarıyla ilgili şu bilgiler belirtilmektedir :³⁷

1. Orman Çiftliği : Ankara istasyonundan başlayan ve Ankara'ya en yakın çiftliktir. Önceleri Ankara civarında söğüt, karaağaç, kavak ve dişbudak ağaçlarından oluşan ağaçlık bir yerken, zaman içinde ağaçlardan eser kalmamış ve çiftlik alındığı zaman içinde yıkık dökük bir bina ile bir ahlat ağacından başka bir yapı ve ağaca rastlanmamıştır. Alanın içinden geçen Çubuk Çayının, arazinin değerini arttırması gerekirken, bakımsızlık yüzünden adeta bataklık haline getirmiştir.

2. Yağmur Baba Çiftliği : Orman Çiftliği'nin kuzeyinde birçok kaynak ve çeşmesi bulunan, meraların fazla olduğu bir arazidir.

3. Macun Çiftliği : Yağmur Baba Çiftliği'nin batı bölümünde ova, çayır ve kıraçlardan meydana gelen, hayvancılığa elverişli arazi parçasıdır.

4. Balgat Çiftliği : Orman Çiftliği'nin güney ve doğu taraflarında bulunan çayırlarıyla öne çıkan bir arazidir. Buradaki bataklıklar da ağaçlandırma yapılarak ve su kanalları açılarak kısmen de olsa kurutulmuştur.

5. Göğercinlik(Güvercinlik) : Orman Çiftliği'nin güney batısında, büyük kısmı çayırlardan oluşan ve içinden Çubuk Çayı ve Kutugün Deresi'nin

³⁷ Öztoprak, **a.g.e.**, s. 34 – 35.

geçtiği alanın oluşturduğu arazidir. Yakın köylerde uzun yıllardan beri sıtma hastalığına neden olan bataklık, alınan önlemlerle kurutulmuş ve sazlıklar çayıra dönüşmüştür.

6. Ahimes'ud(Etimesgut) : Göğercinliğin güney ve batısında içinden Çubuk Çayı ile Bağlıca Suyu'nun geçtiği arazidir.

5 Mayıs 1925 tarihinde çiftliği fiilen kurmak için ilk adım atılır ve Yassıdere Mevkiinde kurulan üç çadır ve yeterli sayıda işçiyle çalışmalara başlanır. Gazi için çok hareketli günler başlamış, bir taraftan Çankaya'da devleti yönetip yeni devrimlere hazırlanırken bir taraftan da öğleden sonraları gelerek Çiftlik çalışmalarını yönetip, kimi zaman ağaç dikerek, kimi zamanda traktörün üzerinde çift sürerek adeta bir işçi gibi çalışmaktadır. Çiftliğe kendi cebinden para harcamasını eleştiren arkadaşlarına, *“Göreceksiniz burada hem çiftliği geliştireceğiz, köylüye öğretmenlik yapacağız, hem de mahsulden bol para kazanacağız.”* diyerek; çiftlik ve amaçları hakkındaki kararlılığını ortaya koymuş, çiftlikten elde edilen geliri de kendisi almayarak yine çiftliğin geliştirilmesi için harcamıştır.³⁸

Çiftlik arazilerinin satın alınmasından sonra toprakların kimyasal analizleri de yapılmaya başlanmış, 1926'da Orman Çiftliği Müdürlüğü'nce Kimya Laboratuvarı'na gönderilen toprak örneklerinin analizi neticesinde, toprağın fazla parçalı olduğu bundan ötürü de kimyasal özelliklerinin yeterli olmadığı aynı zamanda fazla miktarda tuz barındırdığı belirtilmektedir. Yine de zengin besin kaynaklarına sahip bu toprakların yüksek tuz oranı ve yeterli gelmeyen kimyasal özellikleri değiştirilir ve düzeltilirse, ziraat için uygun hale

³⁸ Kalıpçı, **a.g.e.**, s.75.

gelebileceği söylenmektedir. Toprakların yapısı ve kimyasal özellikleri bakımından o zamana göre ayrıntılı sayılabilecek analizlerin yapılmış olması, bilime ve çağın gereklerine göre hareket edilmesi bakımından dikkat çekicidir.³⁹

Atatürk, çiftliğe müdür olarak da daha önce Bursa Ziraat Okulu'nda öğretmenlik, Ankara Ziraat Okulu'nda ise müdürlük yapmış ve ziraat alanında birçok deneyimi bulunan İstanbul Halkalı Yüksek Ziraat Okulu mezunu, önemli bir ziraatçı olan Tahsin Bey'i görevlendirir. Ziraat çok geniş ve çeşitli dalları olan bir meslek disiplini olduğundan, her dal için gerekli birikimli ve işinde uzman kişileri bulmak ve çalıştırmak Tahsin Bey'in görevi idi. Her şey planlı yürüyecek ve Atatürk'ten onay alınacaktı. Atatürk ziraat ve çiftlik işlerinden anlayan uzmanları bir araya getirip, kararlı bir biçimde bilimsel yöntemlere uygun olarak çalışarak, kısa bir zaman dilimi içerisinde hayalini kurduğu modern çiftliği kurmayı başarmıştır.⁴⁰

Çiftlik için merkez oluşturacak yer belirlendikten sonra 1925 yılında Philipp Holzman şirketiyle yapılan anlaşmayla; Atatürk'ün kalacağı köşk, çiftlik idare binası, müdür ve on memur için lojman, birer kiler, mutfak, fırın, çamaşır ve ütühane, makinistlerin ikametgahı, ziraat makine ve aletleri için hangar ve tamir atölyesi, yüz ineklik bir ahır ile üç sürü alabilecek üç ağıl, süthane, tohum ambarı, su ve santrifüj tulumba tesisleri, bin tonluk Marmara su deposu, fidanlık binası ile Etimesgut şube binasının inşasına başlanır ve

³⁹ Öztoprak, **a.g.e.**, s.35 – 36.

⁴⁰ Dalay, **a.g.e.**

bu binalar bir sene içerisinde tamamlanarak hazır hale getirilir.⁴¹ Binalar simetrik bir yapıda olmalarına özen gösterilerek, beton ve tuğladan sağlam bir biçimde yapılmış ve elektrikle aydınlatılmıştır.

Atatürk Orman Çiftliği'nin kuruluş amaçları;

1. Ziraat yöntemlerinin düzeltilmesi, üretimin artırılması ve köylerin bu örneğe uygun biçimde kalkındırılması,
2. Tarım sanatlarının geliştirilmesi,
3. Üretilen tarım ürünlerinin işlenerek değerlendirilmesi ve halka sunumu,
4. Halka sağlıklı ve ucuz gıda sağlanması,
5. Tahıl cinslerinin ıslahı için yeni türlerin araştırılması, halka tanıtımı ve dağıtımı,
6. Hayvancılığın özendirilmesi, yeni cins ve ırkların araştırılması başarılı olanların halka tanıtımı,
7. Yerli ve yabancı hayvan ırklarının araştırılarak, en uygun olanlarının geliştirilmesi,
8. Kooperatifçiliğin özendirilmesi öneminin halka gösterilmesi,
9. Çevre köylerle ortak çalışmalar yapılması,

⁴¹ **Gazi Orman Çiftliği**, 5 Mayıs 1925 : 5 Mayıs 1930, s. 2'den aktaran: Öztoprak, **a.g.e.**, s. 45.

10. Orman Çiftliğinde tarımın her şubesini kurarak, şubeler arasındaki ilişkileri oluşturarak ideal bir tarım işletmesini örneklemek,⁴²
11. İklim koşullarına uygun yerli ve yabancı meyve türlerinin üretiminin yapılarak halka tanıtılması, bölgede yaygınlaştırılması,
12. Bağcılığın geliştirilmesi ve halka tanıtımı,
13. Çiftlik ve bölge için gerekli meyve ve bağ fidanlarının üretimi amacıyla fidanlıklar kurulması, iç ve dış piyasalarla ilişki çerçevesinde faaliyet ve üretimin düzenlenerek, yurdun çeşitli bölgelerinde temsilcilikler açılması,⁴³
14. Ziraat öğretiminin stajlar ve pratik dersler şeklinde uygulamalı olarak halka aktarılması,
15. Makineli tarıma geçiş çerçevesinde gerekli zirai makine ve alet üretimine yönelik atölyeler kurulması,
16. Yurt genelinde ağaçlandırmanın ve yeşillendirmenin özendirilmesi,
17. Bilimsel yöntem ve tekniklerle ağaçlandırma yapılması, ormanlar ve korular oluşturulması,
18. Çevrenin güzelleştirilmesi,
19. Arazi ıslahı ve tanzimi,

⁴² Ayşegül Oruçkaptan, “ Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı? ”, **Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı?**, Ankara, TMMOB Şehir Plancıları Odası, 2004, s. 65.

⁴³ Keskinok, **a.g.e.**, 2008, s. 70.

20. Eğlenme ve dinlenme amaçlı halka açık yeşil alanlar oluşturulması, şeklinde ifade edilebilir.

Sağlam temellere dayalı güçlü bir ekonominin lokomotifi olacak ziraat sektörünün gelişimine yön vermek ve millete örnek sunmak noktasında Atatürk'ün bu girişimleri, temelde iki gerekçeye dayanmıştır;⁴⁴

- Çağdaş tarım sistemlerinin teknolojiyi kullanan örneklerini ortaya koyarak, üretimden tüketime bütün aşamaları oluşturmak ve modern tarım tekniğini halka yayarak benimsetmek,
- Elverişsiz arazi parçalarını ıslah ederek, çevreyi güzelleştirmek ve halka dinlenme, kendini yenileme ihtiyacını karşılayacak alanlar sunmak.

Kuruluş amaçları çerçevesinde AOÇ'de ilk olarak ziraat ve hayvancılık organize edilmiş bu doğrultuda endüstriyel tesisler oluşturulmuştur. Ticarete ve piyasaya dönük olarak üretimin değerlendirilmesi için satış mağazaları, lokantalar ve gazinolar açılmış; çiftlik satış mağazalarında, üretilen bütün ürünler satılmaya başlanmıştır.

AOÇ'nin yapısına bakıldığında tarım ve hayvancılıkla ilgili hemen her dalda, üretim ve pazarlama birimlerinin bulunduğu görülür. Bu birimler alanlarıyla ilgili olarak araştırma ve geliştirme çalışmalarında ülke çapında örnek teşkil etmiş ve bu çağdaş yaklaşım ulusal üretime de yansımıştır.⁴⁵

⁴⁴ Sebahat Açığsöz, "Ankara'da Kentsel Tarım Kapsamında Atatürk Orman Çiftliği'nin Günümüz Koşullarında Yeniden Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma ", **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Ankara, Ankara Üni. Fen Bil. Ens., Peyzaj Mimarlığı A.B.D., 2001, s. 154.

⁴⁵ Eser Atak, Zafer Şahin, "Atatürk Orman Çiftliği'nin 79 Yılı ve Çiftliğin Korunmasına Yönelik Politika Arayışları ", **Planlama**, 2004/3, s. 81.

Çiftliğin dört ana şubeden oluşan kısımları ve kolları şu şekildedir:⁴⁶

Ziraat Şubesi

Ziraat İşleri Kolu, Sebzecilik, Meyve Çiftliği, Bağcılık ve Fidanlık İşleri Kolu

Hayvancılık Şubesi

Sığır Kolu, Koyunculuk Kolu, Kasaplık Hayvan Kolu, Atçılık Kolu, Kümes Hayvanları ve Arıcılık ve Kolu

Endüstri Şubesi

Pastörize Süt Fabrikası ve Yoğurt İmalathanesi, Fırın ve Değirmen, Bira Fabrikası, Şarap İmalathanesi, Deri Fabrikası, Demir Eşya ve Pulluk Fabrikası

Ticaret ve Pazarlama Şubesi

Marmara Gazinosu, Çiftlik Lokantası, Ankara'da Hacıbayram, Yenişehir ve Samanpazarı olmak üzere üç satış mağazası, İstanbul'da Beyoğlu ve Kadıköy olmak üzere iki satış mağazası

Sosyal hayata da yön vermesi için park, plaj, lokanta, gazino gibi işletmeler açılarak eğlence yeri kısıtlı olan Ankara'da, halkın tatil günlerini ve boş zamanlarını buralarda değerlendirmesi sağlanmıştır. Bugün halen Ankara'nın önemli lokantalarından birisi olan Çiftlik Lokantası, 1936'da

⁴⁶ Keskinok, **a.g.e.**, s. 75.

sağlıklı ve temiz yemekleriyle halkın hizmetine sunulmuştur.⁴⁷ Denizlerin önem ve etkinliğini ifade edebilmek ve toplumu bu anlamda da bilinçlendirebilmek için çiftliğin içerisinde iki büyük havuza da yer verilmiş ve Atatürk bizzat kendisi bu havuzların biçiminin iki Türk denizi olan Karadeniz ve Marmara'ya benzetilmesini istemiştir. Yaz aylarında halka açık hale getirilen Karadeniz Havuzu hem yüzme, kürek, trampelen gibi su sporu faaliyetlerine imkân sağlayacak hem de sulama maksadıyla kullanılacak şekilde, Marmara Havuzu ise gazinosu ve çay bahçesiyle dinlenmeye dönük olarak tasarlanmışlardır.⁴⁸ Bu havuz, park ve gazinolar Ankara'da ihtiyaç duyulan modern yaşama özgü mekânların ilk örnekleridir. İlerleyen yıllarda Karadeniz Havuzu kapatılarak, Devlet Mezarlığı alanı içerisinde kalmıştır. Marmara köşkü de 1970'lerin başında Milli İstihbarat Teşkilatı'na tahsis edilerek halkın kullanımına kapatılmıştır.

Halkın rahatlıkla gezip, hoşça vakit geçirebilmesi için yine çiftlikte lunapark ve hayvanat bahçesi, çalışanlar ile çevre köylülerin çocuklarının eğitimleri içinde ayrıca yatılı bir de okul kurulmuştur.

Atatürk Orman Çiftliği'nin kuruluş amaçlarında da ifade edildiği gibi, çiftliğin kurulmasında göz önüne alınmış konulardan birisi de çorak, bozkır Ankara'sının ağaçlandırma seferberliğini başlatmak bu çerçevede de Ankara halkının yeşile olan ihtiyacını karşılamak ve onlara dinlenme, gezinti mekânları sağlamaktır.

⁴⁷ Eser Atak, " Atatürk Orman Çiftliği'nin 79 Yılı ", **Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı?**, Ankara, TMMOB Şehir Plancıları Odası, 2004, s. 13 – 14.

⁴⁸ Yalçın Memluk, " Atatürk Orman Çiftliği ", **Bir Çağdaşlaşma Öyküsü : Atatürk Orman Çiftliği**, Ankara, Koleksiyoncular Derneği Yayını, 2008, s. 91 – 92.

Çiftlikte ağaçlandırma çalışmaları kapsamında üç temel nokta üzerinde durulmuştur : ⁴⁹

1. Her sene 50.000 den az olmamak koşuluyla orman ağacı dikmek,
2. Meyve fideleri temin ederek meyve bahçeleri kurmak,
3. Çiftlikte yayla bölgesine has büyük bir bağ meydana getirmek.

İlk sekiz sene içerisinde dikilen yaklaşık 4.5 milyon fidan Cumhuriyet tarihinin en büyük ağaçlandırma çalışmasını ifade etmektedir. Şehir içindeki ağaçlandırmanın önemli bir aşaması olan “ Akasya Savaşı ” başarıyla sonuçlandırılarak, Kayaş’tan Sincan’a uzanan demiryolu hattı ve ana bulvarların üzeri binlerce akasya ağacı ile taçlandırılır. Birkaç sene öncesine kadar Ankara’yı “ *bir başkent olarak hiçbir özelliği olmayan, kuru, toz ve mikrop dolu bir Anadolu kasabası* ” gibi ifadelerle ağır biçimde eleştiren yabancı basın bile yaşanan gelişmeler neticesinde bu fikirlerinden vazgeçmek zorunda kalmıştır. 1936 yılında çıkan “ de Huy ” adlı bir gazetede şu ifadeler yer almaktadır: “ ... *bu kenti rahat ve hoş yaşanabilir bir duruma getirmek için hiçbir şey esirgenmemiş. Kentin ana caddelerine ağaçlar dikilmiştir. Kenti daha hoş hale getirebilmek için bahçeler, parklar ve alanlar düşünülmüştür. Kenti ağaçlandırmak için bir milyondan fazla fidan dağıtılmıştır. Ankara yakınında çıplak bir tepede, birkaç yıl önce ‘ Gazi Çiftliği’ kurulmuştur.* ” ⁵⁰ Çağdaş kent yaşamının en önemli unsurlarından başında yeşillendirme ve kent ormanlarının gelmesi çerçevesinde çağdaş kent

⁴⁹ Öztoprak, **a.g.e.**, s. 63.

⁵⁰ Kalıpçı, **a.g.e.**, s. 25.

anlayışı felsefesiyle yeniden kurulan başkent Ankara'da; Cumhuriyetin ilk yıllarında yeşilin bütün değeriyle düşünülüp, uygulandığı ifade edilebilir. Günümüzde Ankara'nın eski bulvar ve sokaklarında karşılıklı olarak bulunan, yaşları 60'ı geçen görkemli ağaçlar bunun bir ifadesidir.⁵¹

AOÇ'nin üzerine kurulduğu arazinin büyüklüğü konusunda kaynaklar farklı bilgiler vermektedir. Arazilerin büyüklüğüne ilişkin ilk bilgiler çiftliğinin kuruluşunun ikinci yılında yayınlanan eski bir Türkçe broşürde görülmektedir. Atatürk Orman Çiftliği Müdüriyetince yayınlandığı ifade edilen bu kayıta “ *Orman, Balgat, Yağmur Baba, Macun, Göğercinlik, Ahimesud namlarıyla altı çiftliğin birleşmesiyle meydana gelen 80.000 dönüm araziden ibarettir.* ” ifadesi geçmektedir.⁵²

Cumhurbaşkanlığı arşivinde yer alan 1928 tarihli bir rapora göre de çiftlik arazisinin büyüklüğü 120.000 dönüm olarak bildirilmektedir. 1930 yılında basılan “ Gazi Orman Çiftliği 5 Mayıs 1925: 5 Mayıs 1930 ” adlı eserde ise “ *Bu meyanda Balgat, Ahimesut, Çakırlar, Macun, Göğercinlik, Tahar , Yağmur Baba gibi çiftliklerle bir hayli tarla satın alınarak büyük bir çiftlik tesis edildi. Bu arazinin takriben vüsatı 150.000 dönümdür.*” denmektedir. Çiftliğin çalışmalarıyla ilgili olarak detaylı bilgileri içeren 1939 yılında basılmış bir kitapta (Atatürk'ün Çiftlikleri) arazinin büyüklüğü 102.000 dönüm olarak verilmektedir.

Görüldüğü gibi 1926 yılından itibaren yukarıda adı geçen kaynaklarda belirtilen rakamlar, AOÇ arazilerinin büyüklüğü konusunda

⁵¹ Aytekin Aktan, “ Atatürk Orman Çiftliği'nin İşlev ve Yönetimi ”, **Dünü, Bugünü ve Geleceği ile Atatürk Orman Çiftliği**, Ankara, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, 1993, s. 77.

⁵² , **Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin Ankara Çiftlikleri**, Ankara, 1926, Hakimiyet Milliye Matbaası, s. 6'dan aktaran: Öztoprak, **a.g.e.**, s. 11.

farklılıklar içermektedir. Bu rakamlar karşımıza ilk olarak 80.000, 120.000, 150.000 ve 102.000 dönüm olarak çıkmaktadır. Belirtilen bu rakamlara AOÇ'nin mülkiyetinde olmayan başta Aydos Yaylası olmak üzere diğer meralar (otlaklar) da dahildir. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu'nun hazırlamış olduğu bir raporda geçen şu ifade: “ *Aydos Yaylası, hiçbir dönemde çiftlik mülkiyetinde görülmediği gibi kullanılan alanın 50.000 dönümden az olduğunun çiftlik müdürlüğünce bilindiği anlaşılmaktadır.* ” bu bilgiyi doğrulamaktadır. İzzet Öztoprak eserinde yaklaşık 50.000 dönüm olarak belirtilen alanın, Çiftlik tarafından otlak olarak kullanıldığını ve Tapu Kadastro Merkez Komisyonu'nun 05.03.1935 günlü 30 sayılı kararıyla Tapulama Yasası'nın 25. maddesine göre Hazine adına tescillenerek kullanım hakkının AOÇ'ye verildiğini ifade etmektedir.⁵³

Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'nun 2009 yılı raporunda, AOÇ'yi Atatürk'ün kendi imkânları ile edindiği 52.000 dekar arazi üzerinde 05.05.1925 tarihinde kurduğu, hazineye bağışlandığı tarihlerde arazi varlığının 55.000 dekar olduğu, çeşitli tarihlerde yapılan satış ve işgaller sonucunda Çiftlik arazilerinin giderek küçülerek 2009 yılsonu itibarıyla 33.256 dekara gerilediği belirtilmektedir.⁵⁴

Bu bilgiler ışığında AOÇ'nin 52.000 dekarı tapulu, 50.000 dekarı da kullanım hakkını oluşturmak üzere toplam 102.000 dekarlık bir arazi varlığı üzerine kurulduğu sonucuna ulaşabiliriz.

⁵³ A.g.e., s. 13- 14.

⁵⁴ Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, **Atatürk Orman Çiftliği 2009 Yılı Raporu**, Ankara, 2010, s. III - 1.

4. ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ'NİN YASAL VE İDARİ YAPISI

05.05.1925 tarihinde Atatürk tarafından kurulan ve 1937 yılına kadar bizzat kendisi tarafından yönetilen Atatürk Orman Çiftliği, Atatürk'ün kurduğu diğer çiftliklerle birlikte kendisinin kaleme aldığı 02.06.1937 tarihli bağış mektubu ile hazineye bağışlanmıştır.

Bağışlamanın ardından 13.01.1938 tarih ve 3308 sayılı Kanunla Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu'na bağlanan Çiftlik, bu dönemde “ Gazi Orman Çiftliği ” adını alarak çalışmalarına devam etmiştir.⁵⁵

Çiftlik 01.03.1950 tarihinde Devlet Üretme Çiftlikleri bünyesine katılmış ve 24.03.1950 tarihinde kabul edilerek 01.04.1950 tarihinde yürürlüğe giren Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanunu çerçevesinde, Tarım Bakanlığı'na bağlı tüzel kişiliğe sahip bir kuruluş haline getirilmiştir.⁵⁶

5659 sayılı Kuruluş Kanununun 6. maddesine göre AOÇ; Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, 3346 sayılı Kanun çerçevesinde TBMM'nin denetimine tabidir ve faaliyetleri her sene BYDK tarafından yapılan incelemelerle rapora bağlanarak TBMM KİT Komisyonu'nun görüşüne sunulmaktadır.

Atatürk'ün bağış mektubunda belirttiği gibi Çiftlik, bitkisel üretim ve hayvancılık alanlarında çeşitli bilimsel ve uygulamaya dayalı çalışmalar yapılması suretiyle çiftçilere ve Türk tarımına örnek teşkil etmiş fakat aradan geçen zaman dilimi içerisinde Ankara'nın hızlı kentleşmesi neticesinde

⁵⁵ Atak, Şahin, **a.g.e.**, s. 82.

⁵⁶ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s. 1.

yerleşim alanlarının tam ortasında kalarak değ erlenen arazileri yön ünden bir çekim ve rant merkezi konumuna gelmiştir.

Kuruluş kanununda, arazi ve arsaların AOÇ'nin kuruluş amaçları dışında kullanılmasına yönelik önleyici tedbirlere yer verilmemiş olması, özel kanunlar çıkartılarak satışı yapılan ve kiralanan AOÇ arazileri üzerindeki denetimin kontrol edilememesi sonucunu doğ urmuştur. Atatürk'ün bağı ş mektubunda belirttiğı şekilde arazilerin yeş illendirilerek korunması ve geliştirilmesi temel amaç olmasına rağmen, AOÇ'nin kuruluş kanununda bu konunun açıkça belirtilmemesi sebebiyle zaman içerisinde değ eri çok fazla artan arazilere yönelik talep ve saldırıların önüne geçilememiştir.

Bu sorunları ortadan kaldırabilmek için Tarım ve Köy iş leri Bakanlığı'nca önceki yıllarda kuruluş kanununda değ iş iklik yapılması amacıyla kanun tasarı ve taslakları hazırlanmış olmasına rağmen kanunlaşması gerçekleşmemiştir. Son olarak, 10.09.2007 tarihli ve 2576 sayılı yazıyla AOÇ Müdürlüğü Bakanlığa yeni bir kanun taslağı iletmiş olmasına rağmen, BYDK 2009 raporunda inceleme tarihi itibariyle (Nisan 2010) güncel bir geliş me oluşmadığı belirtilmektedir.⁵⁷

AOÇ'de halen yürürlükte olan yönetmelikler ise şu şekildedir;⁵⁸

- Atatürk Orman Çiftliği Müdür ve Personelinin Görev ve Yetkileri Hakkındaki Yönetmelik (06.04.1953)
- Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Memur ve Hizmetliler Talimatnamesi (18.06.1953)

⁵⁷ A.g.Rapor, s. 2.

⁵⁸ A.g.Rapor, s. 9 – 10.

- Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Memurları Sicil Amirliği Yönetmeliği (18.10.1986)

- Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Bütçe Yönetmeliği (08.12.1999)

- Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Arşiv Yönetmeliği (20.03.2002)

- Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Personeli Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Yönetmeliği (18.10.2005)

- Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Alım – Satım – Kiralama ve Kiraya Verme İhale Yönetmeliği (24.12.2007)

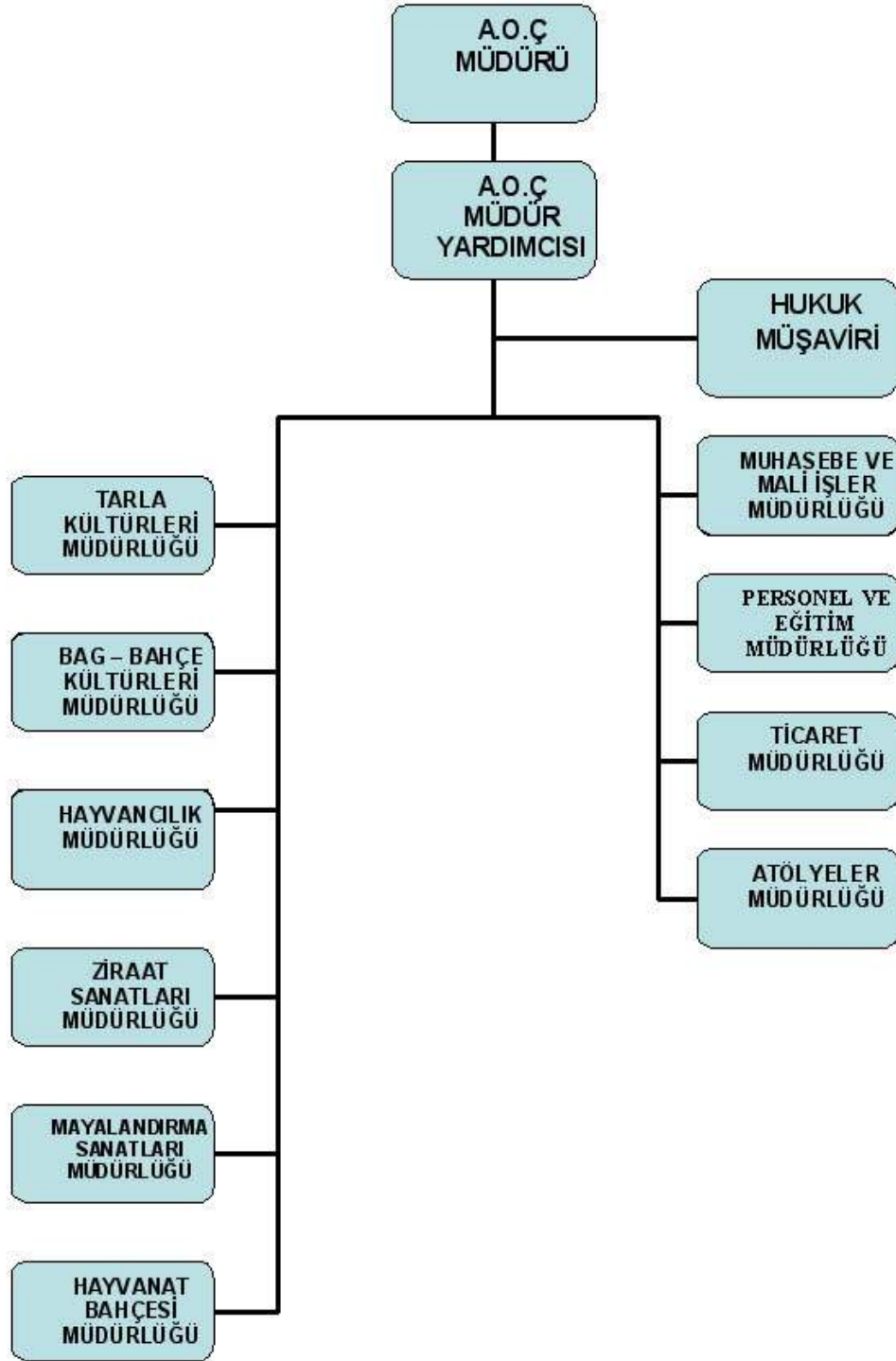
Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü'nün, 5659 sayılı Atatürk Orman Çiftliği Kuruluş Kanununun 2. maddesinde belirlenen teşkilat yapısı; bir müdürün altında bir müdür yardımcısı ile umumi ziraat işleri, bağ bahçe kültürleri ve ağaçlandırma işleri, hayvancılık ve hayvanat bahçesi işleri, ziraat sanatları işleri, ticaret, idare ve levazım işleri ile hesap işleri olmak üzere altı şeflikten ve bir hukuk işleri servisinden oluşmaktadır. Buna ek olarak Bakanlar Kurulu'nun 18.07.1984 tarihli ve 84/8360 sayılı kararı çerçevesinde sözü geçen şeflikler müdürlük kadrolarına çevrilmiştir.

AOÇ'nin 5659 sayılı kuruluş kanunu çerçevesinde, kanunda yetkili bir karar organı öngörülmemiş olmasına rağmen; 18.06.1953 tarihinde dönemin Bakanının onayıyla yürürlüğe giren Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Memur ve Hizmetliler Talimatnamesinin 36. maddesi uyarına Çiftlikte bir Yönetim Kurulu oluşturulacağı, 37. maddesi çerçevesinde

Yönetim Kurulu'nun AOÇ Müdürünün başkanlığında (Müdür bulunmadığı zamanlarda yardımcısının başkanlığında) hesap işleri şefi, ticaret şefi ve avukattan oluşturulması, 38. maddesinde ise kurulun görevleri belirtilmektedir.

Atatürk Orman Çiftliği'nin Hukuk Müşavirliği görevi 2006'dan bu yana Tarım ve Köyişleri Bakanlığı 1. Hukuk Müşavirliğini vekaleten yürüten avukat tarafından vekaletle yürütülmekteyken, 08.07.2009 tarihinde bu vekalet kaldırılarak, bu tarihten sonra kurum avukatı tarafından yürütülmeye başlanmıştır.

Tablo: 1, AOÇ MÜDÜRLÜĞÜ TEŞKİLAT ŞEMASI

Kaynak: Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu 2009 Raporu verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

II. ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ'NİN FAALİYETLERİNİN

KURULUŞ AMAÇLARI ÇERÇEVESİNDE İRDELENMESİ

Kuruluş amaçları çerçevesinde AOÇ'de; ziraat ve hayvancılık çalışmalarına başlanmış, endüstriyel faaliyetlere girilmiş, modern ziraat tekniklerini halka yaymak için eğitim çalışmaları gerçekleştirilmiş, elde edilen tarımsal ürünlerin piyasa sunulmasıyla ticari faaliyetler yapılmış ve kent halkının sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak sosyokültürel ve rekreatif mekanlar oluşturulmuştur. Bu çerçevede AOÇ'nin kuruluş amaçları bağlamında kent hayatına katkı sağlayan faaliyetlerini şu başlıklar altında toplayabiliriz;

1. Ziraat ve hayvancılık faaliyetleri
2. Endüstriyel faaliyetler
3. Ticari faaliyetler
4. Eğitsel faaliyetler
5. Rekreatif faaliyetler

Çalışmanın bu bölümünde belirtilen faaliyetlerin kuruluş amaçları doğrultusunda günümüzdeki durumu irdelenmeye çalışılmıştır.

1. ZİRAAT VE HAYVANCILIK FAALİYETLERİ

Kurtuluş Mücadelesi öncesinde yaşanan tüm olumsuz koşullara karşın, kazanılan askeri ve siyasi başarı ekonomik bağımsızlığı da gündeme getirmiş ve Lozan Antlaşması ile kapitülasyonlar kaldırılarak Türk Ulusu ekonomik açıdan belli tutsaklıklardan kurtulmuştur. Ekonomik bağımsızlığı sağlamak noktasında ise sanayileşebilmek için tarımda modernleşmeyi sağlayarak sermaye birikimi oluşturmak gerekliydi. Bu çerçevede Cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomik kalkınma için yapılan mücadele, ilkel toplumsal ve tarımsal yapıyı modernleştirmeye dönüktü. Bu süreçte uygulanan tarım politikaları şu şekilde ifade edilebilir:⁵⁹

1. Tarımda üreticinin korunarak sömürülmesinin önlenmesi
2. Çiftçinin toprak sahibi haline getirilmesi
3. Türk köylüsünün eğitilerek bilinçlendirilmesi
4. Türk köylüsünün örgütlenerek çıkarlarının korunması
5. Türk çiftçisinin yeni ve modern tarım tekniklerini benimsemesiyle üretimde kalite ve verimliliğin artırılması.

AOÇ, Atatürk tarafından ulusal tarım politikalarının hayata geçirildiği bu dönemde öncelikli olarak Türk çiftçisini bilinçlendirmek ve ona modern ziraat yöntemlerini kullanarak örnek olmak ve tarımı geliştirerek modern tarımı Türk ulusuna yaymak için kurulmuştur. Çiftlik, ileri bir örgütlenme biçimi altında ülkede oluşturulmak istenen kapsamlı bir ziraat sisteminin ilk örneğidir. Oluşturulan örgütlenme sistemi ile makineli, çağdaş

⁵⁹ Baki Remzi Suiçmez, “ Tarım Politikalarında Değişim ve AOÇ ”, **Geçmişten Geleceğe Atatürk Orman Çiftliği Sempozyumu** , Ankara, TMMOB Ziraat Müh.Odası, 2003, s. 21-25.

ziraat geliştirilmek istenmekte; geri kalmış, modern çağın gereklerine artık ayak uyduramayan tarımsal örgütlenme biçimleri reddedilmektedir.

Kurduğu modern çiftliklerle köylüye örnek olmak isteyen Atatürk, ulusal ekonominin temeli olarak ziraat sektörünü görmüş ve köylü ile çiftçinin mutlaka kalkındırılmasının gerekliliğini savunmuştur. Bu çerçevede de Türk ekonomisinin, ancak tarımsal gelişmeler sayesinde feraha çıkabileceğini ve tarım sektörünün gelişmesi sonucunda sanayileşmeye gidilebileceğini öngörmüştür.⁶⁰

Atatürk değişleriyle de ziraatın ülke ekonomisi için önemini her fırsatta vurgulamış ve ziraat politikalarına yön vermiştir:

“ Tam bağımsızlık ancak ekonomik bağımsızlıkla mümkündür. ”⁶¹

“ Milli ekonominin temeli ziraattır. Bunun içindir ki ziraatta kalkınmaya büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yayılacak programlı ve pratik çalışmalar bu maksada ulaşmayı kolaylaştıracaktır. ”

“ Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi, hakiki üretici olan köylüdür. ”

“ Köylünün çalışması sonunda, elde edeceği emek karşılığını, onun kendi menfaatine olmak üzere yükseltmek, ekonomi politikamızın esas ruhudur. Bu nedenle bir taraftan çiftçinin çalışmasını geliştirecek, daha yararlı hale getirecek bilgiyi vermek, onun teknik araçları kullanmasını sağlayarak makinanın yaygınlaşmasına çalışırken; diğer yandan, onun, emeğinin sonuçlarından yüksek seviyede yararlanması için gerekli ekonomik tedbirlerin alınması zorunludur. ”⁶²

“ Kılıç ve saban; bu iki fatihten birincisi, ikincisine daima yenildi. ”

“ Memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Küçük büyük bütün çiftçilerin iş vasıtalarını arttırmak, yenileştirmek ve korumak tedbirleri vakit geçirilmeden alınmalıdır. ”

⁶⁰ Ardiç, **a.g.e.**, s.378.

⁶¹ Erkun, **a.g.e.**, s. 244.

⁶² Keskinok, **a.g.e.**, s.89.

Bu görüşler çerçevesinde Atatürk, 1925 yılında Ankara civarında modern ölçütlerde bir çiftlik kurmaya karar vererek şimdilerde hepimizin “Atatürk Orman Çiftliği” olarak bildiği Ankara’nın yegâne dinlenme ve gezi yeri olan işletmeyi kurarak ziraat alanında da öncülük yapmıştır.

Ziraat Faaliyetleri:

AOÇ’de ilk tarımsal faaliyet 5 Mayıs 1925 günü öğleden sonra Yassı Dere olarak bilinen yerde üç çadırın kurulması ve iki Fordsan traktör ve teferruatının kullanımıyla başlamıştır. Atatürk’ün gözetiminde yarısı bataklık ve çorak, diğer bir kısmı da kırılgan olan arazide hafriyata başlanmıştır. Ziraat makine ve ekipmanlarının kullanımının günden güne artırılmasıyla tarlalar hızlı bir biçimde ekime hazırlanmıştır. Kuruluşundan hemen bir sene sonra 1926 senesinde Fordsan traktörler, pulluklar, kultivatör, mibzer, harman, çayır, balya, kalbur, orak, tohum makineleri gibi birçok sayıda aracın çiftlikte kullanılmaya başlanması modern makineli tarıma ne denli önem gösterildiğini ve uygulamaya dönük öğretici bir anlayışın benimsenmiş olduğunu açıkça ortaya koymasından ötürü dikkat çekicidir.⁶³

AOÇ’de ilk tahıl ekimi yaklaşık 14.000 dönüm tarla üzerine 1925 senesinin sonbaharında yapılmıştır. Bu ilk tahıl ekiminin ardından ilerleyen yıllarda diğer tahıl ürünlerinin ekimini de kapsayan ve giderek artan bir süreç ortaya konmuştur. “ Atatürk Orman Çiftliği’nin Tarihi “ adlı eserinde İzzet Öztoprak, 1926 senesiyle ilgili olarak ekim alanlarının %95’lik kısmının başta buğday olmak üzere; yulaf, mısır, arpa, karabuğday, nohut, bakla, mercimek,

⁶³ Öztoprak, **a.g.e.**, s. 68 – 71.

patates, pancar, akdarı, yonca, kuşyeminin yanı sıra kavun ve karpuz ekiminden oluştuğunu belirtmektedir. Çiftlikte üretilen tahıllar, denemeler ve seçmeler neticesinde kısa sürede, yalnız ulusal değil uluslararası piyasada da en yüksek niteliklere sahip konuma gelmiştir. Özellikle çiftliğin 65 librelük buğdayları Avustralya ve Kanada'dan her zaman aranmakta ve istenmekteydi. Ayrıca geniş Anadolu yaylasına has bir buğday türü olan kundura buğdayı, İtalya, Romanya, Almanya gibi ülkelerin makarna üretimi için tercih ettiği yegane bir ürün idi.⁶⁴

AOÇ'de, ilk kurulduğu dönemde geniş ölçekli bir hayvancılık şubesi barındırdığından, hayvanlar için iyi bir gıda olan yulafa da önem verilmiş özellikle kışlık olan çeşitlerinin yayılması ve geliştirilmesine çalışılmıştır. Çiftliğinin kurulmasının hemen ardından mısır ekimine de başlanmış, ayrıca ot olarak hayvan gıdası şeklinde kullanılan yonca üretiminde olumlu sonuçlar alınmış, 1930'a gelindiğinde çiftlikte 300 dönüm kadar yoncalık oluşturulmuştur.

Tablo: 2, AOÇ'de 1926 – 1937 Arasında Tahıl Üretim Miktarları

YIL	ÜRETİM(KG)	BUĞDAY	ARPA	YULAF	ÇAVDAR	KAPLICA	KURUMSIR
1926		701.498	8.678	6.450	-	-	2.537
1927		104.278	-	2.600	-	-	12.447
1928		210.001	29.595	600	-	-	1.151
1929		707.353	142.911	14.646	5.705	7.047	-
1930		350.130	72.811	6.253	23.719	1.907	3.350
1931		517.717	102.245	78.268	95.390	28.291	3.000
1932		172.145	33.566	90.234	7.450	8.566	-
1933		412.235	92.869	70.351	7.665	1.692	-
1934		349.548	183.577	60.636	19.600	7.865	4.700
1935		227.123	184.973	49.056	27.394	-	14.058
1936		547.456	198.813	52.007	72.282	-	4.500
1937		228.460	175.593	43.043	12.506	-	-

Kaynak: Öztoprak, **a.g.e.**, s. 74'den değiştirilerek alınmıştır.

⁶⁴ **A.g.e.**, s. 71 - 72.

1926 yılında AOÇ'ye meyve ağaçları dışında, özellikle görüntü ve kokusu itibariyle öne çıkan, hızlı yetişen aynı zamanda kuraklık ve soğuğa belirli ölçüde dayanıklı ağaç türleri dikilmeye başlanmıştır. Hızlı büyüyen ve peyzaj açısından estetik özellikli yapraklara sahip akasyadan 45.000, kuraklığa dayanıklı elantüsten 2.000, sulak yerlerde hızlı büyüyen ve fazlaca boy atan kızılağaçtan 9.000, yine görüntüsüyle öne çıkan dişbudaktan 10.000, dut ağacından 2.000, meşe ağacından 5.000, hayvanlara gölgelik yapması için nemli yerlere söğüt ağacından 60.000, su kenarlarına orman kavağından 25.000, çeşitli boylarda çam ağaçlarından 5.000 adet; süs bahçelerinde kullanılan at kestanesi ve ıhlamur ağaçlarından çok sayıda olmak üzere toplam olarak yaklaşık 150.000 ağaç dikilmiş ve sedir, mazi, süs çamları, porsuk, köknar, ligustrum, manolya, filbahri, leylak, menekşe ve yediveren gülleri, kartopu, çeşitli şimşir gibi süs ağaçlarına önem gösterilmiştir.⁶⁵

Ağustos 1928 tarihli eski bir raporda ise çiftlikte Ankara ve çevresinin hızlı bir şekilde ağaçlandırılmasını sağlamak için yaklaşık yüz dönümlük bir alanda orman fidanlığının kurulması sağlanarak; akasya, dişbudak, safora, karaağaç, çam, ladin, mazi, gladiçya gibi türlerde binlerce fidanın yetiştirilerek çevrenin ağaçlandırılmaya başlandığı ifade edilmektedir.

Çiftlikte meyve ağacı yetiştiriciliği ve bağcılığa da orman ağaçları kadar önem verilmiş ve çiftliğin kuruluşunu takiben ilk iki yıl içinde elma, armut, kiraz, vişne, erik, dut, kayısı, badem, muşmula gibi türlerden yaklaşık 5.000 adet meyve ağacı dikilmiş ve yüz elli dönümden fazla alanda kesitler

⁶⁵ **Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin Ankara Çiftlikleri**, Ankara, 1926, s. 15'den aktaran: Öztoprak, **a.g.e.**, s. 64.

haline meyve bahçeleri tahsis edilmiştir. Oluşturulan bu meyve bahçeleri Ankara Çayı vadisinin alüvyon ve kıraç özelliklere sahip topraklarında bulunmakta ve Orta Anadolu için meyvecilik açısından tipik bir örnek arz etmekteydi. Bu bahçelerde Anadolu yaylası iklimine adapte olmuş değerli meyve çeşitleri bir arada bulunmaktaydı. Ayrıca meyve üretiminin sağladığı yüksek gelir, mevcut bahçelerin genişletilmesini gerektirmiş ve önceden sökülmüş Amerikan asma fidanlığı alanları üzerinde 1952’de yeni ve büyük bir meyve bahçesi oluşturulmuştur. 1953 senesinde ise Orta Anadolu bölgesinde ilkbahar mevsiminin verimli geçmesi ürün miktarının 550 – 600 tona kadar çıkmasını sağlamıştır. Çiftlikteki meyve bahçelerinde bulunan her çeşit elma, armut, vişne, kayısı, kiraz, dut, badem vb. birçok meyve ağacı türleri, 1930 senesinden itibaren uzun yıllar ürün vermiştir.⁶⁶

Çiftliğin kuruluş yıllarında başlanan bağcılık faaliyetleri, 1930’lara gelindiğinde 250.000 dönümlük bir arazi varlığı üzerinde yüksek verimli ve kaliteli üzüm yetiştiriciliğinin yapıldığı modern ve örnek tarzda bir konuma ulaşmıştır. Bu bağlardan elde edilen üzümler hem yemeklik hem de likör ve şarap üretimi için kullanılmıştır. Çiftliğin güney tarafındaki bayır arazide, Amerikan asma anaçların üzerine bölgeye has türlerin aşılansarak dikilmesi suretiyle büyük bir bağ oluşturulmuş ve yine 1930 yılında 12000 kök asma fidanı dikilmiştir.⁶⁷

AOÇ, sera koşullarında domates, kabak, salatalık gibi sebzelerin yetiştirilmesi suretiyle turfandacılık faaliyetleri çerçevesinde de örnek olmuştur. Ankara Çayı vadisinin alüvyonlu toprakları üzerinde kurulmuş

⁶⁶ Açıksöz, **a.g.e.**, s. 170.

⁶⁷ Dalay, **a.g.e.**

bulunan sebze bahçeleri, o dönemde bu çayın sularıyla doğrudan sulanabilmekte ve ahır ve suni gübrelerle takviye edilebilmekteydi. Genel olarak genişlikleri 72 dönüme ulaşan bu bahçelerde üretilen sebzeler taze olarak Ankara piyasalarına arz edilebildiği gibi, erken dönemde çeşitli türlerde elde edilen üstün nitelikli on binlerce sebze fidesi de üretici kesime verilebilmekteydi.

Sağlam temellere dayalı güçlü ulusal bir ekonomik yapı kurabilmek için çağdaş tekniklerin ışığında modern tarımı ülkeye yayarak tarım sektörünün önünü açmak ve elverişsiz toprakların ıslah edilebileceğinin öncülüğünü yaparak halka örnek olmak noktasında kurulun AOÇ; özellikle 1950'li yıllardan sonra fiziksel yapı ve işlevler açısından önemli değişimler ve kayıplara maruz kalarak, kuruluş amaçları doğrultusunda gerçekleştirdiği faaliyetlerini büyük oranda sürdüremez bir hale gelmiştir.

Çiftliğin kuruluş yıllarında ortaya koyduğu üretim o dönemde Ankara halkının ihtiyacının karşılanmasında önemli bir yere sahipken, ikibinli yılları yaşadığımız günümüzde, AOÇ arazilerindeki kayıplar ve ülkede değişen tarım politikaları çerçevesinde çiftlik; tarımsal üretimden gittikçe uzaklaşarak halkın tarımsal üretim ihtiyacını karşılamaktan çok uzak bir noktaya sürüklenmiştir.

AOÇ'de 2003, 2004 ve 2008, 2009 yıllarında bitkisel üretime ayrılan arazi miktarları ve gerçekleşen üretimle verime ait rakamlar karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo : 3, AOÇ'de 2003, 2004, 2008, 2009 Yıllarında Bitkisel Üretim

Ürün	2003			2004			2008			2009		
	Hasat Alanı(da)	Üretim (Ton)	Verim kg/da	Hasat Alanı(da)	Üretim (Ton)	Verim kg/da	Hasat Alanı(da)	Üretim (Ton)	Verim kg/da	Hasat Alanı(da)	Üretim (Ton)	Verim kg/da
Buğday	2.763	313	113	3134	513	164	1.114	92	83	784	244	311
Arpa	5.092	999	196	2400	527	219	2.216	323	146	4.730	1.241	262
Yonca(kuru)		351	300		410	498	607	607	1.103	240	271	1.130
Yonca(Yeşil-silaj)	1.173	934	796	823	653	793	28	104	3.700	4	13.5	3.375
Çayır(kuru)	1.180	85	72	144	61	424	100	54	540	100	71.5	715
Sudan otu(yeşil)	356	936	2630	538	1493	2275	20	36	1.790			
Hayvan pancarı	7	45	6429	6	53	8833						
Domates							19	16	834			
Adi Fiğ							300	50	167			
TOPLAM	10.571			7.045			4.404			5.858		

Kaynak : Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, AOÇ Raporları, 2004, 2009 Verileri

AOÇ'de 2004 yılı itibariyle gerçekleşen buğday üretimine bakıldığında buğdayın dekar verimi 164 kg olarak gerçekleşmiş fakat bu rakam Türkiye ortalamasının %71 gerisinde kalmıştır. Arpa ise kurak iklimsel şartlara dayanıklı bir bitki olduğundan 219 kg olarak gerçekleşen verim, Türkiye ortalaması seviyesini yakalayabilmiştir.⁶⁸

Çiftliğin 2009 yılı faaliyet döneminde ise bitkisel üretimde kullanılan 5.900 dekarlık alanın %94'lük kısmını oluşturan 5.556 dekar hububat üretimine, %6'lık kısmını oluşturan 344 dekar ise yem bitkileri ve az miktarda sebze üretimine ayrılmıştır. Çayır mera ve yem bitkilerinin çok dar bir alanda üretimi yapıldığından, verimlerinin Türkiye ortalaması ile mukayese edilmesi ekonomik açıdan bir anlam taşımamaktadır. Çiftliğin kuruluş yıllarında elde edilen üretim miktarları, Ankara halkının ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir yere sahipken, günümüzdeki üretimlerin halkın

⁶⁸ Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, **Atatürk Orman Çiftliği 2004 Yılı Raporu**, Ankara, 2005, s. 98.

ihtiyacını karşılamada çok marjinal kaldığı ifade edilebilir. Ayrıca kullanılmakta olan ziraat teknikleri yönünden de çiftliğin, diğer çiftçilere örnek teşkil etmesi pek mümkün gözükmemektedir. Çiftlik arazilerinde bitkisel üretim için, toprak işleme ve ekim tekniği dışında herhangi bir mühendislik çalışmasının gerekmediği yağmur şartları altında kullanılan geleneksel bir sistem olan nadas sistemi kullanılmaktadır.⁶⁹

AOÇ'nin kuruluş amaçları çerçevesinde Türk tarımına ve çiftçisine çağdaş bir model sunarak örnek olmak, yeni meyve çeşitlerinin yetiştirilmesinde çiftçiye destek vermek ve tanıtılmalarını sağlamak maksadıyla 1930 yıllarında 600 dekarlık bir arazi varlığı üzerinde 8000 adet ağacı barındırabilecek geniş bir meyve bahçesi oluşturulmuştur. Ayrıca bu meyve bahçelerinde ekonomik kaygılardan bağımsız olarak deneme, araştırma ve tanıtım faaliyetleri yapılmaktaydı.

1985 yılından itibaren ise ekonomik ömürlerini tamamladıkları gerekçesiyle meyve ağaçları sökülmeğe başlanmıştır. Son yıllarda birçok çeşitte ve kaliteli sahil kuşağı meyveleri ulaşım imkânlarının sağladığı kolaylıkla Ankara pazarına getirilmekte ayrıca soğukta muhafaza tekniklerinin gelişmesiyle yılın her mevsiminde bu meyveler piyasada bulunabilmektedir. Yılların ilerlemesiyle çevre kirliliğinin artması, toprak yoğunluğu, çevre ve iklim koşullarının bozulması gibi sebeplerle verimin düşmesi ve artan maliyetler neticesinde çiftlikte üretilen meyveler, piyasada talep bulabilme ve rekabet edebilme gücünü kaybetmiştir. Meyve bahçelerinin kurulmuş olduğu Ankara Çayı boyunca yer alan toprak serilerinde Ankara Gübre Araştırma

⁶⁹ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s.90.

Enstitüsü'nce yapılan tahliller neticesinde, kentsel atıklarla kirlenen Ankara Çayından alınan sularla önceki yıllarda yapılan sulamalar yüzünden dekara 28 ila 48.5 kg arasında değişen fosfor (P_2O_5) bulunduğu belirlenmiştir.⁷⁰ Bu örnek çevre kirliliğinin AOÇ'de bitkisel üretime olan yıkıcı etkisini ortaya koyması bakımından çarpıcıdır.

1995 senesinde Çiftlik Yönetimi'nce alınan karar doğrultusunda meyve üretimine son verilerek Bağ – Bahçe Kùltürleri Şubesi, faaliyetlerini fidancılık ve süs bitkileri yetiştiriciliğine kaydırmıştır. Bu faaliyetler 512 dekarı açık alan olmak üzere, 2 dekarlık cam sera ve 4 dekarlık plastik sera ve tüneller olmak üzere toplam 518 dekarlık bir alan üzerinde gerçekleştirilmektedir.⁷¹

Ankara çevresinde fidan üretimi ve süs bitkileri yetiştiriciliği yapan birçok firma kurulmuş olduğundan, piyasaya göre daha pahalı işçilik kullanan Çiftlikte artan üretim maliyetleri bu firmalarla rekabet etme gücünü ortadan kaldırmaktadır.

AOÇ'de 2009 yılı itibariyle 250 dekar sulanabilir arazide elma, armut, vişne, şeftali, kayısı, kiraz, erik gibi 7 çeşit meyvenin 25 tür fidan üretimi gerçekleştirilmektedir. 2009 senesinde 7 çeşit meyvenin 30 – 35.000 adet çöğürü dikilerek bunlardan 25.735 adedine göz aşısı yapılarak toplam 24.690 adet fidan elde edilmiştir. Yine 2009 senesi içerisinde 13.965 fidan satılabilmiş, 2.940 adedi imha edilmiş ve 70.419 adedi de 2010 senesine devretmiştir. Başbakanlık YDK 2009 Raporu'nda satılabilen fidanların, toplam

⁷⁰ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2004, s.101.

⁷¹ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s. 91.

fidan sayısının yalnızca %20'sine tekabül ettiği belirtilmektedir. Satışların düşük olmasında ise fidan fiyatlarının piyasadan daha pahalı oluşu ve değişen iklim şartları gibi nedenler öne sürülmektedir.⁷² Çiftlikte 82 çeşit süs bitkisinin üretimi yapılmakta üretimlerde tohum, yeşil çelik, odun ve aşılama teknikleri kullanılmaktadır. Üretilen süs bitkilerinin satışında ise ortaya çıkan tablo fidancılıktakinden çok farklı değildir. Bir önceki yıldan devreden süs bitkileri ile birlikte toplam 103.184 adet bitkiden 2009 yıl sonu itibariyle ancak 21.221 adedi satılabılmış, 81.963 adedi ise 2010 yılına devretmiştir. Çiftlikteki çiçekçilik faaliyetleri ise 1 da büyüklüğündeki bir cam serada sürdürülmektedir.

Gerek arazi kullanım durumları gerekse bitkisel üretim düzeyleri açısından değerlendirildiğinde AOÇ'nin günümüzde kuruluş amaçlarından uzaklaşmış olduğu bir tablo karşımıza çıkmaktadır.⁷³

Hayvancılık Faaliyetleri:

AOÇ'nin kuruluş amaçlarında ortaya konan bir diğer önemli konu hayvancılıktır. Hayvancılığın özendirilmesi, yerli ve yabancı hayvan ırklarının araştırılarak yeni cins ve ırklardan başarılı olanların halka tanıtımı AOÇ'nin kuruluş amaçları arasında yer almaktadır. Orta Anadolu'da hayvancılık faaliyetlerini yürütmek ülke açısından ziraat kadar önemli bir konu olduğundan AOÇ'de geniş ve kapsamlı bir program dahilinde hayvancılık, kuruluş yılından (1925) itibaren ele alınmış ve hayvan yetiştiriciliğine başlanmıştır. Hayvancılıkla ilgili olarak; koyun ve tiftik, inek ve manda, atçılık,

⁷² A.g.rapor, s. 92.

⁷³ Atilla Göktürk, " Atatürk Orman 'Çiftliği' ", **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt 6, Sayı 3, 1997, s. 49.

kümes hayvancılığı ve arıcılık konularına önem verilmiştir. Hayvan yetiştiriciliği programının uygulanmasına 1925'te koyun, manda ve inekten başlanmıştır. Çiftliğe karaman koyunlarından getirtilerek kolay bir şekilde gelir sağlamak mümkünken, yetkili ağızlardan alınan olumsuz cevaplara rağmen Atatürk'ün direktifleriyle kıvırcık koyunlarından ilk etapta 5.000 adet getirtilmiştir. Bu girişimin olumlu sonuç vermesi için bütün gerekli tedbirler alınmış Haziran ayında bütün koyunlar Ankara'ya 120 km uzaklıktaki Aydos Yaylası'na götürülerek Kasıma kadar burada otlatılmıştır. İlk yılın çalışmaları olumlu sonuç vermiş, az sayıda koyun kaybına karşılık Ankara piyasasına yayla kıvırcığı olarak çok sayıda kuzu verilmiş ve bu anlamda gösterilen çalışma ve emeğin karşılığı alınmıştır. Önemli olan bir diğer konu, kıvırcık koyunlarının Trakya'da olduğu gibi Orta ve İç Anadolu'da da başarılı bir biçimde yetiştirilebileceği gösterilmiş ve yöredeki sürü sahipleri çiftlikten damızlık olarak bu koyun türünün çoğaltılması yoluna gitmiştir.

Çiftlikte ekonomik değeri yüksek karagül koyunu yetiştirilmiş ve sayıları yıldan yıla azalan dünyaca ünlü Ankara Keçisi tiftiklerine de önem gösterilmiştir. Kuruluşundan itibaren 1930'ların sonunda kadar AOÇ'de, koyun cinslerinin sayılarında yıldan yıla düzenli biçimde artış olduğu ve buna paralel olarak da yün üretiminde de önemli artışların olduğu gözlenmiştir.

Tablo: 4, AOÇ'de 1926 – 1937 Döneminde Koyun, Yün ve Sığır Üretimi

YIL	Damızlık Koyun	Sağmal Koyun	Saf Erkek Karagül	Saf Dişi Karagül	Melez Karagül	Yün Üretimi (kg)	Kara Sığır	Sağmal Kara Sığır
1926	4.503	3.490	-	-	-	7.862	22	10
1927	5.115	3.040	-	-	-	6.050	41	13
1928	5.402	3.785	-	-	-	4.244	35	15
1929	5.727	3.901	10	-	-	6.946	36	15
1930	6.281	4.523	6	20	75	8.292	50	26
1931	6.367	4.453	9	16	91	7.151	78	37
1932	7.405	4.865	27	17	112	7.540	52	30
1933	7.230	5.163	31	23	304	9.220	65	35
1934	7.512	5.275	23	28	1.054	9.512	72	43
1935	7.166	4.869	28	29	1.018	10.560	74	42
1936	8.034	5.424	39	32	1.994	14.902	94	52
1937	7.901	5.020	44	40	1.926	14.931	95	56

Kaynak: Öztoprak, **a.g.e.**, s. 77 – 79'dan değiştirilerek alınmıştır.

AOÇ'de büyükbaş hayvancılık yetiştiriciliği ile ilgili çalışmalar; yerli, yöresel ve iklimsel şartlara dayanıklı, yüksek verim veren ırkların ıslahı yönünde başlamış, çiftlikte modern makinalı ziraat temel alındığından hayvanlar et ve sütlerinden faydalanmak için yetiştirilmiştir. Çiftlikte Hollanda, Jersey, Simental gibi çok süt veren inekler yetiştirilmiş, çiftlikte üretilen damızlıklar çevre köylerdeki çiftçilere verilmiştir.⁷⁴ Çiftlikte ıslah edilen manda ve sığırların çevre köylere satılmasıyla çiftlik, mandacılığın yayılmasına da öncülük etmiştir. Ayrıca dışardan getirilen ineklerle yerli ırkın ıslah edilmesiyle “Orman Çiftliği Tipi” adı verilen, 25 litreye kadar süt verebilen ve hastalıklara dayanıklı yeni bir yayla sığırı türü geliştirilmiştir.⁷⁵ Bu örnekte çiftliğin daha ilk

⁷⁴ Dalay, **a.g.e.**

⁷⁵ Açıksöz, **a.g.e.**, s. 166.

yıllarında kuruluş amaçları çerçevesinde ortaya koyduğu bir diğer başarıyı ifade etmesi bakımından dikkat çekicidir.

Çiftlikte uygulanan makineli ziraat yöntemlerinin yıldan yıla gelişen bir süreç izlemesi ve hayvansal gıdanın bol ve ucuz oluşu, AOÇ'de atçılık konusuna da önem verilmesini sağlamıştır. Çiftliğin ilk kuruluş yıllarında Macaristan'dan getirilen Nonyüs aygır ve kısırakları ile safkan koşum hayvanı yetiştirmek ve yerli ırkı ıslah için çalışmalara girilmiş ve elde edilen deneyimlerle bu hayvanların yerel şartlara son derece iyi uyum sağladığı görülmüştür.⁷⁶

Kümes hayvancılığı da diğer kollar gibi, çiftliğin kuruluşundan itibaren üzerinde önemle üzerinde durulan alanlardan birisi olmuştur. Türkiye'de ilk olarak önemli büyüklükte tavuk ve yumurta üretimi AOÇ'de yapılmıştır. Rodeylant, Faverol, Legorn türü tavuklar yetiştirilerek damızlık olarak çiftçiye verilmiştir.⁷⁷ Tavuk çiftliği yıldan yıla geliştirilerek, 1935 senesinde Ankara kentinin tavuk et ve yumurta gereksinimini büyük ölçüde karşılayabilecek büyüklüğe ulaştırılmıştır. Ayrıca çiftlikte tavşan, kaz, hindi, ördek gibi diğer kümes hayvanlarının yetiştiriciliği de yapılmış özellikle Ankara tavşanları yurt içi ve dışında üne sahip olmuştur.⁷⁸

AOÇ'de 1929 senesinde arıcılık çalışmalarına da başlanmış, Dadan sistemi adı verilen bir çok arı kovanı yaptırılarak bilimsel teknikler çerçevesinde arıcılık ve bal üretimi gerçekleştirilmiştir.⁷⁹ Ankara çevresindeki köylere üretim bakımından örnek olunması amaçlanarak temiz ve kaliteli

⁷⁶ Öztoprak, **a.g.e.**, s. 80.

⁷⁷ Dalay, **a.g.e.**

⁷⁸ Açıksöz, **a.g.e.**, s. 168.

⁷⁹ Dalay, **a.g.e.**

ballar üretilmiş, ve elde edilen bu ürünler hem Ankara halkına hem Ankara dışına sunulmuştur.

AOÇ'nin kuruluşundan itibaren büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık, kümes hayvancılığı, at yetiştiriciliği, arıcılık gibi çeşitli dallarda hayvansal üretim yapılırken, 1979 senesinden itibaren koyunculuk ve tavukçuluk faaliyetleri üretim programından çıkarılmıştır. Yine 1970'li yıllardan itibaren bal üretimi durma noktasına kadar gerilemiş ve dışardan alınan bal kavanozlara doldurularak AOÇ ürünü gibi etiketlenerek piyasa sunulmuştur.⁸⁰

Çiftlikteki hayvan mevcudu Holstein (siyah – beyaz, alaca) ırkından oluşmakta ve 2004 yılı itibariyle toplam sığır sayısı 252 dir. Bu hayvan sayısının 86'sını inek, 2'sini tosun, 58'ini düve ve 106'sını da dana oluşturmaktadır.

Çiftliğin hayvancılık tesisleri Dolapdere olarak anılan yerde bulunmakta ve bu tesislerin atık suları kentin diğer yerleşim alanlarından gelen atık sularla çiftlik alanı içinde birleşerek Dolapdere yolu ile Ankara çayına aktarılmaktadır. Dere sularının bir kısmı kapalı kanal sistemi içerisine alınmış olmasına rağmen yoğun kirlilik yüzünden dere kenarındaki bazı ağaçlar kurumuştur.⁸¹

Çiftlikte sürüyle ilgili teknik kayıtlar uygun biçimde tutulmamış olduğundan hayvanların damızlık olup olmadıkları, dış görünüşlerinin incelenmesiyle anlaşılmakta ve sürünün üstün damızlık niteliği taşımadığı anlaşılmaktadır. Hâlbuki çiftliğin daha ilk yıllarında çiftlikte üretilen ve ıslah

⁸⁰ Açıksöz, **a.g.e.**, s. 169.

⁸¹ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2004, s. 110.

edilen damızlıklar çevre köylere verilerek mandacılığın yayılması sağlanmıştı. Günümüzde gelinen noktada ise çiftliğin hayvansal üretim ve yeni türlerin ıslahı gibi konularda öncülük yapma niteliğinden tamamen uzaklaştığı görülmektedir.

Tablo: 5, 1994 – 2004 arasında AOÇ'deki Canlı Hayvan Varlığı

	Y I L L A R									
	1994	1995	1996	1997	1998	2000	2001	2002	2003	2004
BOĞA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İNEK	54	53	52	54	46	44	69	81	75	86
TOSUN	2	-	1	-	-	3	3	4	5	2
DÜVE	106	69	60	47	61	66	51	55	61	58
DANA	50	42	54	44	28	68	93	118	84	106
TOPLAM	212	164	167	145	135	178	216	258	225	252

Kaynak: Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporları**, 1998, 2004 verileri.

Çiftlikteki ahırlar ilk kuruluş yıllarından kalan yapılar olduğundan ve üzerlerinde hiçbir geliştirme faaliyeti yapılmadığından, yeni teknolojilerin uygulanmasına da olanak vermemektedir.

Başbakanlık YDK AOÇ 2004 yılı raporunda, 2004 yılı itibariyle yalnızca 123 baş damızlık hayvanın satıldığı belirtilmektedir.⁸² Çiftlik hayvancılık faaliyetlerinin çevre hayvancılığına olan katkısının ne derece

⁸² A.g. rapor, s. 114.

azalmış olduğunun ortaya konması açısından bu örnek oldukça dikkat çekicidir.

Ankara kentinin yerleşim alanlarının son yıllarda hızlı ve plansız gelişmesi sonucunda AOÇ arazileri bu yerleşim alanlarının tam ortasında kalmıştır. Çiftliğin kuruluş yıllarında kent dışında kalan bu araziler hayvancılık faaliyetlerine elverişli iken, günümüzde bu arazilerde hayvancılık yapmak, tesislerin kurulmuş olduğu alanın bu tip faaliyetler için elverişli olmaması ve AOÇ'deki hayvancılık faaliyetlerinin bölge hayvancılığı açısından bir anlam ifade etmemesi yüzünden ekonomik açıdan sürekli zarar oluşturan bir tablo ortaya koymaktadır. AOÇ'deki hayvancılık faaliyetlerinde 2004 yılı itibariyle 24 milyar lira zarar edildiği ifade edilmektedir.⁸³ Ayrıca çiftliğin hayvancılık şubesi, süt fabrikası, hayvanat bahçesi gibi bir döneme yön veren işletim kolları; günümüzde ekonomik açıdan bir anlam ifade etmeyen küçük birimler haline gelmiştir.

AOÇ'nin kuruluş amaçları çerçevesinde günümüzdeki konumu değerlendirildiğinde, ziraat ve hayvancılık faaliyetleri açısından özellikle 1970'li yıllardan itibaren sürekli gerileyen bir seyir izlediği görülmektedir. Ziraat ve hayvancılık için ayrılan alanlar giderek küçülmüştür. Özellikle ana ulaşım arterleri, kanalizasyon, su ve doğalgaz boruları, enerji nakil hatları gibi kentin alt yapısının gerektirdiği unsurlar çiftlik arazisini adeta bir ağ gibi sardığından üretim yapılacak tarımsal alanlar çevre kirliliği ve bölünüp, parçalanmışlık yüzünden tarımsal üretim fonksiyonunu büyük ölçüde kaybetmiştir. Hayvancılıktan da büyük ölçüde vazgeçildiğinden özellikle

⁸³ A.g. rapor.

Ankara kentinde bir marka olarak bilinen çiftliğin süt ürünleri, dışarıdan alınan sütlerle retilenmektedir.⁸⁴ Bağcılık ve bal üretim faaliyetleri de yine dışarıdan alınan üzüm ve ballarla sürdürülebilmektedir.

AOÇ günümüzde ziraat ve hayvansal üretim ile faaliyetler çerçevesinde kuruluş amaçlarını ortaya koyan faaliyetleri gerçekteştirebilecek bir yapıdan çok uzaktır.

⁸⁴ Baki Remzi Suiçmez, “ Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı? ”, **Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı?**, Ankara, TMMOB şehir Plancıları Odası, 2004, s. 94.

2. ENDÜSTRİYEL FAALİYETLER

AOÇ'de, iktisadi bir kuruluş olarak kendi bünyesinde geliştirdiği birimlerinde çeşitli endüstriyel faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Bu faaliyetler çiftlik bünyesinde üretilen ürünlerin işlenmesi için kurulmuş olan süt, yoğurt, şarap, soda, gazoz, bira, malt, buz, demir eşya ve pulluk ile deri fabrikalarıdır.

Çiftlikte bu çerçevede ziraatın ilişki içerisinde olabileceği sanayi üretimi ile birlikte geliştirilerek halkın ihtiyaçlarının sağlanması, temiz ve sağlıklı gıda üretimi ve modern ziraata bağlı endüstriyel üretim birimlerinin ülke çapında yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca kaliteli ve sağlıklı gıda üretiminin yanı sıra ulusal piyasalara etkin bir biçimde katılım ve gıda üretiminde gelişmenin Anadolu'nun merkezine çekilmesi istenmektedir.⁸⁵

Atatürk, çiftliği kurmaya hazırlanırken bu faaliyetlerle ilgili düşüncelerini çoktan tasarlamıştır: *“Burada bir çiftlik kuracağım. Bu çiftlikte hayvanlar yetiştireceğim. Bir küçük ormanın kenarında tarım endüstrimize ait bacalar tütecek.”*

Süt ve Süt Ürünleri Fabrikası:

AOÇ'nin kurulduğu senelerde hayvancılık biriminde yetiştirilen inek ve koyunların sütlerinin değerlendirilmesi amacıyla 1930 yılından itibaren planlı ve geniş kapsamlı bir program çerçevesinde fabrika düzeyinde üretime geçilmiştir. Ankara kentinin artan nüfusu, süt ve süt ürünlerine olan talebi

⁸⁵ Keskinok, a.g.e., 2008, s. 77.

yükseltmiş ve mevcut fabrikaya geniş çapta teknik destek sağlanarak süt fabrikası her yönüyle modernize edilmiştir. 1952’de eklenen yeni cihazlarla daha da geliştirilen bu fabrika, Ankara halkının pastörize süt ihtiyacını bir dönem tek başına karşılamıştır.⁸⁶

1954’de ise şu an kullanımda olan süt fabrikasının inşasına başlanmış ve bu fabrika 1955 yılında tamamlanarak; 1956’da süt, süt tozu ve tereyağı üretimi ile faaliyete geçmiştir.⁸⁷

Sütçülük faaliyetleri için Avusturya ve Macaristan’dan uzmanlar getirtilerek çiftlikte çalışmaları sağlanmıştır. Üretim safhasında da sütlerin temizliğine çok önem verildiği ve sıhhi ağırlar tesis edildiği belirtilmektedir.

Tablo: 6, 1931 – 1937 Arasında AOÇ’de Süt Satışları

YIL	Satılan Süt Miktarları(It)
1931	46.443
1932	61.414
1933	62.723
1934	62.182
1935	63.510
1936	66.573
1937	114.254

Kaynak: Öztoprak, **a.g.e.**, s. 83.

Çiftlikte üretilen koyun sütlerinden yapılan Silivri tipi yoğurtlar, mevsimine göre “İnek – Koyun”, “İnek – Manda”, “Koyun” yoğurdu adı altına

⁸⁶ Öztoprak, **a.g.e.**, s.82.

⁸⁷ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2004, s.118.

Ankara piyasasına sunulmuş ve çiftlikte oluşturulan tesisler ile Ankara halkının yoğurt ihtiyacının %65 – 70'i karşılanmıştır.⁸⁸

Çiftliğin kurulduğu dönemde Edirne, Bursa dışında ülkede neredeyse hemen hemen hiç gelişmemiş bir durumda bulunan peynircilik faaliyetleri; AOÇ'nin koyun sütünden mümkün olan en iyi şekilde yararlanmak ve peynirciliği Trakya'dan Anadolu'nun merkezine getirerek tüm ülkeye yaymak maksadıyla daha ilk kuruluş yıllarında alınan kararlarla uygulamaya geçirilmiştir. Fazıl Dalay o yıllarla ilgili olarak anılarında, çiftlik müdürü Tahsin Bey'in kendisine bir çiftlik gezisi sırasında söylediği *“Sütçülük, peynircilik, tereyağcılık için yılda 3000 kilo süt veren Hollanda ve Simental gibi inek cinslerini getirtip üreteceğiz.”* sözlerine yer vermiştir.⁸⁹ Sırf bu anektod bile çiftlikte her konuda olduğu gibi süt ürünleri üretimi alanında da ne denli planlı ve programlı hareket edildiğini vurgulaması açısından dikkate değerdir.

Peynircilik AOÇ'de, süt ürünleri içinde önemli bir şube haline gelmiş ve özellikle 1930'dan itibaren çiftlikteki fabrikada üretilen beyaz ve kaşar peynirler, yüksek kaliteleriyle Ankara'da fazlaca talep gören ürünler haline gelmiştir.⁹⁰ Ayrıca bu peynirlerin yanı sıra çiftlikte salamura ve tulum peynirleri de üretilmiş, süt ürünleri dışında tereyağı ve yemeklik yağ imalatı da gerçekleştirilmiştir.

AOÇ'nin süt ürünleri fabrikasında üretilen ürünler 1990'lara kadar Ankara kentinde tekel konumunu korumuştur. 1995 senesinde Süt Endüstrisi Kurumu'nun özelleştirilmesinin sonucunda Ankara piyasasına özel sektörün

⁸⁸ Açıksöz, **a.g.e.**, s. 179.

⁸⁹ Dalay, **a.g.e.**

⁹⁰ Öztoprak, **a.g.e.**, s. 84.

girmesiyle AOÇ'nin süt ve süt ürünleri; piyasadaki hakim konumunu kaybetmeye başlamış ve 1997'de marketler zincirinin kurulması Ankara piyasasında AOÇ'nin müşterilerinin büyük kısmını oluşturan bakkalların silinip gitmesine sebep olmuştur.⁹¹

2009 yılı itibariyle 28.000.000 litre çiğ süt işleme kapasiteli AOÇ süt ve süt ürünleri fabrikasında, 11.953.246 lt. Çiğ süt işlenmiş; 5.653.017 lt. pastörize süt, 2.833.448 kg. yoğurt, 572.358 kg. ayran ve kefir, 137.819 kg. tereyağı, 647.357 kg. dondurma, 98.537 kg. beyazpeynir, 53.672 kg. kaşar ve dil peyniri, 36.736 kg süt tozu üretilmiştir.⁹²

19.205.548 lt. Çiğ süt işlenen 2004 yılıyla karşılaştırıldığında özellikle pastörize süt, ayran, yoğurt gibi ürünlerin üretiminde düşüş yařandđı görülmektedir. 2004 yılında fabrikada kapasite kullanımı %69 seviyelerindeyken, 2009'da bu oran %43'e gerilemiştir. Eldeki verilere göre AOÇ süt fabrikası yalnızca 1992 senesinde tam kapasite ile çalıştırılmış, bu yıldan itibaren üretim düşmüş ve oran 2004 yılında %69'a, 2009 yılında ise %43'e gerilemiştir.

Çiftliğin kuruluş yıllarında süt rimi ve çiftlikte üretilen sütlerle yapılan gıda rimi üzerinde önemle durulan bir konu iken, günümüzde çiğ süt alımı dışardan sağlanmaktadır.

AOÇ neticede bir kamu kurumu olması itibariyle ürün satışı konusunda, özel firmaların gösterdiği esnekliği sağlayamamaktadır. Çiftliğin

⁹¹ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s. 99 - 100.

⁹² **A.g.Rapor**, s. 100.

gıda ürünlerinin Ankara piyasasında pazar kaybına bağlı olarak üretimleri de gittikçe gerilemiş ve günümüzdeki duruma gelinmiştir.

Süt tüketiminde kullanım ömrünün uzun olması nedeniyle UHT(Uzun ömürlü süt) sütler pastörize sütlere göre marketlerde daha avantajlı bir konumda bulunması ayrıca çiftlikte üretilen peynirlerin işçilik maliyetinin yüksek olması nedeniyle AOÇ'de üretilen süt ve süt ürünlerinin özel sektör firmaları ile rekabet edebilme şansı zorlaşmaktadır.

Yine de fabrikanın aldığı TSE ve ISO 9001 belgeleri fabrikada üretimin kalitesini ortaya koymakta ve çiftlikte üretilen süt ve süt ürünlerinin gerek hammadde gerekse kullanılan teknoloji itibarıyla son derece nitelikli olduğu ifade edilmektedir.⁹³

Mayalandırma Sanatları Fabrikası:

Ankara kentinin başkent olarak ilan edildiği senelerde, kentin yakın çevresi ve Orta Anadolu bölgesinde geniş bağ alanları bulunmaktaydı. Bölgedeki üzüm üretimini değerlendirmek ve şarap endüstrisinin ülkede geliştirilmesini sağlamak için AOÇ'de 1925'de bir şarap imalathanesi kurulmuştur.⁹⁴

AOÇ'nin kuruluşundan itibaren hızla artan bağcılık faaliyetleri neticesinde 1930'lu senelerde planlanan 250 dönüme ulaşarak ilk beyaz ve siyah şaraplar üretilmiştir. Amerikan asma fidanlarıyla üzüm üretiminin genişlemesi sağlanarak, üstün nitelikli şaraplık üzümlerinden üretilen

⁹³ A.g.Rapor, s. 102.

⁹⁴ A.g.Rapor, s. 103.

şarapların Ankara’da ve ülkenin diğer yerlerinde satışının artması sağlanmıştır.⁹⁵

Üretildikleri yörenin adıyla anılan bu şaraplar, “Ankara Şarabı”, “Kilis Şarabı”, “Narköy Şarabı” gibi isimlerle piyasaya sunulmuş ve üstün kalitedeki bu şarapların elde edildiği üzüm çeşitleri “Uluslararası Şarap Ofisi” tarafından tescillenmiştir.⁹⁶

Bu yıllara ait şarap üretimine ilişkin “Atatürk Çiftlikleri, Ankara, 1939” isimli eserde şu veriler yer almaktadır:

Tablo: 7, AOÇ’de 1931 – 1937 Arasında Şarap Üretim Miktarları

YIL	LİTRE
1931	2.591
1932	7.734
1933	25.723
1934	46.261
1935	58.059
1936	75.809
1937	74.286

Kaynak: Öztoprak, **a.g.e.**, s. 85.

İlk yıllarda yaklaşık 2 ton kapasiteyle çalışan şarap imalathanesi; 1940 yılında 25 tona, 1943 yılında da küv ilavesiyle yılda 500 tonluk kapasiteye çıkarılmıştır. 1967 yılına kadar teknik açıdan yetersiz koşullarda çalışan fabrika bu yılda modernize edilerek daha iyi şartlarda üretime

⁹⁵ Öztoprak, **a.g.e.**, s. 86.

⁹⁶ Açıksöz, **a.g.e.**, s. 180.

hazırlanmış, 1978 yılında da günümüzdeki teknolojik yapısına kavuşmuştur.⁹⁷

1.235.987 litrelik kapasiteye sahip şarap fabrikasında; üretim satışlara bağlı olduğundan, stoklarda boşalan yer kadar üretim yapılmakta ve tesislerde boşa geçen işçiliği değerlendirmek açısından meyve suyu, domates suyu, sirke, bal, tahin, reçel ve salça üretimi de yapılmaktadır. 2009 yılında, önceki yıllarda 154.700 litre/yıl'lık meyve suyu üretim kapasitesi belirlenmiş olmasına rağmen 329.273 litre/yıl'lık üretim gerçekleşmiş ve kapasite kullanım oranı 2009 için %213 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum önceden belirlenmiş olan kapasitenin çok da gerçekçi olmadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca Çiftlikte artık bağcılık yapılmadığından şarap üretimi dışardan alınan üzümlerle sürdürülmektedir.

Mayalandırma sanatları şubesinin temel üretim alanı şarap olmasına rağmen, piyasadaki olumsuzluklar neticesinde 2003'de 11.226 litre, 2004'de de 76.155 litre şarap üretimi yapılırken sonraki yıllarda hiç şarap üretimi yapılmadığı ve 2007 yılı itibariyle stoklarda 307.000 litre şarap stoku olduğu ifade edilmektedir.⁹⁸

AOÇ'nin ürettiği gıda ürünlerinin piyasadaki benzerlerine göre gıda kalitesi ve güvenliği yönünden üstünlüğü uzman kuruluşlarca tescillenmesine rağmen pazarlama konusunda ciddi darboğazlar yaşandığı belirtilmektedir. Gerek pazarlamanın ayrı bir uzmanlık konusu oluşu, gerekse çiftliğin mevcut organizasyon yapısı içerisinde ticari birimin yetersiz kalışı söz konusu

⁹⁷ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s. 103.

⁹⁸ **A.g. Rapor**, s. 106.

darboğazların aşılmasını güçleştirmektedir. Mevcut piyasa şartlarında özel sektör kuruluşlarının her türlü piyasa tekniğini kullandığı göz önüne alınırsa, çiftliğin ürettiği ürünlerin rekabet gücünü arttırmak için üretim ve maliyetler ile pazarlama konusunda yeni kararların alınması gereklidir.

Bira Fabrikası:

Cumhuriyetten önce Türkiye’de belirli kimselerin ve yabancıların birkaç lokanta ya da parkta içtiği bir içki olan bira, günümüzde bir halk içkisidir. AOÇ’de bira fabrikasının kurulmasıyla; sağlığı bozan ağır içkiler yerine daha hafif ve sıhhi bir içki olan birayı ülkede yaymak ve ülke ziraatına yeni bir kalkınma aracı kazandırmak amaçlanmıştır. Bira fabrikasının açılışında Atatürk, toplumumuzun şimdiye kadar hep sert içkileri kullandığını bir aile içkisinin olmadığını belirtmiştir. Bu çerçevede aslında üzerinde durduğu konu çağdaş bir toplum, çağdaş bir aile olmayı tüm yönleriyle desteklemektir.⁹⁹

Biracılık; çiftçi için arpa ürününe sürekli bir gelir kaynağı oluşturmasının yanında, bira fabrikasının küspeleri çiftlikteki hayvanlar için iyi bir gıda kaynağı oluşturmakta bu da süt inekçiliğini geliştirmekteydi. Türkiye 1. Dünya Savaşı’ndan önce en iyi arpaları yetiştiren bir ülkeyken bu konumunu savaştan sonra kaybetmişti ve bira endüstrisinin gelişmesi bu açıdan da ülkeye büyük katkı sağlayacaktı.

⁹⁹ Güven Dinçer, “ Hukuksal Boyut ve AOÇ ”, **Geçmişten Geleceğe Atatürk Orman Çiftliği Sempozyumu** , Ankara, TMMOB Ziraat Müh.Odası, 2003, s. 50.

Ayrıca bira fabrikasının Ankara’da kurulmasında, nüfusun hızlı artışı ve yeni başkentin Orta Anadolu’nun sosyal ve ekonomik kalkınmasında oynayacağı dinamik rol etkili olmuştur.

1932 senesinde Atatürk’ün talimatlarıyla yerli üretimi desteklemek için bir bira fabrikası kurulması konusunda çalışmalara başlanmıştır. 1934’de Viyana Bira Enstitüsünün teknik desteğiyle kurulan fabrika hızla üretime geçerek ilk ürünlerini Ankara halkına sunmuştur.¹⁰⁰ Bu fabrikada ayrıca malt, buz, soda ve gazoz üretimi de yapılmaktaydı. Düzenli bir biçimde devam eden çalışmalar neticesinde 1937 senesinde ikinci bir bira fabrikası daha AOÇ bünyesinde kurulmuş; buz, soda, gazoz üretim ve satışlarına da devam edilmiştir. Bu dönemde fabrikaların üretim kapasitesi 7.500.000 litre/yıl olmuştur.

Fabrikaların faal olduğu dönemde normal, siyah, salon ve salvator olarak dört tip bira üretilmiş ve satışlar Çiftlik bünyesinde olduğu süre içinde düzenli artış göstermiştir.¹⁰¹

¹⁰⁰ Hasan Rıza Soyak, **Atatürk’ten Hatıralar**, C.II,s. 701’den aktaran: Öztoprak, **a.g.e.**, s. 92.

¹⁰¹ Açıksöz, **a.g.e.**, s. 176.

Tablo: 8, AOÇ Bira Fabrikası'nın 1934 – 1937 Satışları

YIL	AÇIK(LİTRE)	ŞİŞE(LİTRE)	TOPLAM(LİTRE)
1934	20.241	30.960	51.381
1935	131.046	173.372	304.418
1936	96.415	218.378	314.793
1937	100.095	342.199	442.294

Kaynak : Öztoprak, **a.g.e.**, s. 99.

Atatürk'ün AOÇ'yi ve içindeki bira fabrikalarını hazineye bağışlamasının hemen ardından Bira Fabrikası 7.1.1938 tarihinde 3308 sayılı kanun çerçevesinde Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu'na verilmiş, Atatürk'ün ölümünden sonra bir yıl geçmeden 6.7.1939'da 3697 sayılı kanunla Tekel Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir.

AOÇ'nin gelirinde önemli bir yere sahip Bira fabrikasının satışıyla birlikte Çiftlik bünyesinde mali yapıda ilk çatlak oluşmuş ve AOÇ'nin işgali ve küçülmesi sürecinin ilk adımı atılmış olmuştur.

Çiftlik Atölyeleri:

Çağdaş tekniklere dayalı makineli ziraat anlayışının benimsendiği ve uygulamaya geçirildiği Çiftlikte bu çerçevede daha ilk kuruluş yıllarında modern bir atölye kurulması sağlanmıştır. Bu atölyenin kuruluş amaçları

ziraat makinelerinin üretimi ve tamiridir. Çiftlik modern ziraat aletlerinin üretimi ve yaygınlaştırılmasında da öncü rol oynamıştır.¹⁰²

Motorculuk, dökümcülük, tesviye ve tornacılık, dokumacılık ve marangozluk birimlerinin bulunduğu atölye; 1930'ların başıyla birlikte Sanayi Planlarının hedefleri çerçevesinde modern bir fabrikaya dönüştürülmüştür. Fabrikanın en önde gelen çalışma alanlarından birisi olan pulluk üretimine 1931'de başlanmış; 1937 senesinde 5.000 adet pulluk üreten fabrika, 1938 'de 10.000 adet sipariş almıştır.¹⁰³ Ayrıca fabrikada pulluktan başka tırmık, tohum temizleme makineleri gibi aletler de üretilmiş ve üretilen pulluklar ucuz olarak çiftçiye temin edilmiştir.

Çiftlik atölyesinde yalnızca ziraat makinelerinin üretimi ve onarımı değil; bu makineleri kullanıp, onaracak teknik işçi ve makinistlerin yetiştirilmesi de sağlanmıştır.¹⁰⁴ Çiftlik bu anlamda, bu bölümün ilerleyen sayfalarında açıklanacağı gibi eğitsel bir görev de üstlenmiştir.

Bilindiği gibi Çiftliğin kuruluşuyla Ankara'nın başkent oluşu neredeyse aynı yıllara denk gelmiştir ve Çiftlik Ankara kentinin sosyal, ekonomik, eğitsel ve kültür hayatı gibi birçok alanına büyük katkılar sağlamıştır. Bugün tarihi eser kapsamında sayılan İş Bankası, Büyük Millet Meclisi, Maliye Vekaleti gibi yapıların bahçe duvarlarının demirlerinin Çiftlik atölyesinde yapılmış olması bile Çiftliğin birçok farklı konuda ne denli işlevsel ve faydalı faaliyetler üretmiş olduğunu ifade etmesi açısından önemlidir.

¹⁰² Öztoprak, **a.g.e.**, s. 87.

¹⁰³ Açıksöz, **a.g.e.**, s. 177.

¹⁰⁴ Keskinok, **a.g.e.**, 2008, s. 76.

Günümüzde çiftliğin çeşitli faaliyetleriyle ilgili olarak; toprak işleme, tohum yatağı hazırlama, ekim, hasat ve taşıma işleri, tesviye, drenaj, sulama, mevcut bina, fabrika, hayvanat bahçesine ait barınaklar ve çitlerin ve sosyal tesislerin bakım ve onarımları, mutfak ve yemekhane işleri, Çiftlik arazilerinden geçen şehir içi yolların bakım onarım ve temizliği “Müşterek Hizmetler ve Atölyeler Şubesi” tarafından sağlanmaktadır. Bu şube; traktörler, motorlu nakil araçları, demirhane, marangozhane, boya atölyesi, sıhhi tesisatçılar, elektrik atölyesi, motorhane ve su deposu ile atölye idaresi gibi çeşitli bölümlerden oluşmaktadır.¹⁰⁵

Şubenin Çiftlikte yapılan ziraat faaliyetleri için kullanılacak uygun alet ve makinelerin temini ve uygun teknik kullanılmaları için bir teknik yönetmeliğin bulunmadığı bildirilmektedir bu açıdan uygulama yönetmeliği bulunmayan bir faaliyetin hangi esaslara göre yapıldığını analiz etmek mümkün olmamaktadır.

Ayrıca teknik standartlara göre bir ziraat işletmesinde bir traktöre düşen işlenen alan miktarı 1000 – 1200 da arasında olmalıyken, bu rakamın Çiftlikte 400 – 450 da aralığında kaldığı görülmekte ve Çiftlikteki traktörlerin çoğunun tarımsal faaliyetten ziyade Çiftlik içindeki taşıma, inşaat ve temizlik gibi işlerde kullanıldığı ortaya çıkmaktadır.¹⁰⁶

AOÇ'nin kuruluşundan itibaren sulama suyu kaynağı olarak kullanılan Ankara Çayı'na evsel ve sanayi atıkların bırakılması neticesinde

¹⁰⁵ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s. 106.

¹⁰⁶ **A.g. Rapor**, s. 107.

oluşan yüksek kirlilik, bu kaynağın artık kullanılamaz duruma gelmesine sebep olmuştur.

Çiftliğin su ihtiyaı Kurtboğazı Barajı'ndan sağlanmakta ayrıca Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi'nden kiralanan 8 adet kuyu ile, çiftlik yönetiminin kendi imkanları ile açtırdığı diğer 8 kuyu ve Dikmen deresi de kullanılan diğer su kaynaklarını oluşturmaktadır.

3. TİCARİ FAALİYETLER

AOÇ'nin kuruluş amaçları doğrultusunda Çiftlikte öncelikle ziraat ve hayvancılık faaliyetleri gerçekleştirilmiş, bu çerçevede endüstriyel tesisler oluşturulmuş ve üretimi değerlendirerek piyasalara katılımı sağlamak için ticari yapılanmalar kurulmuştur. Satış mağazaları, gazino ve lokantalar açılarak çiftliğin ürettiği tüm ürünler buralarda satışa sunulmuştur.¹⁰⁷

Çiftliğin çeşitli şubelerinden sağlanan pastörize süt, peynir, yoğurt, tereyağı, yumurta, bal, üzüm, şarap, çeşitli meyveler ve bütün zirai ürünler Ankara ve İstanbul'da açılan mağazalarda satışa sunularak; halka kaliteli, ucuz ve temiz gıda sağlanmıştır.¹⁰⁸

Yapılan bu ticari çalışmalar Çiftliğin ürettiği ürünlerin kalitesini halka tanıtarak, daha iyi fiyatlarla piyasalara sürülmesini sağlamış ve Çiftliğin ziraat ve endüstri bölümlerinin faaliyetleri artmıştır. Ankara'daki satış mağazaları Hacıbayram, Samanpazarı ve Yenışehir'de açılmış, İstanbul'da ise Beyoğlu ve Kadıköy'de iki mağaza ve bir satış bürosu kurulmuştur.¹⁰⁹

2010 yılı itibariyle AOÇ'de üretilen ürünlerin dağıtımı ve tüketiciyle buluşması; protokollü satışlar ve bayiler olmak üzere iki ana kanalla sağlanmaktadır. 2009 yıl sonu itibariyle tarımsal ürünlerin %5.5'i ile mayalandırma sanatları ürünlerinin %28.1'inin satış mağazaları kanalıyla gerçekleştiği belirtilmektedir. Ayrıca belirtilen pazarlama kanallarına ek olarak büyük marketlerle yapılan sözleşmeler çerçevesinde ürün dağıtımına başlanarak, Çiftlik ürünlerinin Ankara dışındaki illerimizde de satışı için

¹⁰⁷ Atak, Şahin, **a.g.e.**, s. 81.

¹⁰⁸ Dalay, **a.g.e.**

¹⁰⁹ Öztoprak, **a.g.e.**, s. 89.

anlaşmaya varılan firmalarla sözleşmeler imzalanmıştır. Bu çerçevede büyük marketler kanalıyla yapılan satışlar tarımsal ürünlerde %26.3'e, mayalandırma sanatları ürünlerinde %34.1'e ulaşmıştır. Ankara dışı bayilerle yapılan satışlarda ise satış yüzdeleri tarımsal ürünlerde %1.6, mayalandırma sanatları ürünlerinde %17.9 seviyelerinde kalmıştır.¹¹⁰

Piyasa şartları ve AOÇ'nin neticede bir kamu kuruluşu olmasının getirdiği sınırlamalar yüzünden; pastörize süt, ayran, yoğurt, dondurma, peynir, tereyağı gibi ürünlerden oluşan tarımsal ürünlerle meyve suları, domates suyu, bal, sirke, turşu ve şaraptan oluşan mayalandırma sanatları ürünlerinin satışları yeterince arttırılamamakta ve özel firmalarla rekabette yetersiz kalınmaktadır.

¹¹⁰ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s. 114.

4. EĞİTSEL FAALİYETLER

Atatürk'ün kişisel mal varlığı ile oluşturulan AOÇ, bataklık bir alanda tarımsal gelişmenin ve çiftçinin eğitilerek bilinçlendirilmesinin merkezi olarak belirlenmiştir. Islah edilen arazilerde yine Atatürk'ün direktifleriyle kurulan Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün öğrencileri tarımsal çalışmalarda eğitim görmüş ve uygulamalar yapmışlardır.¹¹¹

AOÇ ülke ekonomisine yön verecek ziraat faaliyetlerinin öncülüğünü yapan her bakımdan örnek bir çiftlik olmasının yanı sıra, eğitim ve araştırma niteliklerini bünyesinde barındıran bir kuruluş idi. Çağdaş tarım tekniklerinin tüm halka yaygınlaştırılması için köylü çocukları da Çiftlikte ders görmekte ve Cumhuriyet döneminin önde gelen eğitim kuruluşlarından Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne girecek olan ziraat, veterinerlik ve ziraat makineleri mühendisliği öğrencileri tüm sene boyunca Çiftlikte uygulamalı olarak staj görmekteydiler.¹¹² Bu öğrencilere haftanın belirli günlerinde Enstitü profesörleri tarafından çalışmalarla ilgili konferanslar verilmiş ve öğrencilerin her akşam düzenli biçimde Almanca dersleri almaları da sağlanmıştır. 1930 senesinden 1939'a kadar uygulanan bu eğitim programı sonucunda 293 erkek, 30 kız toplam 323 öğrenci Çiftlikte staj görmüştür.¹¹³ Yine o yıllarda ülkenin çeşitli şehirlerinden gelen 14 – 17 yaş arasındaki gençler, Çiftlik atölyelerindeki Demir Eşya ve Pulluk Fabrikası'nda teknik araç ve makinelerin kullanılması ve onarılması konularında eğitim görmekteydiler.

¹¹¹ Suiçmez, **a.g.e.**, 2003, s. 22.

¹¹² Keskinok, **a.g.e.**, 2000, s. 43.

¹¹³ Açıksöz, **a.g.e.**, s. 182.

Staj yılı sonunda gerekli teknik ve uygulama bilgisine ulaşan öğrenciler Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne alınarak, gelecekte ülkenin ziraat sektörüne katkı sağlayacak bireyler olarak yetiştirilmekteydi. Bu sayede ziraatın bütün alanlarında çağdaş teknik alet ve makinelere sahip ve güncel ekonomik usullere göre yapılandırılmış olan AOÇ'de öğrenciler, geniş bir bilgi birikimine sahip oluyorlardı.

Bu çerçevede Çiftlikte çağdaş tekniklere dayalı ziraatın nasıl uygulanacağı, geliştirileceği ve üretimin nasıl değerlendirileceği gösterilmekle kalınmamış, gerektiğinde yurtdışından uzmanlar da getirilerek, bu alanda ülkede uzmanlar yetiştirilmesi amaçlanmıştır.¹¹⁴

¹¹⁴ Atak, **a.g.e.**, s. 14.

5. REKREASYONEL FAALİYETLER

AOÇ, tarımsal işlevlerinin yanında Cumhuriyetin kuruluş döneminin temel şehircilik politikalarının oluşturulması çerçevesinde de önemli bir girişimdir. Cumhuriyetin kurulduğu yıllardaki şehircilik uygulamaları, halkın modern bir yaşam şekli ile biçimlenen bir çevrede kamusal mekanların oluşturulması, vurgulanması ve geliştirilmesine yöneliktir. Halkın çağdaş bir topluma dönüştürülmesi ve toplumsallaşmanın alanlarının, mekanlarının oluşturulması; şehircilik faaliyetlerinin önemli hedeflerini ortaya koymaktadır. Halkın dinlenme ve diğer kültürel etkinliklerine yer verebilecek mekanlar oluşturularak kentlere kamusal hizmet sunumu konusunda da Çiftlik örnek olacak nitelikte önemli bir rol oynamıştır.¹¹⁵

Günümüzde gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de teknolojiye bağlı olan modern yaşam ve iş hayatı, tekdüze bir hayatı beraberinde getirmekte bu durum da insanlar üzerindeki psikolojik baskıyı arttırmaktadır. Özellikle genç nüfusa yüksek oranda sahip olan ülkemizde, bu tekdüzeliğin giderilebilmesi ve kentlerin çevreye daha duyarlı daha yaşanabilir yerler haline gelmesi için rekreasyona dayalı programların ve alanların oluşturulması üzerinde önemle durulması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.¹¹⁶

Kavram olarak disiplinler arası bir nitelik taşımasına rağmen rekreasyon ile ilgili tanımlar ağırlıklı olarak insan vücuduna ve sağlığına katkıları olan faaliyetler çerçevesinde yoğunlaşmaktadır. Genel olarak

¹¹⁵ Keskinok, **a.g.e.**, 2008, s. 77 – 78.

¹¹⁶ Öztan, **a.g.e.**, s. 36.

'Rekreasyon'; insanların boş zamanlarında katıldığı, tabiat ile ilişkilendirilmiş, çok yönlü olabilen ve kişi için fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel kazanımlar içeren faaliyetler olarak tanımlanabilir. Rekreatif faaliyetlere katılım; bir toplumu oluşturan bireylerin zihinsel ve fiziksel açıdan dinlenmeleri için önemli olduğu gibi, toplumun gelişmişlik göstergelerinden de birini ifade etmektedir. Özellikle gelişmiş olan ülkelerde şehir planlamasında, artan nüfusa göre açık rekreasyon alanları ihtiyacı hep göz önünde tutulmaktadır. Bu çerçevede bir kent için rekreasyon alanları, kenti daha yaşanabilir ve değerli kılmak açısından son derece önemli unsurlardır.¹¹⁷

1937'de hazineye, daha doğrusu halkına bağışladığı Çiftlikler için başbakanlığa göndermiş olduğu yazıda(vasiyetnamesinde) Atatürk; *"Çiftliklerin yerine göre arazisini ıslah etmek, halka gezecek, eğlenecek ve dinlenecek sıhhi yerler gibi hizmetleri de zikre şayandır."* sözleriyle Çiftliğin kuruluş amaçlarından birisinin de rekreasyon olduğunu ortaya koymuştur.

Bu çerçevede AOC; yalnızca model niteliğinde bir Çiftlik olarak kalmamış, aynı zamanda yeşil alanları yetersiz olan Ankara kenti için, halkın dinlenme ve mesire yeri olarak yapılandırılmıştır.¹¹⁸

Çiftlik içerisinde aktif ve pasif rekreasyonlara uygun mekanlar oluşturulmuş, 25 Mayıs 1933'de düzenlenen "Çiftlik Bayramı" ya da "Yaza Giriş Bayramı" gibi etkinlikler Atatürk'ün katılımıyla yapılarak, sayıları yaklaşık dört milyona yaklaşan çeşitli tipte ağaçlardan oluşan koruluklar, bağlar,

¹¹⁷ Ali Demirci, Fatih Kara, Sinan Kocaman, "Şehir Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: İstanbul'un Açık Rekreasyon Alanlarının Değerlendirilmesi", İstanbul, **Marmara Coğrafya Dergisi**, Sayı: 18, 2008, s. 77 – 78.

¹¹⁸ Keleş, **a.g.e.**, 1990, s. 73.

bahçeler ve meyvelikler halka açılmıştır.¹¹⁹ Ayrıca yaz aylarında Ankara'nın sıcak ve kurak havasından bunalarak Çiftliğe dinlenmeye gelen halkın, serinlemesi ve yüzme ihtiyaçlarını karşılamaları için Atatürk'ün direktifleriyle çevresi ağaçlık alanlar ve deniz kumu getirilerek düzenlenen plajla çevrili Marmara ve Karadeniz Havuzları yapılmıştır. Bu havuzlarda yüzme sporları ve sandalla gezinti gibi çeşitli rekreatif faaliyetler yapılabilmekteydi. Halkın temiz ve ucuz yemek yemesi için Çiftlikte lokanta ve gazinolar açılmıştı.¹²⁰ Çiftlikte çocuklar için bir de lunapark mevcuttu.

Eğlence yerleri az olan Ankara'da halk, tatil günlerini Çiftliğin park, gazino ve lokantalarında geçirebilmekte ve parasız olarak gezilen hayvanat bahçesini ziyaret edebilmekteydi. Bu çerçevede Çiftlikte sadece ziraatla uğraşan kesimin değil, Çiftliğin parklarını, bahçelerini kullanan halkın da bilinçlendirilmesi ve bir anlamda eğitilmesi sağlanmaktadır. Daha sonraları kurulan Hayvanat Bahçesi buna örnek oluşturmakta ve Hayvanat Bahçesinin tanıtım broşüründe, hayvanat bahçelerinin çocukların akıl ve ruh sağlıkları, merak duyguları ve bilgileri üzerindeki yararlarına vurgu yapılmaktadır.¹²¹

Özellikle Marmara Havuzu'nun etrafında bulunan gazino ve bahçesiyle hafta sonları kentten Çiftliğe gelen insanlar için çağdaş bir dinlenme ve eğlence merkezi konumundaydı. Marmara Gazinosu'nda başta Riyaseti Cumhur Orkestrası olmak üzere konserler verilir, insanlar sandallarla havuzun keyfini çıkartırlardı.¹²²

¹¹⁹ Açıksöz, **a.g.e.**, s. 183.

¹²⁰ Dalay, **a.g.e.**

¹²¹ Keskinok, **a.g.e.**, 2008, s. 78.

¹²² Muzaffer Eryılmaz, Korkut Erkan, " Cephelerden Atatürk Orman Çiftliği'ne ",

AOÇ'de önceki bölümlerde belirtildiği gibi kuruluş amaçları çerçevesinde ele alınan diğer faaliyetler gibi rekreasyona dayalı faaliyetlerde, Atatürk'ün ölümünden sonra azalan bir seyir izlemiştir. Atatürk'ün bizzat kendisinin denizlerin önemini vurgulayarak, toplumu bu alanda da bilinçlendirmek için, iki Türk denizi olan Marmara ve Karadeniz'e benzetilmesini istediği Marmara ve Karadeniz Havuzları; 1980'lerde Marmara Havuzu ve Köşkünün Milli İstihbarat Teşkilatı'nın kullanımına verilerek faaliyetlerinin ortadan kaldırılması ve Karadeniz Havuzu'nun da Devlet Mezarlığı için tahsis edilen AOÇ arazisi içinde kalması suretiyle etkinliklerini kaybetmişlerdir. Bir anlamda Ankara'nın Cumhuriyet dönemiyle birlikte ilk endüstri tesisi olan Bira Fabrikası, AOÇ içerisinde görkemli yapısı ve önündeki Bira Parkıyla çiftliğin gurur kaynaklarından birisi iken, anlaşılmaz bir şekilde kapatılmıştır.¹²³

Günümüzde ise Çiftliğin sadece küçük bir alanında piknik ve gezi alanı, hayvanat bahçesi ve merkez Lokantası etrafındaki satış yerleri ile rekreasyonel kullanım bulunmaktadır.¹²⁴

AOÇ içerisindeki hayvanat bahçesi 2009 yıl sonu itibariyle 200 dekarı kullanılan, 320 dekar büyüklüğünde bir alana tahsis edilmiş durumdadır. AOÇ arazilerinin belli bir kısmı üzerinde bir hayvanat bahçesi kurulması düşüncesi Ankara'nın ilk imar planında Jansen tarafından dikkate alınmış ve kuruluşundan bu yana Hayvanat Bahçesi, halkın en çok ziyaret

Bir Çağdaşlaşma Öyküsü: Atatürk Orman Çiftliği, Ankara, Koleksiyoncular Derneği Yayını, 2008, s. 35.

¹²³ Memluk, **a.g.e.**, s. 93 – 94.

¹²⁴ Eser Atak, "Kayıp Mekân Atatürk Orman Çiftliği", **Mülkiye Dergisi**, Cilt XXXII, 2008, s. 218.

ettiği ve adeta başkent Ankara'nın yakın tarihi ile özdeşleşen bir alan haline gelmiştir.

2009 senesi itibariyle AOÇ Hayvanat Bahçesi'nde 142 türden 2.071 adet hayvanın bulunduğu ve hayvanat bahçesini her sene yaklaşık 500 ile 700 bin kişinin ziyaret ettiği belirtilmektedir.¹²⁵

¹²⁵ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s. 99.

6. ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ'NİN ANKARA KENTİ

İÇERİSİNDE ÇEVRESEL AÇIDAN ÖNEMİ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren birçok önemli konu arasında öncelik tanınarak uygulamaya geçirilen AOÇ; modern ölçütlerde yeniden kurulan başkentin model ve öncü olma arzusunun ziraat ve hayvancılık faaliyetlerinde ortaya konduğu aynı zamanda ziraat için çok da elverişli olmayan arazilerin bile ıslah edilip, rekreasyon açısından ülkeye faydalı hale getirilebileceğinin kanıtlandığı tarihsel bir alandır.¹²⁶

Kentler içerisinde bulunan açıklıklar, doğal peyzaja ait açık ve yeşil alanlar içinde bulunduğumuz zaman dilimi ve kuşkusuz gelecek için de büyük öneme ve yüksek değere sahip ortak miras ve zenginlikleri ifade etmektedir.¹²⁷ Bu açıdan AOÇ'nin açık alan olarak kullanımı, Ankara kenti ve kentin planlaması bakımından yeşil alan ihtiyacı olarak son derece önemli bir potansiyeli ifade etmektedir.

Bu çerçevede AOÇ, Ankara kentinin güney kesiminden başlayarak bir sıra halinde batı tarafında doğru uzanan Mogan, Eymir Gölleri, İmrahor Vadisi, 50. Yıl Ankara Parkı, Kurtuluş Parkı, Abdi İpekçi Parkı, Ankara Kültür Merkezi Kompleksi (Hipodrom kısmı, 19 Mayıs Spor Alanı, Gençlik Parkı, Konser Parkı), Atatürk Orman Çiftliği, Şeker Fabrikası Yerleşimi, Belediye Olimpik Oyunlar Alanı, Yeni Hipodrom Alanı ile Zir ve Mürvet Ovaları'nın

¹²⁶ Atak, **a.g.e.**, 2008.

¹²⁷ Oruçkaptan, **a.g.e.**, s. 66.

oluşturduğu aksın aynı zamanda kentin “Yeşil Omurga” sınırın tam odağı konumundadır.¹²⁸

Özellikle Ankara’nın geleceğinde açık ve yeşil alan sistemi olarak çok önemli bir potansiyel oluşturan bu aks dizisinin korunması, hatta kentin imar planlarında temel bir girdi olarak değerlendirilmesi gerekli ve zorunlu görülmektedir.

Belirtilen bu ana aksı oluşturan alanların birbirleriyle mümkün olabildiğince ilişkilendirilmeleri ve kent içinde dağınık olarak bulunan diğer yeşil alanlarla bağlantılarının oluşturulması suretiyle sistemin kent içerisinde daha etkili ve belirgin bir konuma gelmesi sağlanabilecektir. Öte yandan AOÇ’nin de içinde bulunduğu bu alanlar Ankara kentinin en fazla rüzgar alan kısmını oluşturmaları sebebiyle kentin hava koridoru olma niteliğini taşımakta ve geçmişte de yoğun hava kirliliği sorunu yaşamış Ankara’nın havasının temizlenmesi ve havalandırılması bu alanların korunup geliştirilerek, yapılaşmanın engellenmesi ile sağlanabilecektir.¹²⁹

Orta Anadolu bozkırında kurulan başkent Ankara’nın yaşanabilir bir kent olması, kentin içinde yer alan yeşil alanlar ve parkların oluşturduğu sistem ile kent dışındaki yeşil kuşağın varlığına bağlıdır.

1998 senesine kadar 3600 da civarında olan AOÇ’nin orman ve park alanları; 1998 senesinde bazı kamu ve özel kuruluşlara ağaçlandırılmak üzere arazi tahsis edilmesiyle 13.700 dekara ve 2008 senesi sonu itibariyle Çevre ve Orman Bakanlığı’na yapılan tahsisle birlikte 21.000 dekara

¹²⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 40.

¹²⁹ Açıksöz, **a.g.e.**, s. 130 – 131.

yükselmiştir. Orta Anadolu'nun iklim ve arazi koşullarında ağaç yetiştirmek zor ve maliyetli bir iş olduğundan ve ağaçlandırma çalışmalarının sadece AOÇ'nin sınırlı imkanlarıyla sürdürülmesi zor olacağından, bu konuda belediyelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve imkan sahibi diğer kuruluşların devlet desteği ile harekete geçirilmesi yerinde olacaktır.¹³⁰

AOÇ, kuruluşundan itibaren bünyesinde oluşturulan orman ve park alanlarıyla uzun yıllar Ankara halkının ilgi duyduğu bir mesire yeri olmasına rağmen, son yıllarda AOÇ'nin piknik ve mesire yerleri de dinlenme mekanları olma özelliğini yitirmeye yüz tutmuştur. Çiftliğin ana cadde ve kaldırımları ziyaretçilerin rahat biçimde gezip dolaşmalarına uygun olmadığı gibi, insanların uğrak yeri olan bu alanlar çeşitli atıklarla kirletilmekte ve sırf bu alanların temizlenmesi bile Çiftlik Yönetimi'ne ciddi bir ekonomik yük oluşturmaktadır. Bu çerçevede Çiftliğe gelen ziyaretçilerin gezinti yeri olan ana cadde ve kaldırımların her türlü kullanıma uygun hale getirilmesi ve temizliği için Ankara Valiliği, Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve diğer ilgili belediyeler nezdinde gerekli girişimlerin yapılması ve tedbirlerin alınması gerekmektedir.¹³¹

Çiftlik Müdürlüğü binası, Atatürk'ün Evi'nin bulunduğu ve büfelerle son bulan ana aksla, piknik alanları ve hayvanat bahçesinin oluşturduğu bölüm, aslında halkın AOÇ olarak bildiği ve rekreasyonel faaliyetlerin gerçekleştirildiği yerdir. Bu anlamda AOÇ'nin gerçek sınırlarının halk tarafından iyi bir biçimde anlaşılmaması, bu tarihsel ölçekli değerli mirastan

¹³⁰ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s. 96.

¹³¹ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2004, s. 107.

gerektiği biçimde yararlanılamamasına ve onun korunamamasına sebebiyet vermektedir.¹³²

AOÇ halk tarafından tüm yönleriyle gerçekten kullanılmadığı, benimsenmediği ve AOÇ'nin halkın kendisine emanet edildiğinin bilincinde olunmadığı sürece, AOÇ'nin geleceğinden şüphe duymamak mümkün gözükmemektedir. Bunun önüne geçmek için ise AOÇ'nin halka dönük olarak yapılandırılması ve kamuoyu ile kucaklaştırılması gerekmektedir.¹³³

¹³² Açıksöz, **a.g.e.**, s. 131.

¹³³ H. Muhammed Güldaş, “ Değışim Sürecinde AOÇ Yönetimi”, **Geçmişten Geleceğ**
Atatürk Orman Çiftliğı Sempozyumu , Ankara, TMMOB Ziraat Müh.Odası, 2003, s. 35.

III. ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ ARAZİLERİNİN GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

1. AOÇ'NİN HAZİNEYE BAĞIŞLANMASI VE SONRASI...

Atatürk'ün kendi kişisel çabası ve imkânları ile ülke tarımına destek vermek ve çiftçiye öncülük etmek için kurduğu, onüç yıl boyunca çok planlı ve ciddi çalışmalarla işlettiği Çiftlik, ülke çapında kurulan ve yaygınlaştırılan diğer çiftliklerle birlikte 11 Haziran 1937 tarihinde Atatürk tarafından hazineye bağışlanmıştır.¹³⁴

Bu çerçevede Atatürk, ziraat için uygun sayılmayacak arazilerde çiftlikler kurarak bu arazileri ziraat için elverişli bir hale getirmiş, yerli ve yabancı uzmanların görüşlerini de alarak yerli ve ithal hayvan ve bitkiler üzerinde ıslah çalışmaları yaptırarak ülke şartlarına en elverişli olanlarının tespit edilip yetiştirilmelerini sağlamıştır. Çiftlikler aynı zamanda arazi ıslahı ve tanzimi konularıyla çevrenin güzelleştirilmesi ve halka dinlenme ve gezinti yerleri sağlanması noktasında kent hayatına katkı sağlamıştır. Ziraatla ilgili kurulan deney ve staj sahaları da çiftçinin modern ziraat tekniklerini öğrenmesi ve modern ziraatın tüm ulusa yayılması konularında eğitsel bir görev üstlenmiştir. Çevre köylerle birlikte kooperatiflerin kurulmasına öncülük edilerek ziraatta işbirliğinin önemi ortaya konmuştur. Ayrıca temiz, ucuz ve kaliteli ürünler üretilip satarak, halka ziraat ve ziraata dayalı endüstriden nasıl gelir sağlanacağı gösterilmiştir. Kurduğu çiftliklerin amaçlarına ulaştığını

¹³⁴ Keskinok, **a.g.e.**, 2008, s. 72.

gösterdikten sonra Atatürk, devlet bünyesinde çiftçiye ve ülke ziraatına daha fazla katkı sağlayacağını düşünerek bu çiftlikleri hazineye devretmeye karar verir.¹³⁵

Atatürk sahibi bulunduğu çiftlikleri önceleri Cumhuriyet Halk Partisi'ne vermeyi düşünmüş daha sonra bu kararından vazgeçerek bunları hazineye devretmek istemiştir. Bu isteğini Hasan Rıza Soyak'a şu cümlelerle bildirmiştir:

“ 1937 senesi Mayıs ayı içindeydi; memleket dışında bir vazife ziyaretine çıkacak ve ilkin Paris'e uğradıktan sonra Almanya'ya gidecektim. – Çocuk! Çabuk gel, gel de artık şu çiftliklerin devir işini halledelim. Biliyorsun ben 1927 senesinde, Büyük Nutkumu verdiğim celselerden birinde TBMM'ye bunların partiye ait olduğunu söylemiştim. Bu itibarla devir esnasında hükümetten, parti için bir miktar para alırsak iyi olacaktır. Bakalım İsmet Paşa'nın avdetinde meseleyi onunla da görüşeceğim, en münasip şekli o zaman kararlaştırırız.”¹³⁶

İsmet İnönü'nün hatıralarında ise konuyla ilgili olarak Atatürk'le aralarında geçen konuşma şu şekilde aktarılıyor:

“Bu meseleyi ben açtım Atatürk'e, Atatürk'le ilk görüşmemde Orman Çiftliğinin satın alınması meselesini konuştuk. Atatürk Ziraat Vekâleti'nin çiftliği almak istediğini söyledi. O zaman hatırimda tam rakamı kalmadı, bedeli meselesinin konuşulduğunu da orada öğrendiğimi zannediyorum. Ben buna itiraz ettim. Orman Çiftliğini yetiştirmek için çok emek sarf etmişsiniz, ama hükümet ve devlet de bir örnek göstermek için gösterdiğiniz gayreti kolaylaştırmak üzere çok emek sarf etmiştir. Büyük ölçüde hükümet yardımı ile meydana gelmiş bir eseri tekrar hazineye satmak muamelesi bizim

¹³⁵ Mahmut Goloğlu, Tek Partili Cumhuriyet (1931-1938), Kalite Mat., Ankara, 1974, s. 239'dan aktaran: Yaşar Semiz, **Atatürk Çiftlikleri ve Bunların Hazineye Devri**, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, s. 167.

¹³⁶ Hasan Rıza Soyak, **Atatürk'ten Hatıralar**, Yapı Kredi Bankası Yay., İstanbul 2004, s. 651.

için doğru olmaz. – Ne olacak çiftlik, diye sordu... Hazineye ver doğrudan doğruya dedim... O hâlde ben vereyim, dedi.”¹³⁷

Atatürk, İnönü ile görüştüktan sonra sahibi bulunduğu çiftlikleri bütün varlıklarıyla hazineye bağışlamaya kesin olarak karar vererek, Karadeniz yolu ile bir seyahate çıkmak üzereyken Hasan Rıza Soyak’a şu talimatları verir:

“ Sen bu akşam Ankara’ya git; mevcudu tespit edip, bir listesini yap. Ayrıca, başvekilliğe tarafımdan bir mektup hazırla (mektubun esaslarını Atatürk dikte etmişti.) Mektubun müsveddesini İsmet Paşa’ya gösterip mütalaa ve mutabakatını al. Sonra bana telgrafla bildir. Ankara’da emirleri dairesinde bir mektup ve bir liste hazırladım. Müsveddeyi Başbakan’a okudum, muvafık buldu. Ankara’dan mektubu ve listeyi telgrafla Trabzon’da bulunan Atatürk’e arz ettim.”¹³⁸

10 Haziran 1937’de İzmir Vapuru ile gittiği Trabzon’da halkın yoğun ilgisiyle karşılaşan Atatürk çeşitli temaslarda bulunmuş, bu sırada Hasan Rıza Soyak’ın hazırladığı mektup ve liste kendisine telgraf yoluyla gönderilerek O’nun da oluru alınmıştır. Başbakanlığa verilmek üzere hazırlanan ve kendisini de olur verdiği 11 Haziran 1937 tarihli bu mektupla Atatürk, çiftliklerini millete hediye ettiğini bildirmiştir.¹³⁹

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 12 Haziran 1937’de Atatürk’ün başbakanlığa göndermiş olduğu tezkere görüşülmeye başlanmış, çiftliklerin hazineye bağışlanması milletvekillerince de takdirle karşılanarak samimi tezahüratlar ile uzunca alkışlanmıştır.

¹³⁷ İsmet İnönü, **Hatıralar**, C.2, Bilgi Yayınevi, Kasım 1987, s. 287 – 288, Aktaran: Öztoprak, **a.g.e.**, s. 108.

¹³⁸ Soyak, **a.g.e.**, s. 652.

¹³⁹ Semiz, **a.g.e.**, s. 168.

Ardından kürsüye gelen İnönü, Milli Mücadele'nin ilk gününden beri Atatürk'ün ülkenin ekonomik gücünü köylünün kalkınmasında gördüğünü vurgulayarak, köylünün içinde bulunduğu koşulların ve ağır vergi yükü meselesinin hafifletilmeye çalışıldığını belirtmiş ve ülkenin güç ve ekonomik refahının artmasını köylünün iktisadi varlığının yükselmesine bağladığını ifade etmiştir.¹⁴⁰

Dönemin T.B.M.M. başkanı Mustafa Abdülhalik Renda meclisin kararına uyarak Atatürk'e T.B.M.M.'nin minnetle dolu his ve teşekkürlerini bildiren bir telgraf çeker, Atatürk ise son derece mütevazı bir biçimde şöyle cevaplar : “ *Yapılan bir vazifedir.* “

Atatürk'ün çiftliklerini hazineye bağışlamasının yankıları basında da yer bulmuş; Yunus Nadi Cumhuriyet gazetesindeki 14 Haziran 1937 tarihli yazısında AOÇ'nin kuruluş sebeplerine değinerek çiftlik arazilerinin ilk alındıkları tarihteki durumuyla, bağışlandığı tarihteki görüntüsünü ortaya koymuştur. Ankara'nın İstanbul'dan daha yeşil bir hale geldiğini herkesin gördüğünü, ilk zamanlarda fesleğen ya da kadife çiçeği dahi yetişmeyen Ankara'da artık İstanbul'da dahi olmayan güllerin yetiştiğini, çiftlikteki bütün tarım ve hayvancılık çalışmalarının başarıyla gerçekleştiğini, yetiştirilen Kıvırcık ve Karagül koyunlarının buna örnek olduğunu, Anadolu'da en iyi şarap üzümlerinin yetiştirilebileceğine çiftliğin örnek teşkil ettiğini, başta süt ve bira ürünleri olmak üzere en iyi kalitede ürünlerin üretilerek Ankara halkına

¹⁴⁰ **Ayın Tarihi**, Sayı 43, 1937, s. 37 – 39, **İsmet İnönü'nün T.B.M.M' deki Konuşmaları**, Birinci Cilt, 1920 – 1939, Ankara 1992, s. 414 – 416'dan aktaran: Öztoprak, **a.g.e.**, s. 112.

sunulduğunu ve o güne değin hiçbir zirai kuruluşun bu kadar başarılı olmadığını belirtmiştir.¹⁴¹

Çiftliklerin kurucusunun amaç ve hedeflerine uygun bir biçimde sürekli ve örnek olacak bir şekilde gelişiminin sağlanması ve yönetiminin düzenlenmesi için zirai bir devlet kuruluşunun oluşturulması uygun görülerek bir kanun tasarısı hazırlanmış ve “Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu Hakkındaki Kanun “ 7.1.1938 tarihinde T.B.M.M.’nce kabul edilmiştir.

¹⁴¹ Öztoprak, **a.g.e.**, s. 114 – 115.

2. ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ ARAZİLERİNİN

VARLIĞINDA GÜNÜMÜZE DEĞİN YAŞANAN DEĞİŞİM

Kurtuluş Savaşı'nı kazandıktan sonra ekonomik alanda da başarıya ulaşmak için tarımsal kalkınmanın şart olduğunu bilen Atatürk, bu konuda da halka rehberlik etmek ve örnek olmak için ülkenin çeşitli yerlerinde çiftlikler kurmuş ve bunları işleterek bitkisel ve hayvansal üretim alanlarında çalışmalar yapılmasını sağlamıştır.

Atatürk kurucusu olduğu bu çiftlikleri, 11.06.1937 tarihinde yazdığı vasiyet niteliğinde bir mektupla kuruluş amaçları çerçevesinde kullanılması ve geliştirilmesi arzusuyla hazineye bağışlamıştır. Bu tarihte Ankara'da bulunan çiftliğin arazi büyüklüğü 102.000 dekadır.¹⁴²

Çalışmanın bu bölümünde, çiftliğin Atatürk tarafından hazineye bağışlanmasının ardından günümüze gelene kadar arazi miktarlarında yaşanan değişimler ve bu değişimlerin ne şekilde gerçekleştiği (satılma, kiralama, protokol yolu ile vb.) ve günümüzdeki durum değişen siyasi manzara çerçevesinde irdelenmeye çalışılacaktır.

Çiftliklerin gerektiği gibi yönetilebilmesi için 01.01.1938 gün ve 3308 sayılı kanun ile Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu (DZİK) kurulur ve bu dönemde çiftlik, “ Gazi Orman Çiftliği “ adı altında faaliyetlerine devam eder. 12 sene sonunda çiftliğin özelliği de göz önünde bulundurularak 24.03.1950 tarihli ve 5659 sayılı Atatürk Orman Çiftliği Kuruluş Kanunu ile Çiftlik, “ **Atatürk Orman Çiftliği** “ adı altında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na bağlı

¹⁴² Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2004, s. 78 – 79.

tüzel kişiliğe sahip bir kuruluş haline getirilerek yeni bir statüye kavuşturulur.¹⁴³

Çiftlik arazileri ve arsaları kurulduğu yıllarda başkentin merkezine oldukça uzak denecek bir mesafede iken geçen yıllar içerisinde Ankara'nın yerleşim alanlarının ortasında kalarak kamuya ve özel sektöre ait pek çok kuruluş için adeta bir çekim merkezi haline gelmiştir. Ankara'nın büyümesi ile birlikte yoğunlaşan alt yapı ihtiyacı ve artan rant baskısı AOÇ arazilerini olumsuz biçimde etkilemiş ve bağışlandığı tarihte 50.000 dekarı kullanım hakkını oluşturmak üzere, yaklaşık 52.000 dekarı da tapulu olan arazi varlığı 2009 yılı sonu itibarıyla 33.256 dekara kadar gerilemiştir.¹⁴⁴

Ayrıca Tahsin Mumcu'nun 2002 yılında AOÇ hakkında hazırladığı tez çalışmasında, 18.09.1980'de Ankara Orman İşletme Müdürlüğü'ne devredildiği bildirilen Aydos Yaylası ile ilgili olarak herhangi bir belgeye rastlanılmadığı ve Aydos Yaylası'nın da yayla turizmi çerçevesinde kamu mülkiyetinden çıktığı ifade edilmektedir.¹⁴⁵

AOÇ'nin kurulmasından itibaren çiftliğin kullanımında olan Aydos Yaylası 2.11.1953 tarihinde bir tapulama tutanağı ile hazine tescil edilmiş, 1957 yılında intifa hakkı AOÇ'ye verilmiş ve 1980 senesinde açılan bir dava sonucunda Orman Bakanlığı'na devredilmiştir. 1950'lerden 1990'lı yıllara kadar; Milli Savunma Bakanlığı, TCDD, T.C. Karayolları Genel Müdürlüğü, Ankara Belediyesi, Orman Genel Müdürlüğü, Tarım Bakanlığı, Etibank, TPAO, MKE, MTA, Devlet Hava Yolları ve Limanları İşletmesi,

¹⁴³ Atak, **a.g.e.**, 2008, s. 215.

¹⁴⁴ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s.77.

¹⁴⁵ Tahsin Mumcu, " Atatürk Orman Çiftliği ", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üni. Sos. Bil. Ens., Kent ve Çevre Bilimleri A.B.D., Ankara, 2002, s. 45.

Bayındırlık Bakanlığı, Gazi Üniversitesi ve çeşitli kooperatiflere tapulu çiftlik arazilerinin yaklaşık beşte ikisi satılmıştır. Devredilen arazilerin yaklaşık 18.000 dekarının yani neredeyse % 95'inin devlet kurumlarına satılmış olması ise dikkat çekicidir.¹⁴⁶

¹⁴⁶ Açıksöz, **a.g.e.**, s. 194 – 195.

3. AOÇ ARAZİLERİNİN DEVİRİ

1950'den bugüne kadar AOÇ arazilerinde yaşanan kayıplar, başlıca dört farklı yöntemin kullanılması sonucunda gerçekleşmiştir.

1. Özel Yasayla Devir
2. Kira Yolu ile Devir
3. Protokol Yolu ile Devir
4. Yasasız, Protokolsüz Devir

AOÇ arazileri başta Milli Savunma Bakanlığı olmak üzere (%65) birçok kurum ve kuruluşa devredilmiştir. Geçen yıllar içerisinde yasa çıkarılmasıyla çiftlik arazilerinde gerçekleşen satış ve devirlerin sonucunda yaşanan %40'lık kayıp, kiraya verilen alanlardaki amaç dışı kullanımlar ile birlikte %50'yi bulmaktadır.¹⁴⁷

Tablo: 9

<i>Devredilen Arazilerin Yüzde Olarak Dağılımı</i>	
%65'i	<i>Milli Savunma Bakanlığı</i>
%22'si	<i>Çeşitli Devlet Kurum ve Kuruluşları ve Üniversiteler</i>
%8'i	<i>Ankara Büyükşehir Belediyesi</i>
%5'i	<i>İşçi Konutları, Mıntıka Çiftçileri, Yapı Kooperatifleri</i>

Kaynak : Atak, a.g.e., 2004, s. 18.

¹⁴⁷ Atak, a.g.e., 2008, s. 215 - 216.

1. Özel Yasayla Devir

AOÇ ile ilgili yasal bir düzenlemeye 1950 senesine gelinceye kadar gerek duyulmaz fakat çiftliğin özelliği de dikkate alınarak 24.03.1950 tarihinde **5659 sayılı yasa** çerçevesinde Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü kurularak AOÇ, Tarım Bakanlığına bağlı tüzel bir kuruluş haline getirilir. Halen yürürlükte olan 5659 sayılı yasanın en önemli özelliği AOÇ arazisinin kullanım ve korunmasına yönelik maddelere sahip olmasıdır. Özellikle **9. ve 10. maddelerin** çiftlik arazilerinin devredilmesini zorlaştırmayı amaçladığı ifade edilebilir.

Madde 9 – “ Müdürlüğün bütün malları devlet malı hükmündedir. Bu mallar aleyhinde suç işleyenler devlet malları aleyhine suç işleyenler gibi ceza görür. “

Madde 10 – “ Atatürk Orman Çiftliği’nin bu kanunun yayımı tarihindeki sınırları içinde bulunan gayrimenkulların gerçek ve tüzel kişilere devir ve temlik ve kamulaştırması özel bir kanunla izin alınmasına bağlıdır. “

9. maddenin caydırıcı özelliğine rağmen AOÇ arazilerinin kaybının önüne geçilememiş ve ilerleyen bölümlerde görüleceği gibi bunca arazi kaybına rağmen bu maddenin yaptırım niteliği yetkililerce ortaya konamamıştır.

AOÇ arazilerinde yağmayı önlemek, kişi ve kuruluşlara devrini zorlaştırmak, hatta kamu yararı için bile kamulaştırma yapılmasını zorlaştırmak adına 10. madde oluşturularak, kabul görmüştür. Devirlerle ilgili

bir yasa taslağı Meclise sunulduğunda milletvekillerinin duyarlı davranarak buna müsaade etmeyecekleri düşünülmüştür.

Bu yasa ile AOÇ sınırları içerisinde kamu kurumlarının kamulaştırma amaçlı herhangi bir faaliyet yapılmasının önüne geçilerek AOÇ'nin bütünlüğünü korumak istenmiştir. Buna rağmen AOÇ arazilerinin çeşitli kurumlara devredilmesinin önüne geçilememiş ve önce çeşitli kurumlara devirler yapılarak ardından da özel yasa çıkarılarak bu hukuksuz durum yasallaştırılarak 1950'lerden günümüze dek AOÇ arazileri hızla kayba uğramıştır.¹⁴⁸

Atatürk'ün bağış mektubunda belirtmiş olduğu kullanım amaçlarına aykırı bir biçimde AOÇ arazilerinin, kamu kurumları ile diğer özel kurum ve kuruluşlara satışına ilk olarak 06.07.1939 tarihli ve 3697 sayılı yasa ile başlanmış ve bu yasayla Tekel Genel Müdürlüğü'ne Tarım Bakanlığı'nca bira fabrikası kurulması için arazi devri öngörülerek söz konusu arazinin 4.634 m2 lik ilk bölümü 12.11.1942'de devredilmiştir.¹⁴⁹

Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu Yönetim Kurulu kararlarıyla arazi devirleri sürmüş ve 01.04.1950 tarihinde yürürlüğe giren 5659 sayılı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü kuruluş yasasına kadar yaklaşık 7422 da arazinin satışı yapılmıştır. Arazilerin hangi kuruma satıldığıyla ilgili şu kayıtlar belirtilmektedir : 24.05.1940 tarihinde Milli Savunma bakanlığı'na, 31.03.1945 tarihinde Türk Zirai Donatım Kurumu'na, 13.07.1945 tarihinde Türk Hava Kurumu ve Hazineye, 26.12.1946 tarihinde Tarım Bakanlığı'na, 1947'de

¹⁴⁸ Ensar Kılıç, Gökşin Seylam, **Atatürk Orman Çiftliği**, Ankara, T.M.M.O.B Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 2000, s. 11- 12.

¹⁴⁹ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s. 3.

Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne (TRT), 15.12.1948 tarihinde Sümerbank'a, 31.12.1948 tarihinde yine hazineye ve Tekel'e.¹⁵⁰ Bunlar arasında miktar olarak en büyük devirin 1945 yılında, 2137 da ile uçak fabrikası ve planör sahası yapılmak üzere Türk Hava Kurumu ve hazineye yapılan devirler olduğu göze çarpmaktadır.¹⁵¹

1950 yılında çıkarılan 5659 sayılı yasa AOÇ arazilerinin devri veya kamulaştırılması için özel yasa çıkarılmasını zorunlu kılmasına rağmen bu zorunluluk bile arazilerin satış ve devrini durduramamıştır. İşin ilginç yanı bu yasanın 10. maddesi adeta istismar edilerek özel yasa çıkmadan önce arazi parçaları devredilmiş, bu arazilerde fazla birikim olunca da özel yasası çıkarılarak yasa dışı olan durum hukuka uydurulmuştur. Kamu kurum ve kuruluşlarına devredilen arazi parçaları ile ilgili yasalar incelendiğinde bazı yasalarda parsel ve miktarların açıkça belirtildiği ve amaca uygun kullanılmadığı takdirde AOÇ'ye iade edilmesinin gerekliliği belirtildiği halde bazılarında ise yalnızca bölge tanımı yapılarak parsel bilgisinin verilmediği ve devredilecek miktarında belirtilmeyerek “yeterince” tanımı kullanılarak adeta geçirildiği ortaya çıkmaktadır. Bu yasalar büyük ölçüde devrin gerçekleşmesini isteyen kurumun isteği doğrultusunda hazırlanmış ve AOÇ'nin korunmasının gerekliliği göz ardı edilmiştir.¹⁵²

5659 sayılı kanunun 10. maddesine dayandırılarak AOÇ arazilerinin satış ve veya devrini öngören yasalar **6000, 6238, 6947, 7310 sayılı**, 1976'da çıkarılan **2015**, 1981'de çıkarılan **2549** ve 1983 senesinde

¹⁵⁰ Öztoprak, **a.g.e.**, s. 123.

¹⁵¹ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s.77.

¹⁵² Kılıç, Seylam, **a.g.e.**, s. 13.

Çıkarılan **2823** sayılı yasalardır. Bu yasalar çerçevesinde günümüze dek toplam **22.250 dekar** AO arazinin elden çıktığı görülmektedir.¹⁵³

5.1.1953 tarihli 6000 sayılı yasa ile 1953 ve 1959 yılları arasında 195.192 m2 lik arazi varlığı Kara Yolları Genel Müdürlüğü’ne devredilmiştir.

29.10.1954 tarihli 6238 sayılı yasa çerçevesinde de 9.144.369 m2 lik alan, içinde çeşitli kooperatiflerinde bulunduğu Milli Savunma Bakanlığı, Ankara Belediyesi, Makine Kimya Endüstrisi gibi çeşitli kurum ve kuruluşlara satılmıştır.

10.04.1957 tarihli 6947 sayılı yasa uyarınca 1.067.291 m2 lik arazi yine T.C. Karayolları Genel Müdürlüğü, M.K.E, Devlet Su işleri Genel Müdürlüğü, M.T.A., Tarım Bakanlığı, Güneş Başak Yapı Kooperatifi gibi çeşitli kurum ve kuruluşlara devredilmiştir.

29.05.1959 tarihli 7310 sayılı yasa ile 725 dekar arazinin satışı yapılarak daha önce yapılan arazi tahsisleri yasallaştırılmıştır.

19.06.1976 tarihli 2015 sayılı yasa uyarınca Ankara Belediyesi’ne “hal yapma” için 167.500 m2 lik arazi satışı söz konusu olup, bu yasada diğer yasalardan farklı olarak amaç dışı kullanım söz konusu olduğu takdirde aynı bedelle AO’ye devredileceği hükmü yer almaktadır.

06.11.1981 günlü ve 2549 sayılı yasa uyarınca da Devlet Mezarlığı kurulması için büyüklüğü ve yeri Bakanlar Kurulu’nca tahsis edilecek arazi M.S.B’ye tahsis edilmiştir. Buradan istenirse bütün AO arazisinin Devlet Mezarlığı ilan edileceği gibi bir sonuçta çıkabilir.

¹⁵³ Başbakanlık YDK, **AO Raporu**, 2009, s. 78.

Son olarak 24.05.1983 tarihli 2823 sayılı yasa çerçevesinde 1.544.281 m2 lik arazinin satışı yapılmış olup bu arazi M.S.B'ye, Gazi Üniversitesi'ne ve T.C. Karayolları Genel Müdürlüğü'ne tahsis edilmiştir.¹⁵⁴

1950 ve 1984 yılları arasında çeşitli kamu kurumlarına, üçüncü kişilere ve konut kooperatiflerine 14.561.401 m2 arazi devri veya satışı ve son olarak da 24.05.1983 tarihli 2823 sayılı yasa ile Gazi Üniversitesi'ne 256.456 m2 arazinin satışı yapılmıştır. Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Raporu'na göre Nisan 2010 denetim tarihi itibarıyla AOÇ arazilerindeki toplam azalma **22.282.422 m2** olarak kaydedilmiştir.¹⁵⁵

Yukarıda belirtilen kanunlar daha yakından incelendiğinde bazı yasalarda parsel ve arazi miktarları açıkça belirtilirken, bazılarında ise “yeterince”, “lüzumlu gayrimenkuller” gibi belirsiz ifadeler yer almaktadır. Bu durum AOÇ arazileri açısından istismara açık sakıncalı bir durum olarak dikkat çekmekte ve kanun koyucu mekanizmanın AOÇ üzerinde gerekli özeni göstermediği ve gerekli tedbirleri almadığını açıkça ortaya koymaktadır.¹⁵⁶

Atatürk'ün bağışının gerçekleştiği 1937 yılından 2010 yılına kadar AOÇ arazisinde yapılan satış ve devirlere ilişkin tablo ilgili olduğu kanunlar ile birlikte aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

¹⁵⁴ Öztoprak, **a.g.e.**, s. 123 – 124.

¹⁵⁵ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s. 3.

¹⁵⁶ Mumcu, **a.g.e.**, s. 61.

Tablo : 10, AOÇ Arazilerinde Yapılan Satış ve Devirler

S.No	Satın alan	Dayanağı	Miktarı M ²	Kullanım durumu
1	Tekel	D.Z.İ.K/3697 say.Yasa	49.940	Tekel Bira Fabrikası
2	Tekel	D.Z.İ.K.Yön.Kur.Kararı	46.120	Tekel Bira Fabrikası
3	M.S.B.	D.Z.İ.K.Yön.Kur.Kararı	1.103.123	Hava Birlikleri
4	M.S.B.	6238 Sayılı yasa	7.658.575	Zırhlı Tugay Hava Birlikleri
5	M.S.B.	2823 Sayılı yasa	1.256.208	Zırhlı Birlikleri ,Kara Hava Okulu
6	T.Z.D.K	D.Z.İ.K.Yön.Kur.Kararı	105.000	T.Z.D.K.Bir bölümünü Mitaş'a satmış
7	T.H.K.M.K.E ve Hazine	D.Z.İ.K.Yön.Kur.Kararı	2.136.515	Planör sahası ve uçak fabrikası için
8	Tarım Bakanlığı	D.Z.İ.K.Yön.Kur.Kararı	2.151.899	Tohum ıslah istasyonu
9	Tarım Bakanlığı	6947 Sayılı Yasa	41.100	Şap enstitüsü için
10	T.R.T(Basın Yayın Gr)	D.Z.İ.K.Yön.Kur.Kararı	720.000	Kısa Dalga verici istasyonu
11	Sümerbank	D.Z.İ.K.Yön.Kur.Kararı	904.280	Sümerbank T.C.D.D.
12	Hazine	D.Z.İ.K.Yön.Kur.Kararı	204.940	D.Ü.Ç.Merkez Atölyesi
13	Hazine	6947 Sayılı Yasa	1.100	Karakol ve P.T.T. Binası
14	Hazine	7310 Sayılı Yasa	107.161	Şap Enstitüsü için
15	Hazine	2549 Sayılı Yasa	536.124	Devlet Mezarlığı Kurulması için
16	D.H.Y	5659 Sa.Yasa Geç.Mad.	39.942	Hava Trafik İstasyonu için
17	Orman Genel Müd.	5659 Sa.Yasa Geç.Mad.	868.700	Fidanlık kurulması için
18	D.D.Y	5659 Sa.Yasa Geç.Mad	54.047	Demiryolu genişletilmesi için
19	D.D.Y	7310 Sayılı Yasa	150.000	Sincan Gazi İst.2.Demiryolu güzergahı için
20	T.C.K	6000 Sayılı Yasa	195.102	Ankara İstanbul yol genişlemesi için
21	T.C.K	6947 Sayılı Yasa	274.799	Ankara Konya Eskisehir Adana yolları için
22	T.C.K	2823 Sayılı Yasa	184680	Anadolu Bulvarı için
23	Ankara Belediyesi	6238 Sayılı Yasa	690.000	Ankara Çimento Fabrikası
24	Ankara Belediyesi	7310 Sayılı Yasa	156.188	Asfalt şantiyesi olarak kullanılıyor
25	Ankara Belediyesi	7310 Sayılı Yasa	41.026	Y.Mah. istasyon yolu Marmara Orduve yolu
26	Ankara Belediyesi	2015 Sayılı Yasa	167.500	Toptancı Hali
27	Etibank Kõ.Sa.Tev.Mõ	6238 Sayılı Yasa	159.140	Akkõprü Trafo Mer. Toptancı Hali
28	Etibank	6947 Sayılı Yasa	6.760	Pilon yerleri için
29	M.K.E	6238 Sayılı Yasa	200.000	Fişek Fabrikası için
30	M.K.E	6947 Sayılı Yasa	175.100	Fişek Fabrikasının genişletilmesi için
31	T.M.O	6947 Sayılı Yasa	174.001	Silo ve TMO ne ait demiryolu hattı
32	E.G.O	6947 Sayılı Yasa	63.000	Şehir Hv.Gazi ve elektrik tesisleri için
33	T.P.A.O	6947 Sayılı Yasa	9.047	Akaryakıt istasyonu için
34	M.T.A	6947 Sayılı Yasa	124.200	Genel Müdürlük tesisleri için
35	Bayındırlık Bakanlığı	6947 Sayılı Yasa	17.333	5.Bölge Md.lõğõ hizmetleri için
36	Gazi Üniversitesi	2823 Sayılı Yasa	103.393	Üniversitenin çeşitli birimleri mevcuttur.
37	Kauçuk Sanayi	6947 Sayılı Yasa	47.000	Fabrika yeri için
38	Çeşitli Kooperatifler	6238 Sayılı Yasa	436.654	İşçi konutları
39	Çeşitli Kooperatifler	6947 Sayılı Yasa	14.275	İşçi konutları
40	Çeşitli Kooperatifler	7310 Sayılı Yasa	489.670	İşçi konutları
41	Özel Kişiler	6947 Sayılı Yasa	6.020	Trampa edilmiş
42	Özel Kişiler	6947 Sayılı Yasa	23.900	Trampa edilmiş
43	Yöredeki Çiftçiler	6947 Sayılı Yasa	89.656	
44	Gazi Üniversitesi	2823 Sayılı Yasa	94.361	
45	Gazi Üniversitesi	2823 Sayılı Yasa	41.224	
46	Gazi Üniversitesi	2823 Sayılı Yasa	91.713	
47	Gazi Üniversitesi	2823 Sayılı Yasa	29.158	
Toplam			22.239.674	

Kaynak: Başbakanlık YDK, AOÇ Raporu, 2009, s. 79.

2. Kira Yolu ile Devir

Atatürk'ün kendi çabaları ile satın aldığı araziler üzerine kurduğu ve 13 yıl bizzat yönetip, işlettikten sonra 11 Haziran 1937'de yazdığı vasiyet niteliğindeki mektup ile hazineye armağan ettiği çiftlik, 1950'ye kadar Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu bünyesinde 7422 dekarlık arazi kaybına uğramış ve çiftliğin korunarak arazi devirlerinin önüne geçilmesi amacıyla 25.03.1950 tarihli 5659 sayılı AOÇ Kuruluş Kanunu çıkarılmıştır fakat bu yasa AOÇ arazilerinin özel yasa ile devir ve kamulaştırılmasına imkan tanıyarak satış, kiralama ve arazi tahsislerine adeta yasal zemin hazırlamıştır.¹⁵⁷

Kiralama yöntemi ile elinde çiftlik arazilerini bulunduranlar, bu yasa ile işgal ettikleri arazileri tapuları ile birlikte devir almışlardır. 5659 sayılı yasa ile yasadaki önce kiralanan arazilerin devri yapılmış olmasına rağmen; 1-49, 1-99 yıllığına kiralama yolu ile yapılan devirler ve devredilen arazilerdeki yapılaşmalar günümüze dek sürmüştür.¹⁵⁸

5659 sayılı kuruluş kanununda çiftlik arazilerinin Atatürk'ün başış mektubunda belirttiği esaslar dışında kullanımını önleyecek hükümlere yer verilmemiş olması, çiftlik yönetimi tarafından kiraya verilen alanlar üzerinde kiracılar tarafından çeşitli tesisler yapılmasına ve bu taşınmazların kullanım şeklinin adeta mülkiyet hakkına dönüşmesine imkan tanımıştır.

AOÇ'ye ait önceki yılların denetim raporlarında AOÇ Müdürlüğü'nün gelir sağlanması için kısa ve uzun dönemli olarak çeşitli kurumlara kiraladığı arazilerin kullanımlarının, Atatürk'ün vasiyet mektubunda

¹⁵⁷ Orman Çiftliği (AOÇ) 5524 Sayılı Yasa ve Koruma Amaçlı İmar Planı Değerlendirme, Ankara, TMMOB Mimarlar Odası, 2006, s. 2.

¹⁵⁸ Kılıç, Seylam, a.g.e., s. 19.

belirttiği amaçlara uygun olmadığı gibi kiralamaların gelir sağlanması yönünden de uygun biçimde yapılmadığı ya da çok düşük bir bedel üzerinden yapıldığı ifade edilmektedir. 2009 yılı denetleme raporunda kiralanan taşınmazlara ait bir tabloda kullanım şekillerine ait; benzinlik, AŞTİ'ye ait çevre yolları, ASKİ'ye ait kanalizasyon ve atık su hatları, TRT'ye ait verici istasyonu, Çankaya Belediyesi'ne ait benzinlik, Vodafone A.Ş.'ye ait baz istasyonu, Büyükşehir Belediyesi'ne ait itfaiye müdürlüğü gibi AOÇ'nin kuruluş felsefesinde ortaya konan amaçlarla hiçbir ilgisi olmayan çarpıcı örnekler yer almaktadır.¹⁵⁹

Kiralama yönteminde amacına uygun bir şekilde kiralama süresi bittiğinde taşınmazın eski haliyle sahibine verilmesi gerekirken, 49 veya 99 yıllığına kiralanan arazilerin üzerine çeşitli tesis, otopark, anıt mezar türünden inşaatlar yapılmış haliyle tekrar çiftlik mülkiyetine geçeceğini beklemek gülünç olacaktır.¹⁶⁰

Kiralama yolu ile yapılan devirlerin günümüze dek sistemli bir şekilde ilerlediği söylenebilir. 1950 yılından önce kiralanan araziler 5659 sayılı yasa ile tapusu birlikte devredilmiş bu tarihten 1954'e kadar kiralamalar devam ederek Ankara Belediyesi'ne, M.S.B.'ye, Yapı Kooperatiflerine ve Etibank'a toplam 8.070 dekar tutarında arazi kiralatarak, 29.01.1954 tarihinde çıkarılan 6238 sayılı yasa ile bunların hepsi tapularıyla birlikte ilgili kurumlara devredilmiştir. Bu devirlere rağmen kiralamalar devam etmiş ve Karayolları Genel Müdürlüğü, M.K.E, Etibank, Emniyet Genel Müdürlüğü, Belediye ve Milli Eğitim Bakanlığı gibi kurum ve kuruluşlara 1008.576 dekar

¹⁵⁹ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s. 52 – 58.

¹⁶⁰ Mumcu, **a.g.e.**, s. 68.

arazinin tahsisi sağlanmıştır. 10.04.1957 tarihli ve 6947 sayılı yasa ile yine ilgili kurum ve kuruluşlara kiralanmış olan araziler tapuları ile birlikte tahsis edilerek elden çıkarılmıştır. 6947 sayılı yasaya rağmen kiralamalar hız kesmeyerek devam etmiş T.C.D.D., S.S.K., M.K.E'nin içinde bulunduğu kurumlara 725 dekar ve Ankara Belediyesi'ne " lüzumu kadar " arazi tahsisi yapılmıştır. Alan ölçüsü açısından bir değeri olmayan bu ifade adeta bir kara mizah örneğidir. Söz konusu tahsisleri yasallaştırmak için 19.05.1959 tarihli ve 7310 sayılı yasa çıkarılmış ve tapularla birlikte devirler tamamlanmıştır. 1983 senesine kadar devam eden kiralamalar ve işgaller neticesinde 24.05.1983 tarihli ve 2823 sayılı yasa ile de tapuları ile birlikte 1.031.254 m2 arazi devredilmiştir. Günümüzde de kiralama sözleşmesi imzalayan, AOÇ arazilerini kiralama yolu ile kullanan ve bunun için sırada bekleyen kurumlar hala mevcuttur.¹⁶¹ Ayrıca bunlardan bazıları 1950 öncesi ve sonrasında bunca devir yasası çıkmış olmasına rağmen kiracı olarak kalmaya devam etmişlerdir. Nedeni çok açıktır. Yasa ile devir söz konusu olduğunda yeniden bedel belirlenmekte ve bu bedel alınarak arazinin tapusu verilmektedir. Bu kurumlar için, çok düşük kira bedellerinin söz konusu olduğu bir ortamda neredeyse ücretsiz olarak kiraladıkları arazilerin bedelini ödeyip tapusunu almaları kendilerine gereksiz gelmiştir. Bu yüzden kiralama statüsünden çıkarak bir bedel ödeyip arazilerin tapusuna sahip olmak için yasadan yararlanma önerilerini reddetmişlerdir.¹⁶²

Kiralanan AOÇ arazileri ilgili bir diğer sorun ise kiracıların kiraladıkları açık ve kapalı alanları sözleşme hükümlerine rağmen sürekli

¹⁶¹ Kılıç, Seylam, **a.g.e.**, s. 19 – 20.

¹⁶² Atak, Şahin, **a.g.e.**, s. 83.

olarak genişletme eğilimleri ve böylelikle kendilerine haksız kazanç sağlama çabalarıdır. Ek 4'deki çizelgeden de anlaşılacağı üzere bazı kiracıların kullanımlarında hem arsa hem de kapalı alan genişliklerinin, kimisinde arsa genişliği kimisinde ise kapalı alan genişliğinin belirtilmediği görülmekte ve bunun sonucunda kiralama sözleşmesindeki genişliklerle asıl kullanımlardaki genişlikler birbirini tutmamaktadır. Ayrıca kiracıların açık alanlara inşaat ve tesis yaparak kapalı alanlar oluşturmaları AOÇ arazisinin birince derece Tarihi ve Doğal SİT alanı olmasına rağmen Müdürlüğe bildirmeden yapılmaktadır. Öte yandan geçmiş yıllarda kiracıların bu tutumlarının takip edilerek gerekli tedbirlerin alınmaması ve bu konudaki tüm sözleşmelerde önleyici nitelikte ve yaptırımını yüksek hükümlere yer verilmemesi bu sorunun yaygınlaşmasına yol açmıştır.

Kiralanın arazilerle ilgili yaşanan sorunları ortaya koymasından bu örnekler çarpıcıdır:

Mülkiyeti AOÇ Müdürlüğü'ne ait olan ve daha kârlı bir işletme haline getirilmesi için ihaleye çıkarılan Marmara Oteli inşaatı aradan geçen yıllara rağmen yarım kalmıştır. Gençlerbirliği Spor Kulübüne kiralanan arazilerde kira sözleşmesindeki açık hükümlere ve SİT kararına rağmen yapılaşma devam etmiş ve 13.08.2008 tarihli 5801 sayılı yasa ile 258.186 m2 arazi ve üzerinde bulunan spor tesisleri 49 yıl süre ile ilgili spor kulübüne tahsis edilmiştir. 1989 yılında MİTAŞ adlı şirkete 1989 yılında 45.067 m2 arazi kiralınmış geçen yıllar içerisinde kiralanan yerin bedeli değerinin altında kaldığından davaya konu olmuş ve kiracı firma kullandığı alanın dışına çıkarak 21.600 m2 lik alanı işgal etmiştir. Ayrıca aynı firma 2001

senesinde de kira sözleşmesine aykırı biçimde kiraladığı alanın bir kısmını bir diğer firmaya kiralarak 50 metre yüksekliğinde bir baz istasyonu kurduştur. Bu durum AOÇ Müdürlüğü tarafından yargıya taşınarak, mahkemece kiralanan alanların tahliyesine karar verilmiştir. MT Grup'a kiralanan 2100 ada 16 parsel üzerinde bulunan arazinin, kira tahsilatıyla ilgili icra takibi sürmektedir. AOÇ'nin kuruluş amaçlarıyla hiçbir ilgisi olmayan bir şekilde Petrol Ofisi A.Ş. Genel Müdürlüğü ile AOÇ Müdürlüğü arasında 01.07.1985 tarihinde imzalanan sözleşme ile 3.500 m2 tutarında iki parsel adı geçen kuruluşa kiralanmıştır. Kiralanan bu alanlar üzerinde POAŞ tarafından üçüncü kişilere akaryakıt bayiliği verilmiş ve bu parseller üzerine tesisler kurularak işletilmiştir. Anadolu Bulvarı üzerinde ve karşılıklı bulunan akaryakıt istasyonlarını işletenler, 2003 yılından itibaren sürekli olarak sözleşme hükümlerini göz ardı ederek kiralanan alanın dışında işgallerde bulunmuş ve 3.842 m2 alanı fazladan kullanmışlardır. Konu AOÇ tarafından yargıya taşınmasına rağmen, davalar devam ederken bile ilave yeni tesislerin yapılmasına devam edilmiştir.¹⁶³

Özetlemek gerekirse 1950'lerden günümüze dek sistemli bir şekilde AOÇ arazileri çeşitli kurumlara kiralanmış, kiracılar ise bu araziler üzerinde yapı ve tesisler inşa etmiş ve bu arazilerde artış olunca ilgili özel bir yasa çıkarılarak araziler tapusu ile birlikte satılmıştır. 5659 sayılı yasada özel kanun çıkarılmadan arazi devrinin olamayacağı hükmü yer almasına rağmen, kiralama yolu önce araziler kiralanarak bunlarda birikim olunca da hepsini

¹⁶³ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s. 58 – 76.

içine alan bir yasa çıkarılarak devredilmesi suretiyle adeta suç işlenmesine göz yumulmuştur.¹⁶⁴

Çarpıcı bir diğer nokta da kiralama yolu ile ilgili kurum ve kuruluşlara tahsis edilen AOÇ arazilerinin kiralama gerekçelerinin, AOÇ yasasında belirtilen kullanım amaçlarına uygunluğunun sorgulanmamasıdır. 1-49, 1-99 yıllık kiralama gibi uzun kiralama sürelerinde AOÇ Müdürlüğü'nün kuruluş yasası çerçevesinde ilgili kurumun taleplerini değerlendirmesi gerekirken, yasada tanımlanan kuruluş amaçları dikkate alınmayarak siyasi iktidarların beklentileri hep ön planda tutulmuştur.¹⁶⁵

¹⁶⁴ Kılıç, Seylan, **a.g.e.**, s. 21.

¹⁶⁵ Göktürk, **a.g.e.**, s. 48.

3. Protokol Yolu ile Devir

AOÇ arazilerinin devredilmesi için kullanılan yöntemlerden biri de Protokol Yolu ile Devirdir. Bu yöntemde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı çeşitli kuruluşlara arazi sağlayarak bunlarla kâr ortaklığına gitmektedir. 5659 sayılı kuruluş kanununun 9. ve 10. maddelerine göre her türlü arazi devri ancak özel yasa çıkarılması ile mümkün iken protokol adı altında AOÇ arazileri ilgili bakanlıkça tahsis edilebilmektedir. Bunun en çarpıcı ve somut örneği Ankara Şehirlerarası Terminal İşletmesi'dir. Ankara Belediyesi ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın kendi aralarında imzaladıkları protokole göre bakanlık bu işletmenin arazisini sağlayacak ve ortak işletilecek olan terminalin gelirinden pay sahibi olacaktır. Bu durum AOÇ arazisinin özel statülü durumunun ve özel yasa ile korunan yapısının bakanlıkça adeta hiçe sayıldığını apaçık ortaya koymaktadır.¹⁶⁶

AOÇ arazilerinde protokol çerçevesinde A.Ş.T.İ. terminal ve işletme binaları, peronlar, otogar ve diğer hizmet alanlarının inşasıyla betonlaşma devam etmiştir. Terminalin çevre yollarına bağlantısı sonradan düşünüldüğünden yeniden protokol yapılarak bu yollar yine çiftlik arazisi içinden geçirilmiştir.¹⁶⁷ Aytekin Aktan'ın ifadesiyle Söğütözü'nde yeni bir Topkapı inşa edilmiş ve AŞTİ yeşil alanların bağrına bıçak gibi saplanmıştır. AŞTİ'den çıkış yolu orman fidanlığının tam merkezinden, dolguyla geçilerek yeşil alanlara büyük zarar verilmiştir.¹⁶⁸ AOÇ arazisinden geçen bu bağlantı yolları, geçtiği alanlarda araziye adacıklara bölerek parçalamış ve çiftliğin

¹⁶⁶ Kılıç, Seylan, **a.g.e.**, s. 17 – 18.

¹⁶⁷ Atak, Şahin, **a.g.e.**, s. 83.

¹⁶⁸ Aktan, **a.g.e.**, s. 78.

arazi bütünlüğünü ortadan kaldırmıştır. Küçülen bu arazi parçalarını almak için çeşitli kamu kuruluşları ve özel kişiler yoğun talepte bulunmakta ve bunları korumak gittikçe zorlaşmaktadır.

Karayolları Genel Müdürlüğü'nün yaptığı Anadolu Bulvarı ardından demiryolları ve son olarak A.Ş.T.İ'nin çevre yolları, AOÇ arazisini küçük adacıklara bölerek bütünlüğüne büyük zarar vermiş ve zaten iyiden iyiye küçülmüş olan çiftlik arazilerinin korunmasını büsbütün zorlaştırmıştır.¹⁶⁹

4. Yasasız, Protokolsüz Devir

Kimi zamanda ise AOÇ arazilerinde özel yasa çıkması dahi beklenmeden arazi tahsisleri gerçekleştirilmiştir. Bunun yakın zamandaki bir örneğini Refah – Yol döneminde bir siyasi parti liderinin vefatı üzerine anıt mezar için AOÇ arazilerinden arazi tahsisinde görebiliriz. Özel yasa çıkarılmadan bir ilçe belediyesinin dozerleri tahsis edilen arazideki çamları söküp atarak, alan neredeyse bir gün içerisinde anıt mezar haline getirilmiştir. Bu durumda 5659 sayılı yasanın 9. ve 10. maddelerine karşı açıkça suç işlendiği ortadadır.

İşin diğer bir boyutu da AOÇ arazilerinin diğer parti liderlerinin vefatı durumunda onlara da anıt mezar için tahsis edilme olasılığıdır. Yıllardır yağmalanan arazilerin bu durumda iyice küçülmesi kaçınılmaz olacaktır.¹⁷⁰

Yine M.S.B. ve Zırhlı Tugay, çeşitli zamanlarda herhangi bir kiralama, protokol ya da yasaya bağlı kalmaksızın çiftlik arazilerini işgal edip,

¹⁶⁹ Kılıç, Seylam, **a.g.e.**, s. 18.

¹⁷⁰ **A.g.e.**, s. 24.

ardından çıkarılacak Devir Yasası'nda arazinin kendisine devrini isteyebilmektedir.¹⁷¹

¹⁷¹ Mumcu, **a.g.e.**, s. 72.

4. GÜNÜMÜZDEKİ GELİŞMELER

Mustafa Kemal Atatürk, ülke tarımını bilimle buluşturarak çiftçiye örnek olmak ve çağdaş bir başkente yaraşır biçimde Ankara halkını eğlence ve dinlenme amaçlı yeşil bir mekâna kavuşturmak için¹⁷² 1925 yılında kurup 13 yıl işlettiği çiftliğini, 1937 yılında vasiyet niteliğindeki mektubuyla hazineye, milletine bağışlamıştır.

Atatürk'ün bağışının ardından D.Z.İ.K.'ya bağlanan çiftlik, 1950 yılına kadar adı geçen kurumun idare meclisinin çeşitli kuruluşlara arazi devriyle ilgili kararları sonucunda 7422 dekar arazi kaybına uğramıştır. Yaşanan arazi kayıplarının önüne geçmek ve çiftliğin bütünlüğü korumak için 1950'de 5659 sayılı AOÇ Kuruluş Kanunu çıkarılmış fakat yasada AOÇ'nin amaç dışı kullanımına yönelik önleyici hükümlere yer verilmemesi ve gelişmekte olan kentin merkezinde kalan AOÇ arazilerinin değerinin yükselerek bunların adeta bir çekim merkezi haline gelmesi; çiftlik arazilerinin satışına, kiralanmasına, tahsisine yasal bir dayanak oluşturmuştur.

5659 sayılı yasanın 9. ve 10. maddelerine dayandırılarak çıkarılan 6000, 6238, 6947, 7310, 2015 ve 1983 yılında çıkarılan 2823 sayılı yasalarla toplam **22.240 dekar** arazinin çeşitli kurum ve kuruluşlara satış veya devri yapılmıştır. 2010 yılı itibariyle yaklaşık **7000 dekar** arazi de AOÇ Müdürlüğü'nce kiraya verilerek kamu kuruluşları ve özel firmaların kullanımına bırakılmıştır.¹⁷³

¹⁷² Suiçmez, **a.g.e.**, 2003, s. 25.

¹⁷³ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s. 78 - 79.

Temelde bir tarım işletmesi çerçevesinde teşkilatlanan AOÇ Müdürlüğü geçen yıllar içerisinde bir çekim merkezi haline gelen büyük çiftlik arazilerinin yönetim ve bakımında büyük zorluklarla karşılaşmıştır. Sonuçta AOÇ, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na bağlı bir kuruluş olduğundan günümüz şartlarına uygun yeni politikalar çerçevesinde alanın kullanımı ve planlanması konularında yetersiz kalmıştır.¹⁷⁴ Her ne kadar AOÇ resmî bir kurum olma niteliği taşısa da, AOÇ'ye devletten herhangi bir bütçenin ya da finansal desteğin sağlanmamış olması, Çiftlik yönetimini mal ve hizmet satışları yanında kiralama gibi faaliyetlerle kendi finansmanını karşılamaya itmiştir.¹⁷⁵

Bu süreç içerisinde olumlu olarak nitelendirilebilecek en önemli adım 1992 yılında AOÇ'nin SİT alanı olarak tescil edilmesidir. AOÇ, 02.06.1992 tarih ve 2436 sayılı Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu kararı ile doğal ve tarihi SİT alanı ilan edilmiş, 27.07.1993 tarih ve 3097 sayılı Kurul Kararı ile sınırları belirlenmiştir. Buna ilave olarak Kurulun 07.05.1998 tarihli ve 5742 sayılı kararıyla AOÇ, 1. derece doğal ve tarihi SİT alanı olarak tescil edilmiştir.¹⁷⁶ 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre bir alanın SİT Alanı olarak tescili, bu alandaki her ölçekte plan uygulamasını durdurur ve belediyelere, valiliklere ve ilgili diğer kurumlara iki yıl içerisinde koruma amaçlı bir imar planının hazırlanmasını zorunlu kılar. Buna rağmen konuyla ilgili çalışma ancak aradan geçen 10 seneden fazla bir sürenin sonunda başlamış ve koruma amaçlı imar planı için 17.05.2006 tarihinde AOÇ Müdürlüğü'nde çeşitli kurum ve kuruluşların

¹⁷⁴ Atak, **a.g.e.**, 2008, s. 220.

¹⁷⁵ Hasan Güldaş, " Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı? ", **Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı?**, Ankara, TMMOB Şehir Plancıları Odası, 2004, s. 40 – 47.

¹⁷⁶ TMMOB Mimarlar Odası, **a.g.e.**, s. 3.

katılımıyla bir toplantı düzenlenerek, alınan kararların uygulanması için Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na bir yazı gönderilmiştir.

Öte yandan 21.06.2006 tarihinde gerçekleşen yasa değişikliği ile 5524 sayılı kanun uyarınca Atatürk Orman Çiftliği Kuruluş Kanunu'na ek bir madde ilave edilerek; Tarım ve Köyişleri Bakanlığının uygun görüşü ile Ankara Büyükşehir Belediyesi, AOÇ arazileri üzerinde üst ölçekli plan ve koruma amaçlı imar planı ile bunlara uygun her türlü imar planlarını yapmaya ve yaptırmaya yetkili hale getirilmiştir. Bu yasal düzenleme çerçevesinde Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin hazırladığı imar planı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın onayıyla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'na gönderilerek burada da onaylanmış fakat Çağdaş Başkent Ankara Derneği ve Ankara Barosu tarafından açılan dava neticesinde, Ankara 13. İdare Mahkemesi söz konusu imar planının şehircilik ilkelerine, planlama esaslarına ve imar mevzuatına aykırı olduğu gerekçesiyle bu planın kabul edilmesine ilişkin kararı iptal etmiştir. Başbakanlık YDK 2009 raporunda konuyla ilgili olarak, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından iptal kararı ile ilgili olarak Danıştay Altıncı Dairesinde temyiz başvurusu ve yürütmenin durdurulması talebinin yapıldığı, bu talebin 22.05.2009 tarihli kararla reddedildiği, temyiz süreciyle ilgili olarak da denetim tarihi itibarıyla (Nisan 2010) yargı sürecinin devam ettiği belirtilmiştir.¹⁷⁷

AOÇ arazilerine bundan sonra kuruluş amaçları çerçevesinde işlev yüklenerek plan kararları doğrultusunda yönetilebilecek olması 5524 sayılı yasanın olumlu bir yanı olarak ifade edilebilir. AOÇ arazilerinin günümüze

¹⁷⁷ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s. 6.

dek kimilerince boş ya da işlevsiz alan veya kamu kurumlarınca rezerv alanı olarak görülen toprakları yasa hükümleri istismar edilmez ise kullanım amaçları ve yeni hedefler çerçevesinde daha planlı ve tanımlı bir hale yapıya kavuşabilecektir.

AOÇ Kuruluş Kanunu'nda 21.06.2006 tarihinde 5524 sayılı Kanun ile değişikliğe gidilerek AOÇ için koruma amaçlı imar planlarının yapılması yetkisi Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne verilmiş ve hazırlanan planlar Belediye Meclisi'nce 12.01.2007'de onaylanmıştır. Ancak planlar, gerek ortaya koydukları plan kararları gerekse hazırlanma şekilleri sebebiyle meslek odaları, üniversiteler ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının eleştirisine neden olmuş ve konu yargıya taşınmıştır.

Eleştiriler özellikle katılımcı sürecin işletilmemiş olması ve planlama kararlarının şehircilik ilkeleri ve kamu yararına uygun olmadığı konularında yoğunlaşmıştır. Plana hazırlık toplantılarında üniversitelerin şehir planlama ve peyzaj mimarlığı bölümlerinin, meslek odalarının ve sivil toplum kuruluşlarının verdikleri görüşlerin Büyükşehir Belediyesi'nce dikkate alınmadığı ve imar planına yansıtılmadığı belirtilmektedir.¹⁷⁸

Koruma Amaçlı İmar Planı'nda tartışmaya çok açık planlama kararları ortaya konmuştur.

1. Büyükşehir Belediyesi'nce hazırlanan planda çok büyük alanların Hayvanat Bahçesi, Olimpiyat Köyü, Spor Parkı gibi kullanımlara ayrıldığı görülmekte ve tarımsal niteliği olan bu arazilerin AOÇ'nin kuruluş amacı ve ruhuna uygun etkinliklerinin

¹⁷⁸ Atak, **a.g.e.**, 2008, 223 – 224.

ortadan kalkarak, büyük miktarlarda tarımsal nitelikli toprağın kaybı söz konusudur. Ayrıca bu kullanımlar büyük ölçekte açık ve kapalı tesislerin inşaatlarının yapılmasını gerektirmekte ve bu da doğal ve tarihi sit kararlarına aykırıdır.

2. Planlarda yer alan Hayvanat Bahçesi (7633 dekar) eski hayvanat bahçesinin (320 dekar) yaklaşık 24 katı büyüklüğündedir. Böylesi devasa bir alanın hangi bilimsel ölçütlerle sadece Hayvanat Bahçesi kullanımına ayrıldığı belli değildir. Ayrıca böylesi büyük bir alanın dış ve iç güvenliğinin nasıl sağlanacağı, maliyetinin ve işletilmesinden elde edilmesi beklenen getirinin ne olacağını gösteren bilgiler planlama raporunda bulunmamaktadır.

3. Gıda ürünlerinin öneminin giderek arttığı günümüzde, ulusal çıkarlarımız çerçevesinde bu alanda araştırma ve geliştirme çalışmalarına daha fazla önem verilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Cumhuriyet'in ilk yıllarında zaten bu amaçla kurulmuş olan AOÇ'nin, farklı kullanımlardan ziyade tarımsal üretim, araştırma ve geliştirme konularında çalışmalara yön vererek arazilerinin bu yönde değerlendirilmesi daha doğru olacaktır ve plandakinin aksine tarımsal üretim yapılan alanlar azaltılmamalı, korunarak geliştirilmelidir.

4. Ulaşım için üretim alanlarının içinden geçirilen yollar çiftliğin parçalanmış yapısını daha da bozacağından koruma amaçlı bir imar planının nitelikleriyle örtüşmemekte ayrıca bu yollar için

önerilen çözümler ekolojik ve ekonomik açıdan da uygun görünmemektedir.

5. Plan raporunda belirtilen kullanımların ayrıntıda neleri içerdiği belirsizlikler taşımakta; örneğin bölge parkı, üretim alanı gibi alanların ne tür işlevleri ve yapılaşma koşullarını içerdiği anlaşılamamaktadır.¹⁷⁹

Çiftliğin hazineye bağışlanmasının ardından günümüze dek uzanan süreçte çiftlik arazileri ile ilgili öne çıkan en önemli sorun; planlama yaklaşımı anlamında kuruluş amaçlarını göz ardı etmeden günümüz koşullarına uygun, sağlıklı, sürdürülebilir kullanım kararları üretilmemesi ve bunun sonucunda da özellikle Ankara'nın gelişmesiyle birlikte çiftliğin kentin tam merkezinde kalarak başta kamu kurumları olmak üzere çeşitli kesimlerce adeta bir "rezerv alanı" gibi her fırsatta yağmalanmasıdır.

Arazilerinin kullanım amaçları dışında farklı kullanımlara tahsisi ve yapılaşmaya açılması yargı kararlarıyla iptal edilen, planlama ilke ve esaslarına, koruma ve imar mevzuatına aykırı yapılan imar planları tekrar tekrar onaylanan AOÇ için yapılanlar yetmezmiş gibi süreç, çiftliğin tarihi sit niteliğinin kaldırılarak 1. derece doğal sit kararının 3. dereceye düşürülmesine kadar varmıştır.

Arazilerinin yağmalanmasıyla basın gündeminde hep ön sıralara çıkan AOÇ, bu kez yeni bir yapılaşma tasarısıyla Başbakanlık Kampus Alanı olarak gündeme gelmiştir. İçerisine Başbakanlık hizmet binası yapılmak

¹⁷⁹ **Atatürk Orman Çiftliği'nin Geleceğini Tartışıyoruz**, Ankara, Ankara Barosu Yayınları, 2007, s. 169 – 243.

istenen ve basın gündemine “ Başbakanlık Beyaz Saray Alanı ” olarak yansıyan alan, AOÇ’nin yanında olarak belirtilse de geçmişte çiftliğin içinde olan ve koruma hükümleri çerçevesinde AOÇ bütününün bir parçası konumundadır. Modern tarımın nasıl yapılacağını halka göstermek ve Ankara kentini yeşille buluşturarak güzel bir mekâna kavuşturmak için kurulan AOÇ’nin bir devlet konutu olarak düşünülmediği açıktır. Yaşanan gelişmeler çerçevesinde kuruluş amaçlarına ve Atatürk’ün vasiyetine aykırı bir şekilde AOÇ’nin amaç dışı kullanımı ve arazilerinin çiftlikten koparılarak küçültülmesi sürecinin devam ettiği görülmektedir.¹⁸⁰

¹⁸⁰ Orhan Sariatun, **AOÇ Alanında Başbakanlık Konutu Hakkında Basın Açıklaması**, TMMOB Şehir Plancıları Odası, <http://www.spo.org.tr/genel>, 20.02.2012.

5. DEĞİŞEN SİYASET VE ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ

AOÇ'nin kuruluş yıllarına baktığımız zaman karşımıza çok çarpıcı bir manzara çıkmaktadır. İnanılmaz savaşlardan çıkan bir ülke bağımsızlığını kazanmak için zaten olmayan varlığını tüketmiş ve tüm olumsuz şartlara rağmen Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı kazanarak neticede yalnızca siyasi bağımsızlık kazanılmamış ekonomik anlamda da bağımsızlık gündeme gelebilmiştir. Halkın yoksul ve yorgun, sanayinin ise neredeyse hiç gelişmemiş olduğu bir ortamda ekonomik bağımsızlığın sağlanabilmesi için sanayileşmek; bunun için de çağdaş ölçütlerde tarım yaparak sermaye birikimi sağlamak gerekliydi. Bu amaç çerçevesinde Cumhuriyet'imizin ilk yıllarında ulusal tarım politikalarına dayalı bir tarım reformu süreci başlatılarak, köylünün eğitilerek bilinçlendirilmesi ve çağdaş tarım tekniklerine dayalı tarımsal üretimin ülke geneline yayılması amaçlanmış ve bunun için çok ciddi atılımlara gidilmiştir. Savaştan yeni çıkmış ve üretimi yok denecek kadar az olan ülkede bütçenin önemli bir kısmını oluşturan aşar vergisinde önemli değişikliklere gidilmiş, çiftçiye kredi sağlanması için Ziraat Bankası KİT haline getirilmiş, Türkiye Şeker Fabrikaları kurulmuş, Yüksek Ziraat Enstitüsü ve ardından Köy Enstitüleri köylünün bilinçlendirilmesi için faaliyete geçirilmiş, AOÇ gibi örnek çiftlikler kurulmuş, köylünün örgütlenerek çıkarlarının korunması için kooperatifçilik desteklenmiştir. Bu sayede çiftçi üretken hale getirilerek üretimde kalite ve verimlilik attırılmıştır.¹⁸¹

Cumhuriyet'in bu ilk yıllarından günümüze dek uzanan zaman diliminde özellikle 1980'li yıllardan sonra karşımıza tamamen farklı bir tablo

¹⁸¹ Suiçmez, **a.g.e.**, 2003.

çıkılmaktadır. Ziraat Bankası özelleştirilmiş ve tekrar anonim şirket haline getirilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nin önemli aydınlanma araçlarından biri olarak kabul edilen Köy Enstitüleri ve dönemin önemli sanayi kuruluşlarından Şeker Fabrikaları kapatılmıştır. 1980'lerde Tarım Bakanlığı yapısında değişikliklere gidilerek bakanlık bünyesindeki Veteriner İşleri, Zirai Mücadele, Gıda İşleri, Toprak Su Genel Müdürlüğü gibi müdürlükler kapatılarak; Türk Süt Endüstrisi Kurumu, Yem Sanayi Türk A.Ş., Et Balık Kurumu gibi tarımsal KİT'ler sırayla özelleştirilmiştir. Avrupa Birliği ilerleme raporlarında benimsendiği belirtilen Tütün Yasası, Şeker Yasası, Maden Yasası Değişikliği, Tarım Satış Kooperatifleri Yasası gibi düzenlemeler ise üreticiyi üretimden uzaklaştırarak, rekabet gücünü yok etmesi açısından çarpıcıdır. Atatürk'ün bir gezi sırasında karşılaştığı bir köylünün tarla sürerken öküzlerinden birini vergi borcu yüzünden sattığını öğrenince söylediği şu sözler;

“ Halil Ağa'nın öküzünü satıp üretimini aksatan kanunu ya biz yaptık ya da bizim yaptığımız kanun yanlış yorumlanarak Halil Ağa'nın öküzünü satıyor. İkisi de bence birbirinden farksız... Böyle bir kanun yaptıksa, memleket çıkarlarına aykırıdır. Nasıl yaparız, nasıl yapmışız bunu? Eğer yaptığımız kanun doğru da yorumlaması yanlış oluyorsa, o zaman sormak lazım: Hükümet nasıl bir yönetim içindedir? Sonra unutmayın ki olay İstanbul'da geçiyor. Bunun Van'ı var, Bitlis'i var, kıyı bucak ilçesi var, acaba orada neler oluyor? Bu çark iyi dönmüyor beyefendiler! “¹⁸²

ulusal çıkarlara aykırı yasalar için adeta bir uyarı niteliğindedir. Gelineen noktada ülkemizde tarım sektörünün gerilediği ve ulusal tarım politikalarından

¹⁸² Kalıpçı, a.g.e., s. 186.

uzaklaşıldığı yadsınamaz bir gerçektir. AOÇ'nin kuruluşunun temel felsefesinin tarıma çağdaş bir yön vererek köylüye örnek olmak ve onu kalkındırmak olduğu göz önüne getirilirse, tarım politikalarının olumsuz yönde değiştiği ve tarım sektörünün gerilediği bir ortamda AOÇ arazilerinin değişen günümüz koşullarına uygun biçimde tarımsal faaliyetlere yine önderlik edecek şekilde korunmasını beklemek pek gerçekçi olmayacaktır.¹⁸³

Bu çerçevede AOÇ arazilerinde tarım ve hayvancılık faaliyetlerinden uzaklaşılması, çiftlik arazilerini kent içerisinde adeta tanımsız, niteliksiz bir konuma sürüklemiştir. Çiftliğin %60'lık kesiminde yürütülen tarla tarımı ise ancak yonca ve hayvan yemi üzerinedir. Önceki bölümlerde detaylıca açıklandığı gibi hayvancılıktan da büyük ölçüde vazgeçildiğinden, çiftliğin marka haline gelmiş süt ürünlerinin üretimi için gerekli süt bile dışardan satın alınmaktadır. Çiftlik arazilerinin bu anlamda koruyucu ve sürdürülebilir bir planlama yaklaşımına sahip olmayışı ne yazık ki başta devlet kurumları ve özel kişilerce çiftlik arazilerine adeta bir “ gayrimenkul rezervi “ gibi bakılmasına yol açmıştır. Ankara'nın hem başkent hem de ülkenin ikinci metropolü olma özelliklerini göz önüne getirirsek, kamu hizmetlerinin fazlalığının getirdiği arsa ihtiyacı ve çiftliğin kentin batı yönündeki gelişiminin tam merkezinde kalmış olası iyi tanımlanmamış çiftlik arazileri üzerindeki baskıyı arttıran etmenlerdir.¹⁸⁴ Devletin AOÇ'ye bakış açısını koyması açısından Tahsin Mumcu'nun tez çalışmasında Tarım Bakanlığı'na bağlı genel müdürlüklerin, çalışanlara ait lojmanların, bunların gereksinimi olan sosyal tesislerin ve Tigem Vakfı'nın işlettiği marketin bile

¹⁸³ Suiçmez, **a.g.e.**, 2004, s. 92 – 93.

¹⁸⁴ Atak, **a.g.e.**, 2008, s. 217 – 220.

Çiftlik arazileri üzerinde inşa edildiğine dair örnek dikkat çekicidir. Bir diğer örnek ise Büyükşehir Belediyesi son döneme kadar imar planları içine plan uygulaması alanı olarak çiftlik arazilerini de dahil ettiğinden, bu durum çiftlik arazilerinin bütünlüğünün bozularak parçalanmasına sebep olmuştur.¹⁸⁵

Sonuç olarak çiftliğin hazineye bağışlanmasının ardından bu ulusal mirası koruması ve geliştirmesi beklenen siyasi irade ise, ne yazık ki çiftlik arazilerinin yağmalanması sürecinde başrolü oynamıştır.

¹⁸⁵ Mumcu, **a.g.e.**, s. 49 – 51.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Cumhuriyetimizin ilk eserlerinden olan ve Ankara'nın başkent seçilmesinden sonra kentin kimliğiyle adeta bütünleşen Atatürk Orman Çiftliği 1925 yılında Atatürk'ün kendi imkânlarıyla edindiği araziler üzerine çağdaş bilim ve tekniğin ışığında kurulan, kamusal girişimciliğin en görkemli örneklerinden birisi olmuştur. Anadolu'nun ilk yerleşim yerlerinden nice kültürlere beşiklik etmiş Ankara şehri, 1923 senesinde başkent ilan edilerek yeni Türkiye'nin çağdaşlaşma ve modernleşmesini öngören bir başlangıcın temelleri atılmıştır. Her ne kadar 1920'lerde kentin görünümü bozkır ortasında bir Anadolu kasabası şeklinde olsa da Cumhuriyet'in kurucuları, yoğun imar çalışmaları çerçevesinde Ankara'yı yeşillendirerek kenti Cumhuriyet rejimine yaraşır modern bir başkent haline getirmek istemişlerdir.

Yine bu dönemde, bilimin ışığında tarımın en elverişsiz koşullarda bile yapılarak başarıya ulaşılabileceğini neredeyse tamamına yakını köylü ve çiftçi olan bir topluma göstermek ve bu toplumu, modernleşmesine katkı sağlayacak sosyal, çağdaş ve aynı zamanda yeşil bir yaşama alanına kavuşturmak için Atatürk'ün bireysel girişimiyle bozkır Ankara'sının ortasında bir çiftlik kurulur.¹⁸⁶ Gazi Orman Çiftliği olarak 1925'de kurulan çiftlik, daha sonra hepimizin bildiği Atatürk Orman Çiftliği adını almıştır. Çiftliğin kuruluşu birçok amacı kapsamasına rağmen bunları şu iki ana temel felsefe etrafında toplayabiliriz: Modern tarım tekniklerini uygulamalı olarak halka göstererek tarıma dayalı sanayiye örnek olmak ve Ankara kentini çağdaş bir yaşam

¹⁸⁶ Memluk, **a.g.e.**, s. 91.

alanına kavuşturmak. Bu noktada tarım yapmak için hem yerli hem yabancı uzmanların elverişsiz bulduğu bataklık, çorak bir alanın özellikle seçilmiş olmasına dikkati çekmek gereklidir. Türk köylüsüne ve çiftçisine kaybettiği güven duygusunu aşılayarak, her koşulda Türk Ulusu'nun neler yapabileceğini bir kez daha dünyaya göstermek istenmiştir. Ayrıca Türk köylüsünün kendi haklarını koruyacak şekilde gerek teknik bilgiyle gerekse özgüvenle donatılması sağlanmaya çalışılmıştır.¹⁸⁷ Bu çerçevede AOÇ'de ilk olarak ziraat ve hayvancılık organize edilmiş bu doğrultuda endüstriyel tesisler kurulmuştur. Üretimin değerlendirilmesi için ticarete ve piyasaya dönük olarak satış mağazaları, lokantalar ve gazinolar açılmış; çiftlik satış mağazalarında üretilen tüm ürünlerin satışına başlanmıştır.

Kurulduğu tarihten hazineye bağışlandığı 1937'ye kadar AOÇ, gerek hayvancılık gerekse tarım alanında büyük başarılarla imza atmış hem Ankara halkının sağlıklı ve doğal gıda ihtiyacının karşılanmasına hem de kentin sosyal yaşantısına katkılarıyla kent hayatında öncü bir rol oynamıştır. Çiftlikte büyük ve küçükbaş hayvancılık, kümes hayvancılığı, atçılık, arıcılık gibi geniş bir yelpazede faaliyetlere yer verilmiş, yöre ve iklim şartlarına dayanıklı türler yetiştirilmiştir. Tarımsal alanda ise her türlü tahıldan, hayvan yemlerine kadar birçok türde üretim yapılmış, meyvecilik, bağcılık, turfandacılık faaliyetlerine yer verilmiş ve yine birçok türde fidan üretimi gerçekleştirilmiştir. Hatta üretilen fidanlarla çiftliğin çevresinin ve Ankara'nın ağaçlandırılmasına büyük katkılar sağlanmıştır.

¹⁸⁷ Gürol Ergin, " Siyaset ve AOÇ ", **Geçmişten Geleceğe Atatürk Orman Çiftliği Sempozyumu** , Ankara, TMMOB Ziraat Müh.Odası, 2003, s. 62.

Çiftliğin hazineye bağışlanmasının ardından özellikle 1950'den günümüze dek uzanan süreçte çiftlik, fiziksel yapısı ve işlevleri açısından önemli değişikliklere ve kayıplara uğrayarak kuruluş amaçları çerçevesinde ortaya konan faaliyetlerini büyük ölçüde devam ettiremez duruma gelmiştir. Özellikle ülkede değişen tarım politikaları ve çiftlik arazilerinde yaşanan kayıplar sonucunda günümüzde AOÇ'de tarımsal üretimden büyük oranda vazgeçilmiştir. Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'nun AOÇ için hazırladığı raporda 2009 faaliyet yılı içerisinde tarımsal üretim için ayrılan 5900 dekarlık alanın %94'ünde tahıl, geri kalan %6'lık kesimde ise yonca, sudan otu gibi yem bitkisi ve az miktarda sebze üretildiği belirtilmektedir. Hayvancılık faaliyetlerinden de büyük oranda vazgeçildiğinden AOÇ'nin marka haline gelmiş dondurma, süt, yoğurt, bal, meyve suları gibi ürünlerinin üretimi dışardan satın alınan sütlerle, ballarla ve meyvelerle sağlanabilmektedir.

Çiftliğin kuruluşundan hazineye bağışlanmasına dek geçen süreçte ortaya konan planlı çalışmalar sonucunda tarım odaklı hedeflere büyük ölçüde ulaşıldığı ancak 1950'li yıllardan sonra tarımsal faaliyetlerden giderek uzaklaşıldığı ve günümüzde gelinen noktada AOÇ'nin tarım ve hayvansal üretim ile faaliyetler çerçevesinde kuruluş amaçlarını ortaya koyan faaliyetleri gerçekleştirebilecek bir yapıdan oldukça uzak olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ticari faaliyetleri ele alındığında kuruluşundan bu yana güvenilir, sağlıklı ve lezzetli nitelikleriyle çiftliğin artık birer marka olmuş süt, dondurma, yoğurt, meyve suyu, bal gibi ürünleri her ne kadar büyük marketlerle yapılan sözleşmelerle daha geniş bir pazara ulaşırsa da neticede çiftliğin bir kamu

kuruluşu olmasının getirdiği darboğazlar yüzünden satışların yeterince arttırılamadığı ve firmalarla olan rekabette yetersiz kalındığı gözlenmiştir. Çiftlikte ortaya konan eğitsel çalışmalar ise çağdaş tekniklere dayalı tarımın nasıl uygulanıp, değerlendireceğini halka göstermiş ve birçok gencin çiftlikte staj görmesi sağlanarak bu alanda uzmanlar yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Çiftliğin eğitici misyonu günümüzde de özellikle gıda güvenliği ve tarımsal ar-ge konularında gittikçe artan bir önem arz etmektedir.

Kurmuş olduğu çiftliklerini 1937’de hazineye bağışlarken başbakanlığa göndermiş olduğu mektubunda Atatürk; *“Çiftliklerin yerine göre arazisini ıslah etmek, halka gezecek, eğlenecek ve dinlenecek sıhhi yerler gibi hizmetleri de zikre şayandır.”* sözleriyle aslında Çiftliğin kuruluş amaçlarından birisinin de rekreasyon olduğunu ortaya koymuştur. Bu çerçevede AOÇ; sadece örnek bir tarımsal işletme olarak kalmamış, aynı zamanda rekreasyonel ve yeşil alanları yok denecek kadar az olan Ankara kenti için, halkın dinlenme ve mesire yeri olarak yapılandırılmıştır. Gazino ve lokantaları, hayvanat bahçesi, Marmara ve Karadeniz Havuzu, lunapark gibi yapılarıyla çiftlikte pek çok dinlenme ve eğlenme amaçlı faaliyete yer verilmiştir. Çiftlikte yürütülen diğer faaliyetler gibi rekreasyonel faaliyetler de Atatürk’ün ölümünden sonraki süreçte azalan bir seyir izlemiş ve çiftlik arazilerinin amaç dışı kullanımlara tahsis edilmesi yüzünden rekreasyon dar bir alanda gezi, piknik ve hayvanat bahçesi gibi kullanımlarla sınırlı hale gelmiştir. Yine de AOÇ’nin günümüzde açık alan olarak kullanımı ve korunması Ankara kentinin planlamasında, kentin yeşil alan ihtiyacı ve havalandırılması açısından önem arz etmektedir.

Ülke tarımına bilime dayalı metotlarla öncülük etmek ve Ankara'yı çağdaş, sosyal ve kent yaşamına katkı sağlayacak yeşil bir mekanla kavuşturmak noktasında kurulan AOÇ, yine kurucusu tarafından 1937'de hazineye bağışlanarak halka armağan edilmiştir. Bunu yaparken Atatürk iki konuya dikkati çekmek istemiştir; henüz gerçekleştiremediği toprak reformu için Türk insanına bunun yapılması gerektiğine dair mesaj vermek ve gerçek, dürüst bir devlet adamı için maddiyatın önemli olmadığını, mal mülk diye bir şey olmadığını vurgulamak.¹⁸⁸

Çiftliklerin kuruluş amaçları çerçevesinde kullanılması ve geliştirilmesi arzusuyla hazineye bağışlandığı tarihte Ankara'daki Gazi Orman Çiftliği, kullanım hakkını oluşturan Aydos Yaylası ile birlikte 102.000 dekarlık bir arazi varlığına sahiptir. Bağışlamanın ardından 1938'de 3308 sayılı yasa çerçevesinde çiftlik, Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu'na bağlanmıştır. Çiftlik arazilerinde ilk toprak kayıpları çiftliğin DZİK'ye bağlı bulunduğu 12 yıl süresince gerçekleşmiş ve MSB, Türk Hava Kurumu, Tekel, Tarım Bakanlığı, Basın Yayın Genel Müdürlüğü gibi devlet kurumlarına ağırlıklı olarak kamusal yatırımlar için arazi devirleri yapılmıştır. Yaşanan hızlı arazi kayıplarına engel olmak ve çiftliği korumak için 1950 yılında AOÇ Kuruluş Kanunu çıkarılarak çiftlik, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na bağlı tüzel bir yapıya kavuşur. 5659 sayılı AOÇ Kuruluş Kanunu'nun 9. ve 10. maddeleri çiftlik arazilerini korumaya yönelik hükümler içermesine ve arazi devirlerinin gerçekleşmesini ancak özel yasa çıkarılmasına bağlasa da bu bile yeterli olmamış ve çiftlik arazilerinde yaşanan kayıplar devam etmiştir. 1950'den günümüze uzanan

¹⁸⁸ Ergin, a.g.e., s. 62.

süreçte AOÇ arazilerinin tahsisiyle ilgili yaygın olarak 4 farklı yöntem kullanılmıştır; özel yasayla devir, kiralama yolu ile devir, protokol yolu ile devir ve yasadışı, protokolsüz devir. AOÇ arazilerinin gelişen Ankara kentinin merkezinde kalarak aşırı değerlendirilmesi ve kentin artan alt yapı ihtiyacı kamu kurumları ve özel kuruluşların çiftlik arazilerine olan ilgisini arttırmış ve bu kez 5659 sayılı yasanın 10. maddesi istismar edilerek “ yasal devirler “ yoluyla arazi tahsisleri gerçekleştirilmiştir. Kuruluş yasasında çiftlik arazilerinin amaç dışı kullanımına yönelik önleyici ve yaptırımı yüksek hükümlere yer verilmemiş olması; çiftlik arazilerinin satışı, kiralaması ve tahsisine adeta açık bir kapı bırakmıştır. 1950’den 1983’e kadar çıkarılan 8 ayrı yasa ile toplam 22.240 dekar AOÇ arazisinin çeşitli kuruluşlara satışı ya da devri sonucunda; hazineye bağışlandığı tarihte 55.496 dekar tapulu arazisi bulunan çiftliğin günümüzdeki arazi miktarı 33.256 dekara kadar gerilemiş durumdadır. ¹⁸⁹

Çiftlik arazilerinin amaç dışı kullanımına yol açan diğer bir husus ise kiralama faaliyetleridir. Çiftlik müdürlüğüne gelir sağlanması ve bazı kuruluşların ihtiyacının karşılanması için çiftlik arazilerinin bir bölümü uzun ya da kısa dönemli kiraya verilmektedir. Kiralamalarla ilgili diğer bir sorun ise kiraya verilen arsa ve araziler üzerinde kiracıların çeşitli tesisler yapması ve kiraladıkları alanları sürekli genişletme eğilimleridir. Özellikle en yaygın uygulanan 1-49, 1-99 yıllık kiralamalar uzun süreli yapılaşmaya adeta davetiye çıkarmaktadır.

Süreç içerisindeki belki de en olumlu gelişme 1992 yılında AOÇ’nin SİT alanı olarak tescil edilmesidir. Buna ilave olarak Ankara Kültür

¹⁸⁹ Başbakanlık YDK, **AOÇ Raporu**, 2009, s.78 -79.

ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 07.05.1998 tarihli ve 5742 sayılı kararıyla AOÇ, 1. derece doğal ve tarihi SİT alanı olarak tescil edilmiştir. 2006 yılında meclisten geçen 5524 sayılı yasa ile AOÇ Kuruluş Kanunu'na ek bir madde ilave edilerek Ankara Büyükşehir Belediyesi, AOÇ arazileri için her türlü koruma imar planlarının yaptırılmasına yetkili kılınmıştır. 2007 yılında Belediye Meclisi'nce onaylanan planlar gerek ortaya koydukları plan kararları gerekse hazırlanma şekilleri sebebiyle meslek odaları, üniversiteler ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının eleştirisine sebep olmuş ve konu yargıya taşınmıştır. Günümüzde AOÇ hala 1. derece doğal sit kararının 3. dereceye düşürülerek, tarihi sit niteliğinin kaldırılması ve içerisine başbakanlık hizmet binası yapılması gibi tartışmalı konularla gündemde ilk sıralara gelmektedir.

Gelenen noktada Cumhuriyetimizin kilometre taşlarından olan bu ulusal mirası koruması ve geliştirmesi beklenen siyasi iradenin, ne yazık ki çiftlik arazilerinin yağmalanması sürecinde başrolü oynadığı görülmüştür. Kuruluşundan bu yana uzanan süreç içerisinde tarımsal emeğin eğitilerek tarımda verimliliğin artırılması yoluyla kırsal kesimin kalkındırılması ve uygar bir topluma dönüştürülmesi düşünceleri ve girişimleri zayıflatılarak bugünlere gelinmiştir. Günümüzde kırsal alanların boşalarak kentlere akışı sonucu ülkemizde çiftçilik ve tarım yok olma tehdidiyle karşı karşıya gelmiştir. Ülkemizin tarımı güçlendirmek, verimi arttırmak, nüfusunu beslemek, doğal kaynaklarını ve topraklarını akılcı, dengeli biçimde kullanmak, kent kır eşitsizliğini çözmek gibi ciddi sorunları mevcuttur. Bu anlamda Atatürk Orman Çiftliği gibi kamusal örnek girişimlerin önemi artarak devam etmektedir.¹⁹⁰

¹⁹⁰ Keskinok, **a.g.e.**, 2008, s. 90.

Çiftliğin büyüyen ve gelişen Ankara kentiyle birlikte kuruluş amaçlarına ve günümüz şartlarına uygun yeni kullanımlarla kente tam olarak kazandırılmaması, hem devlet kurumları hem de özel kuruluşlarca üzerine yatırım yapılacak bir gayrimenkul rezervi gibi görülmesine yol açmaktadır. Böylesi bir algılama çiftlik arazileri üzerindeki baskıyı arttıran belki de en önemli sorundur. Bu çerçevede üniversitelerin, meslek odalarının, sivil toplum kuruluşlarının ve halkın doğrudan katılımını içeren koruyucu, sağlıklı, sürdürülebilir bir planlama yaklaşımına ihtiyaç vardır. Ankara'nın üst ölçekli planında çiftlik arazilerinin ne gibi işlevlerle korunacağı ve kullanımlarının ne olacağı herhangi bir belirsizliğe yer vermeyecek şekilde net olarak tanımlanmalıdır.¹⁹¹

Bu çerçevede;

1. Kimi kesimlerce AOÇ'de tarımsal üretime dönük faaliyetlere artık gerek olmadığına dair bir yaklaşım doğru bir çıkış noktası olarak gözükmemekte; çiftliğin kuruluş yıllarında ortaya koyduğu tarımsal üretime dönük faaliyetler günümüz şartlarında yeniden değerlendirilerek canlandırılmalıdır.
2. Atatürk'ün “*hilesiz ve nefis gıda maddeleri temin eylemek*” sözleriyle ifade etmiş olduğu çiftliğin görevlerinden biri; gıda güvenliği, doğal, hormonsuz, genetiği değiştirilmemiş tarım ürünleri gibi konuların öneminin giderek arttığı günümüzde çok daha büyük bir önem ifade etmektedir ve bu çerçevede ekolojik tarımın yaygınlaşması ve bu

¹⁹¹ Atak, **a.g.e.**, 2008, s. 220.

konularda araştırma çalışmaları yapılabilmesi için müdürlük bünyesinde bir Ekolojik Tarım Merkezi kurulabilir.

3. Çiftlik Ankara'nın başkent edildiği yıllarda çok nitelikli bir toplanma ve yaşama alanı idi. Özellikle Marmara Havuzu etrafında bulunan gazino ve bahçesiyle hafta sonları kentten çiftliğe gelen insanlar için çağdaş bir dinlenme ve eğlence merkezi konumundaydı, Marmara Gazinosu'nda başta Riyaseti Cumhur Orkestrası olmak üzere konserler verilir, insanlar sandallarla havuzun keyfini çıkartırlardı. Kullanımları anlaşılmaz bir biçimde ortadan kaldırılan Marmara ve Karadeniz Havuzları yeniden düzenlenerek faaliyete geçirilebilir ve bir bütünlük oluşturacak şekilde çay bahçeleri, yürüyüş ve gezi parkurları, yüzme havuzları, konser alanları, yapay göller, çeşitli spor aktiviteleri ve parklar için alanlar düzenlenebilir. Bu sayede çiftlikte sınırlı bir alanda sürdürülen rekreasyona dayalı faaliyetler artırılarak çiftlik kopuk olduğu Ankara halkıyla yeniden kucaklaştırılabilir.
4. Hayvanat bahçesini ve Botanik parkını bir arada ortaya koyacak bir "Biyopark", ülkemizin doğal ve kültürel tarım bitkilerinin sergilendiği bir "Herbaryum", Dünya'nın farklı iklim tiplerini bitki türleriyle ortaya koyan bir "Dünya Serası" ve değerli bitki kaynaklarından oluşan bir "Bitki Gen Bankası" kurulabilir.¹⁹²
5. Genç bireylerin eğitimine katkı sağlaması için çiftlik bünyesinde bir "Tarım Müzesi" ve Anadolu halk kültürümüz ile Cumhuriyet tarihimizden kesitler sunan bir "Tarih Müzesi" oluşturulabilir.

¹⁹² Açıksöz, a.g.e., s. 267.

6. Rekreasyon ve eğitime dayalı faaliyetler gerçekleştirilirken çiftlik bünyesinde Atatürk'ten günümüze miras kalan tarihi yel değirmeni, TCDD Gazi İstasyonu Binası, tarihi hamam, devlet mezarlığı içerisinde kalan Karadeniz ve Marmara Havuzları gibi tarihi ve kültürel yapılar korunarak, uygun kullanım şekilleri ile halka açılmalıdır.
7. Çiftliğin büyük bölümünü oluşturduğu ve Ankara Çayı boyunca uzanan yeşik kuşak korunarak, burada yapılaşmaya ve başka kullanımlar için arazi tahsisine mutlaka engel olunmalıdır.
8. Alternatif enerji kaynaklarını (güneş, biyoyakıt, rüzgar) kendi üretim modeli çerçevesinde ortaya koyan, araştıran, deneyen ve ekolojik tarım ilkelerini geliştiren bir çiftlik işletmesi; kuruluş yıllarındaki gibi tarımsal üretim ve araştırma konularında ülke çapında tekrar öncü bir konuma gelebilir.¹⁹³
9. Ankara kentinin temiz hava olanaklarını koruyacak ve geliştirecek ayrıca kentin artan açık yeşil alan ihtiyacını karşılayacak ölçek ve nitelikte orman ve yeşil alan miktarlarının arttırılması gerekmektedir.
10. Geriye kalan AOÇ arazilerinin bir bütün olarak korunması ve bundan sonra herhangi bir amaç dışı kullanım ya da yapılaşmaya izin verecek devir, satış, kira ve benzeri eylemlerin tamamen yasaklanması için, AOÇ'nin toprak bütünlüğünü Anayasal güvenceye taşıyacak yeni bir yasal düzenlemeye gidilmesi düşünülebilir.

¹⁹³ Keskinok, **a.g.e.**, 2000, s. 46.

AOÇ kuruluş amaçları itibariyle tarım ve sanayinin, üretim ve dinlenme etkinliklerinin, kırsal üretim ve kent kültürünün, uygulama ve eğitim etkinliğinin, dinlenme ve çağdaş yaşam kültürünü bir araya getirerek bütünleştirme, bireysel olanı aşarak kamusal bir değer oluşturma tasarıdır aslında.¹⁹⁴ Bunlarında ötesinde Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk'ün diğer eserlerinde olduğu gibi kendini tamamen kattığı, yapılamaz denileni becerebilmek, insan iradesinin nelere muktedir olduğunu bu bağlamda Türk Milleti'nin fertlerinin nelere muktedir olduğunu ifade eden eşsiz mirasıdır. AOÇ çağdaşlaşmanın, kent içinde yeşilin ve tarımın, milli ziraatın toplum için öneminin örneğini de gösterir aynı zamanda. Bu anlamda AOÇ gibi kamusal örnek girişimlerin önemi artarak devam etmektedir ve çiftliğin kuruluş amaç, hedef ve vizyonları günümüzde artan bir değerle önemini sürdürmektedir.

“ Günümüzde Atatürk Orman Çiftliği yere devrilmiş bir gladyatör gibidir. Başında bekleyen savaşı, parmağını aşağı çevirecek otoriteyi beklemektedir. Büyük olasılıkla da bu parmak aşağı çevrilecek, bilimle kurulan bu yapı bilimi dışlayarak yok edilecektir. Bir Mustafa Kemal eseri, devrimi daha tarihe gömülecektir.”¹⁹⁵

Bu anlamda AOÇ'nin modern teknoloji ürünü sanayisini, kuruluş ve kullanım amaçlarını tasfiyeye yönelik saldırıları Atatürk'ün kendisine, çağdaş devrim ve düşüncülerine karşı azalmaksızın sürdürülen saldırılardan ayrı düşünmek imkânsızdır. Atatürk Orman Çiftliği, Ata'mızın milletine ve Cumhuriyetine eşsiz armağanıdır, onu bu saldırılardan korumak ve kuruluş amaçları çerçevesinde yeniden planlayarak yönetmek şimdi artık daha

¹⁹⁴ Keskinok, a.g.e, 2008, s. 90.

¹⁹⁵ Memluk, a.g.e., s. 98.

mühimdir ve bu hususta çaba göstermek her gerçek Cumhuriyet vatandaşının ödevidir.

KAYNAKÇA

Açıksöz, Sebahat, “ Ankara’da Kentsel Tarım Kapsamında Atatürk Orman Çiftliği’nin Günümüz Koşullarında Yeniden Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma ”, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Ankara, Ankara Üni. Fen Bil. Ens., Peyzaj Mimarlığı A.B.D., 2001.

Aktan, Aytekin, “ Atatürk Orman Çiftliği’nin İşlev ve Yönetimi ”, **Dünü, Bugünü ve Geleceği ile Atatürk Orman Çiftliği**, Ankara, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, 1993, s. 75 – 80.

Ankara Barosu Kent ve Çevre Kurulu, **Atatürk Orman Çiftliği’nin Geleceğini Tartışıyoruz**, Ankara, Ankara Barosu Yayınları, 2007.

Ardıç, Kamuran, **Atatürk’ün Tarım ve Orman Sevgisi ve Tarım Alanındaki Gelişmeler**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1987.

Atak, Eser, “ Atatürk Orman Çiftliği’nin 79 Yılı ”, **Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı?**, Ankara, TMMOB Şehir Plancıları Odası, 2004, s. 10 – 25.

Atak, Eser, Şahin, Zafer, “ Atatürk Orman Çiftliği’nin 79 Yılı ve Çiftliğin Korunmasına Yönelik Politika Arayışları ”, **Planlama**, 2004/3, 80 – 88.

Atak, Eser, “Kayıp Mekân Atatürk Orman Çiftliği”, **Mülkiye Dergisi**, Cilt XXXII, 2008, s. 213 – 232.

Atay, Falih Rifki, **Çankaya**, 2. Baskı, İstanbul, Pozitif Yay., 2011.

Atay, İbrahim, “ Atatürk’ün Doğumunun 100. yılında Atatürk Ormanları ”, **Doğumunun 100. Yılında Atatürk’e Armağan**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayını, 1981.

Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, **Atatürk Orman Çiftliği 2004 Yılı Raporu**, Ankara, 2005.

Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, **Atatürk Orman Çiftliği 2009 Yılı Raporu**, Ankara, 2010.

Cengizkan, Ali, **Ankara’nın ilk Planı: 1924 – 25 Lörcher Planı**, Ankara, Arkadaş Yayıncılık, 2004.

Delay, Fazıl, “ Atatürk, Ankara Orman Çiftliği’ni Nasıl ve Niçin Kurdu? ”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Ankara, Sayı 11, C. 4., 1988.

Demirci, Ali, Kara, Fatih, Kocaman, Sinan, “Şehir Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: İstanbul’un Açık Rekreasyon Alanlarının Değerlendirilmesi”, İstanbul, **Marmara Coğrafya Dergisi**, Sayı: 18, 2008, s. 76 - 95.

Dinçer, Güven, “ Hukuksal Boyut ve AOÇ ”, **Geçmişten Geleceğe Atatürk Orman Çiftliği Sempozyumu** , Ankara, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, 2003, s. 49 – 55.

Erdoğan, Abdülkerim, Kılıcı, Ali, Günel, Gökçe, **Osmanlı'da Ankara**, Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı, 2007.

Erdoğan, Abdülkerim, Kılıcı, Ali, Günel, Gökçe, **Tarih İçinde Ankara**, Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı, 2007.

Ergin, Gürol, “ Siyaset ve AOÇ “ , **Geçmişten Geleceğe Atatürk Orman Çiftliği Sempozyumu**, Ankara, TMMOB Ziraat Müh.Odası, 2003, s. 61 – 64.

Erkun, Vecdet, “ Atatürk Döneminde Tarım Politikası ”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt 14, Sayı 42, 1998, s. 243 – 248.

Eryılmaz, Muzaffer, Erkan, Korkut, “ Cephelerden Atatürk Orman Çiftliği'ne ”, **Bir Çağdaşlaşma Öyküsü: Atatürk Orman Çiftliği**, Ankara, Koleksiyoncular Derneği Yayını, 2008, s. 13 – 65.

Galanti, Avram, **Ankara Tarihi I-II**, 2. Basım, Ankara, Çağlar Yayınları, 2005.

Göktürk, Atilla, “ Atatürk Orman ‘Çiftliği’ ”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt 6, Sayı 3, 1997, s. 45 – 52.

Güldaş, H. Muhammed, “ Değişim Sürecinde AOÇ Yönetimi”, **Geçmişten Geleceğe Atatürk Orman Çiftliği Sempozyumu**, Ankara, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, 2003, s. 35 – 40.

Güldaş, Hasan, “ Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı? ”, **Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı?** Ankara, TMMOB Şehir Plancıları Odası, 2004, s. 40 – 47.

Kalıpçı, İlknur, **Doğa ve Çevre Anlayışıyla Atatürk**, İstanbul, Epsilon Yayıncılık, 2010.

Keleş, Ruşen, “ Atatürk, Çağdaş Ankara ve Kentbilim ”, **İnsan Hakları Yıllığı**, 3-4, TODAİE, 1983, s. 140 - 151.

Keleş, Ruşen, “ Atatürk Orman Çiftliği ”, **Ankara**, C.1, No: 1, 1990, s. 71 – 74.

Keskinok, Çağatay, “ Atatürk Orman Çiftliği: Kuruluşu, Sorunları ve Gelişme Seçenekleri için Öneriler ”, **Mimarlık**, Ankara, 2000, s. 43 - 46.

Keskinok, Çağatay, “ Bir Özgürleştirme Tasarısı Olarak Atatürk Orman Çiftliği”, **Bir Çağdaşlaşma Öyküsü: Atatürk Orman Çiftliği**, Ankara, Koleksiyoncular Derneği Yayını, 2008, 70 – 90.

Kılıç, Ensar, Seylam, Gökşin, **Atatürk Orman Çiftliği**, Ankara, T.M.M.O.B Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 2000.

Köroğlu, Veli, “ Çevreci Atatürk ”, **Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı No: 6(2), Mersin, 2009, s. 57 – 70.

Memluk, Yalçın, “ Atatürk Orman Çiftliği ”, **Bir Çağdaşlaşma Öyküsü: Atatürk Orman Çiftliği**, Ankara, Koleksiyoncular Derneği Yayını, 2008, 91 – 98.

Mumcu, Tahsin, “ Atatürk Orman Çiftliği “,**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, Ankara Üni. Sos. Bil. Ens., Kent ve Çevre Bilimleri A.B.D., 2002.

Oruçkaptan, Ayşegül, “ Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı? ”, **Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı?**, Ankara, TMMOB Şehir Plancıları Odası, 2004, s. 62 – 69.

Özdönmez, Metin, ve d., “ Atatürk Türkiye’sinde Ormancılık Politikasının Kaydettiği Gelişme “, **Doğumunun 100. Yılında Atatürk’e Armağan**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayını, 1981.

Öztan, Yüksel, “ Atatürk Orman Çiftliği’nin Ankara Kenti ve Yeşil Alan Sistemi İçin İşlevi “, **Dünü, Bugünü ve Geleceği ile Atatürk Orman Çiftliği**, Ankara, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, 1993, s. 27 – 42.

Öztoprak, İzzet, **Atatürk Orman Çiftliği’nin Tarihi**, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi, 2006.

Sarıaltun, Orhan, **AOÇ Alanında Başbakanlık Konutu Hakkında Basın Açıklaması**, TMMOB Şehir Plancıları Odası, 2012.

Sarioğlu, Mehmet, “ **Ankara “ Bir Modernleşme Öyküsü (1919 – 1945)**, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.

Semiz, Yaşar, **Atatürk Çiftlikleri ve Bunların Hazineye Devri**, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, s. 155 - 192.

Soyak, Hasan Rıza, **Atatürk'ten Hatıralar**, Yapı Kredi Bankası Yay., İstanbul 2004.

Suiçmez, Baki Remzi, “ Tarım Politikalarında Değişim ve AOÇ ”, **Geçmişten Geleceğe Atatürk Orman Çiftliği Sempozyumu**, Ankara, TMMOB Ziraat Müh.Odası, 2003, s. 21 – 27.

Suiçmez, Baki Remzi, “ Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı? ”, **Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı?**, Ankara, TMMOB Şehir Plancıları Odası, 2004, s. 87 – 101.

Tankut, Gönül, **Bir Başkentin İmarı**, İstanbul, Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1993.

TMMOB Mimarlar Odası, **Orman Çiftliği (AOÇ) 5524 Sayılı Yasa ve Koruma Amaçlı İmar Planı Değerlendirme**, Ankara, Mimarlar Odası, 2006.

İNTERNET ADRESLERİ

AOÇ MÜDÜRLÜĞÜ : <http://www.aoc.gov.tr>

ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ :

<http://www.ankara-bel.gov.tr>

MİMARLAR ODASI :

<http://www.mimarlarodasi.org.tr>

PEYZAJ MİMARLARI ODASI :

<http://www.peyzajmimoda.org.tr>

ŞEHİR PLANCILARI ODASI : <http://www.spo.org.tr>

ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI : <http://www.zmo.org.tr>

ÖZET

Bu tez çalışmasında Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün çağdaş ölçütlere ve bilime dayalı tarımı halka göstermek ve Ankara kentini çağdaş bir başkente yaraşır şekilde sosyal hayata katkı sağlayacak, yeşil bir mekâna kavuşturmak için kurduğu ve 12 yıl bizzat işlettikten sonra milletine bağışladığı Atatürk Orman Çiftliği'nin, geçmişten günümüze geçirdiği sürecin ve bu ulusal mirasa ne ölçüde sahip çıkıldığının çiftliğin kuruluş amaçları çerçevesinde ortaya konması amaçlanmıştır.

Çalışma sonucunda çiftliğin kuruluş yıllarında ortaya konan tarımsal odaklı hedeflere çiftliğin hazineye bağışlandığı tarihte büyük oranda ulaşıldığı ama ilerleyen yıllarda bu çizgiden uzaklaşıldığı için çiftlik arazilerinin işlev ve planlama açısından belirsizliklerle karşı karşıya kaldığı görülmüştür. Gıda güvenliği konularının öneminin hızla arttığı günümüzde çiftliğin tarımsal üretime araştırma geliştirme çalışmaları ile yön verici ve yönlendirici misyonu ayrıca Ankara kenti içerisinde temiz hava koridorunun oluşturulması ve kentin rekreasyonel ihtiyaçlarını karşılaması açısından arazi kullanımlarının bu yönlerde genişletilmesi önem arz etmektedir.

Atatürk'ün vasiyet niteliğindeki mektuplarıyla Çiftliği hazineye bağışlamasının ardından günümüze dek uzanan süreçte, çiftlik arazilerinin kamu kurum ve kuruluşları ve özel kişilere çeşitli yöntemler kullanılarak tahsis edildiği ve çiftliğin bağışlandığı tarihteki toplam arazi varlığının önemli oranda

azaldığı görülmüştür. Çeşitli kurum ve kuruluşlara tahsis edilen bu arazilerin kullanımlarının AOÇ'nin kuruluş amaçları ile örtüşmediği gözlenmiştir.

Gelinen noktada Çiftliğin hiç değilse kalan arazilerinin kullanım amaçları çerçevesinde günümüz şartlarına uygun olarak kullanımı ve korunması için gerek yasal düzenlemelerin gerekse toplumsal katılımı içeren sağlıklı, koruyucu planlama çalışmalarının yapılmasının gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

SUMMARY

In this study, it is aimed to reveal the process that Atatürk Orman Çiftliği (Atatürk Forestry Farm) has emerged from past to present, which is founded by the founder of Turkish Republic Mustafa Kemal Atatürk to show contemporary, science-based agriculture to people and to provide Ankara city a green place and also to contribute social life and is donated to treasury by himself after 12 years of operation, and to what extend this national heritage is adopted in the framework of the objectives of the organization that has emerged in it.

At the end of the study it is observed that, farm enterprise-oriented goals which are set at the start years of the farm are substantially reached by the time that the farm is donated but in subsequent years, uncertainty in terms of function and planning for farm lands is faced. The importance of food safety topics which increased rapidly in today, farm's router's mission to the research and development studies of agricultural production and also for the creation of clean air aisle in the city of Ankara and city's recreational needs, expanding the usage of lands in these directions is more important.

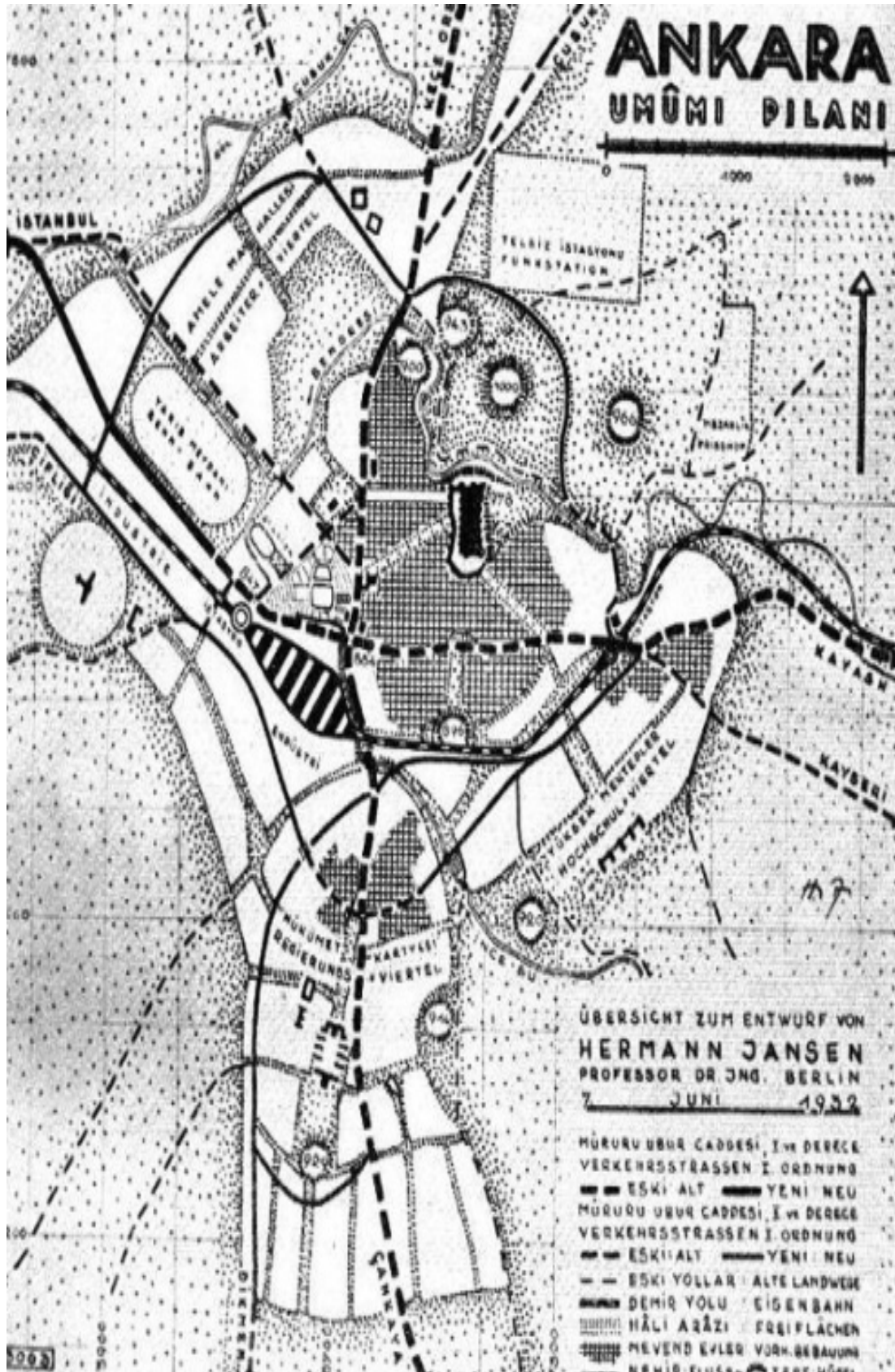
From the time that Ataturk transferred the Farm to treasury to the present, it is observed that there is significant decrease in the total amount of land of the Farm at the date which it is donated to treasury, by allocating to public institutions and organizations, and private individuals with using a variety of methods. Also it is observed that the using purpose of those lands

which are allocated to various institutions and organizations, doesn't comply with the foundation objectives of the Farm.

At the point reached it is concluded that at least for the proper usage and protection of the remaining lands of the Farm in accordance with the terms of use, both legal arrangements and social participation including healthy, protective planning studies are needed.

EKLER

EK – 1 : ANKARA’NIN İLK PLANI (JANSEN PLANI)

EK - 2 : AOÇ KURULUŞ KANUNU

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ MÜDÜRLÜĞÜ KURULUŞ KANUNU

Kanun Numarası: 5659

Kabul Tarihi: 24/03/1950

Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 01/04/1950

Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 7472

Madde 1 - Tarım Bakanlığına bağlı ve tüzelkişiliği haiz olmak üzere Ankara'da Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü kurulmuştur.

Çiftliğin işletilmesi esasları Tarım Bakanlığınca tesbit edilir.

Madde 2 - Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü, bir müdürün idaresi altında bir müdür yardımcısı ile:

- A) Umumi ziraat işleri;
- B) Bağ, bahçe kültürleri ve ağaçlandırma işleri;
- C) Hayvancılık ve hayvanat bahçesi işleri;
- D) Ziraat sanatları işleri;
- E) Ticaret, idare ve levazım işleri;
- F) Hesap işleri;

şefliklerinden ve hukuk işleri servisinden teşekkül eder.

Müdürlüğün ticaret alanındaki faaliyeti işletmeden elde edilen mahsullerin veya bunlardan işletmenin ziraat sanatları kısımlarında değerlendirilmiş olanlarının satılmasına münhasırdır. Lüzumu halinde Müdürlüğün Tarım Bakanlığına bağlı müessese ve çiftliklerin elde ettiği veya değerlendirdiği mahsullerden alıp satmasına Bakanlıkça yetki verilebilir.

Müdürlüğün ziraat sanatları mevzuuna giren işlerde değerlendirilmek üzere dışardan yapabileceği satınalmalara ait esaslar Maliye ve Tarım Bakanlıklarınca birlikte tesbit olunur.

Madde 3 - (Değişik madde: 14/01/1982 - 2580/1 md.)

Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğünün sermayesi 500 000 000 (Beşyüzmilyon) liradır.

Bu sermayeyi ihtiyaca ve günün koşullarına göre bir katına (Birmilyar liraya) kadar artırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Madde 4 - Sermayenin yıllık safi gelirinden %25'i yedek sermaye olarak ayrılır.

Onuncu maddeye göre satılacak gayrimenkullerin ve satışı takarrür edipte muamelesi tekemmül etmemiş arazinin bilanço kıymetleriyle satış bedelleri arasındaki fark doğrudan doğruya yedek sermayeye eklenir. Yedek sermaye ancak 8 inci maddede yazılı maksat için kullanılır.

Madde 5 - Müdürlük, özel hukuk esaslarına göre idare olunur. İşlemleri ve harcamaları 26/05/1927 tarihli ve 1050 sayılı Muhasebei Umumiye ve 02/06/1934 tarihli ve 2490 sayılı Artırma, Eksiltme ve İhale Kanunları hükümlerine tabi değildir. Bu işlem ve harcamaların şekli, satınalma ve satma, yapma ve yaptırma, kiralama ve kiraya verme ve hesap usulleri, menkul ve gayrimenkul amortisman payları ve müdürlük ile personelin görev ve yetkileri Maliye ve Tarım Bakanlıklarınca birlikte tesbit edilerek Bakanlar Kurulunca onanacak esaslar dairesinde yürütülür.

Madde 6 - Müdürlüğün bütçe yılı takvim yılıdır. Her bütçe yılına ait bilanço, kar ve zarar hesapları o yıl sonundan itibaren üç ay içinde Başbakanlık Umumi Murakabe Heyetine incelenmek üzere tevdi olunur. Umumi Murakabe Heyetinin bu husustaki raporu bilanço, kar ve zarar hesaplarıyla Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Bu raporla bilanço ve kar ve zarar hesapları Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçe ve Tarım Komisyonlarından müteşekkil Karma Komisyon tarafından tetkik edilerek Kamutayın tasvibine arz edilir.

Madde 7 - (Değişik fıkra: 04/07/1988 - KHK - 336/1 md.; Aynen Kabul: 07/02/1990 - 3612/26 md.) Müdürlüğün bütçesi her yıl Maliye ve Gümrük Bakanlığının olumlu görüşü üzerine Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığınca hazırlanarak yürürlüğe konulur.

Atatürk Orman Çiftliği Müdür ve memurları Tarım Bakanı, hesap işleri memurları Maliye Bakanı ve hizmetliler, Müdür tarafından tayin olunurlar ve aynı usule göre işlerinden çıkarılırlar.

Madde 8 - Çiftliğin bilançosu zarar gösteren yıllarda bu zarar yedek sermayeden karşılanır. Yedek sermaye ile karşılanamayan kısım ertesi yıl Tarım Bakanlığı Bütçesine konacak yardım ödeneği ile kapatılır.

Madde 9 - Müdürlüğün bütün malları Devlet malı hükmündedir. Bu mallar aleyhine suç işleyenler Devlet malları aleyhine suç işleyenler gibi ceza görür.

Müdürlüğe ait gayrimenkuller, Müdürlük adına tapuya tescil edilir.

Madde 10 - Atatürk Orman Çiftliğinin bu kanunun yayımı tarihindeki sınırları içinde bulunan gayrimenkullerin gerçek veya tüzelkişilere devir ve temlik ve kamulaştırılması özel bir kanunla izin alınmasına bağlıdır.

Bu kanunun yayımı tarihinden önce resmi daire ve teşekküllere, Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu İdare Meclisi kararı ve Tarım Bakanlığının muvafakatiyle satışı takarrür etmiş gayrimenkuller hakkında yukarki fıkra hükmü uygulanmaz.

Çiftlik içinde müteferrik durumda bulunan sahipli arazi parçaları Menafii Umumiye İstimlak Kararnamesi hükümlerine göre kamulaştırılabilir.

Madde 11 - Müdürlüğün memurları hakkında 03/07/1939 tarihli ve 3659 sayılı kanun hükümleri uygulanır.

Madde 12 - Çiftlik memurlarıyla aileleri çiftlik hudutları içindeki çiftliğe ait konutlarda müdürlük tarafından mahalli rayice uygun olarak takdir edilecek kira karşılığında barındırılabilirler. Çiftlikte ikametleri işletme icabından olan çeşitli hizmetlilerle sürekli işçiler

ve bunların aileleri Tarım Bakanlığı tarafından belirtilecek esaslar dairesinde müdürlükçe çiftliğe ait yerlerde parasız oturtulabilirler.

Madde 13 - Çiftlikte çalışan ve iş Kanununa tabi olmıyan sürekli işçilerin işten doğma hastalıkları halinde bunlar iki ay müddetle, ücretleri yarım verilmek ve tedavi giderleri ve yol paraları idare tarafından ödenmek suretiyle tedavi ettirilir.

Madde 14 - Bu kanun hükümleri gereğince yapılacak devirlerde gayrimenkullerin intikal, ifraz, ferağ ve senetsizden tescil işlemleriyle devrin gerekli kıldığı diğer işlemler ve belgeler her türlü vergi, resim ve harçlardan ve müdürlüğün çiftlik hudutları dahilinde sahip bulunduğu gayrimenkuller bina ve arazi vergilerinden müstesnadır.

Ek Madde 1- (Ek madde : 21/06/2006 - 5524 S.K/1.mad)

24/3/1950 tarihli ve 5659 sayılı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü Kuruluş Kanunu hükümleri uyarınca, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte Atatürk Orman Çiftliği dahilinde bulunan arazilerle ilgili olarak Tarım ve Köyşleri Bakanlığının uygun görüşü ile Ankara Büyükşehir Belediyesi ilgili mer'i mevzuat uyarınca öncelikle üst ölçekli plan ve koruma amaçlı imar planı ve bunlara uygun her türlü imar planlarını yapmaya ve yaptırmaya yetkilidir. Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar üçüncü şahıslarla Atatürk Orman Çiftliği arasındaki hukukî ihtilafların çözümü için imar planlarının uygulanmasında sınırları dolayısıyla müstakil ada ve parsel yapılamayan Atatürk Orman Çiftliğine ait araziler, imar uygulamalarında bütünlük sağlanması açısından mülkiyet hakkını azaltmamak ve herhangi bir değer kaybına sebebiyet vermemek kaydıyla, hukukî ihtilafların olduğu plan bölgesindeki ada ve parsellerde toplanabilir.

Tarım ve Köyşleri Bakanlığının uygun görüşü ile imar planlarına uygun olmak şartı ile yol, meydan, alt geçit, üst geçit ve raylı toplu taşıma araçları, yer altı tünelleri ve yer altı hizmetleri için gerekli arazi ile dere ıslahı yapılması planlanan araziler üzerinde, kamu yararı ve hizmetin gerekleri dikkate alınmak suretiyle bedelsiz olarak Ankara Büyükşehir Belediyesi lehine intifa hakkı tesis edilir.

Tarım ve Köyşleri Bakanlığının uygun görüşü ile Atatürk Orman Çiftliği arazilerinin onaylı imar planlarında görülen hayvanat bahçesi 10 yılı aşmamak üzere herhangi bir şekilde Tarım ve Köyşleri Bakanlığı ve Atatürk Orman Çiftliği tüzel kişiliğine bir külfet ve yükümlülük getirmemesi kaydı ile Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü ile Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı arasında yapılacak bir protokolle Ankara Büyükşehir Belediyesi lehine intifa hakkı tesis edilebilir. Tarım ve Köyşleri Bakanlığının uygun görüşü üzerine Hayvanat Bahçesi içerisindeki işletmeler tahsis amacına uygun olarak Büyükşehir Belediyesi tarafından üçüncü şahıslara kiraya verilebilir.

Büyükşehir Belediyesine tahsis edilen araziler, Büyükşehir Belediyesince hiçbir şekilde maddede belirtilen amaçlar dışında kullanılamaz. Yukarıdaki fıkralarda belirtilen amaca aykırı kullanımlara teşebbüsün ve/veya kullanımın tespiti halinde bu arazilerin intifa ve/veya işletme hakkı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğüne derhal iade edilir.

Atatürk Orman Çiftliği arazileri üzerinde konut, ticaret ve sanayi amaçlı yapılaşma yapılamaz.

Ek Madde 2 - (Ek madde: 31/07/2008-5801 S.K./1.mad)

Atatürk Orman Çiftliği sınırı içinde bulunan bu Kanuna ekli "Spor Alanı Sınır Krokisi"nde koordinatları tanımlanan toplam 258.186 m2 arazi ve üzerinde bulunan spor tesisleri ve müştemilatı Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü ile Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü arasında yapılacak protokolle 49 yıl süre ile bedelsiz olarak Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne tahsis edilir. Tahsis edilen spor alanlarının spor hizmet ve faaliyetlerinde kullanılmak kaydıyla

spor kulüplerine veya spor federasyonlarınca amacına uygun kullanımını teminen her türlü tedbirin alınması, denetiminin yapılması ve gerektiğinde tahsislerin kaldırılması konusunda Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü yetkilidir.

Bu Kanuna ekli krokide belirtilen alanda yapılmış spor tesisleri, sporun geliştirilmesi dışında ticari bir amaç için kullanılamaz ve tahsis edilemez.

Madde 15 - Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 16 - Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Geçici Madde 1 - 07/06/1949 tarihli ve 5433 sayılı kanunun geçici birinci maddesi ile Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğüne intikal eden kıymetlerden Gazi Orman Çiftliği ve Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu ticari işletmeler müessesesine ait para ve para hükmündeki kıymet ve alacaklar, menkul ve gayrimenkul mallar ve bütün hak ve menfaatler ve her türlü taahhüt ve borçlar bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihteki vaziyetleriyle ve kayıt, defter ve belgeleriyle birlikte Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğüne devredilmiştir.

Yeni teşekküle bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içinde Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü ödenmiş döner sermayesinden bir defaya mahsus olmak üzere bir milyon lira verilir.

Geçici Madde 2 - Geçici birinci madde gereğince yapılacak devirlerde mal değerleri Maliye ve Tarım Bakanlıklarıyla Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğü ve Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü tarafından tayin edilecek birer kişiden müteşekkil dört kişilik bir komisyon marifetiyle en son bilanço, yoksa defter değerlerine göre tesbit edilir. Bilanço veya defter değerlerinin bulunmaması halinde değerler komisyon tarafından doğrudan doğruya takdir olunur.

EK - 3 : ATATÜRK'ÜN BAĞIŞ MEKTUPLARI

T. C. RİYASETİ

4/544

*Hayati İnkilapçı ve Çeşitli
Maliye Y. H. H. H.
23.6.37*

Bayraklılara

Malûm olduğu üzere, aîrret ve aîrai iktisat meâsasında fennî ve mesulî teâribeler yapmak meâsâdile muhtelif avretlerde meâleketin muhtelif muntakelerinde müteâddit çiftlikler tesis etmişim .

On üç sene âveren eden çetin gelişmeleri sâncesinde faaliyetlerini ; balundukları iklimin yetiştirdiği her çeşit mahsulattan başka, her nevi aîrret sanatlarına da teşmil eden bu müesseseler, ilk senelerden başlayan bütün kesençlerini inkısaflarına sarfederek büyük büyük müteâddit fabrika ve imâlethaneler tesis etmişler , bütün aîrret makine ve âletlerini yerinde ve faydalı şekilde kullananarak bunların bepevîni tâmir ve mübin bir kısmını yeniden imâl edecek teminat vâcûda getirmişler, yerli ve yabancı bir çok hayvan ırkları üzerinde çift ve mahsul bakımından yaptıkları tetkikler neticesinde, bunların muhite en elverişli ve verimli olanlarını tesbit etmişler, kooperatif teşkili suretile, veya aynı mahiyette başka suretlerle aîrer kütüphâre berâber faydalı şekilde gelişmişler, bir taraftan da iç ve dış piyasalarla daimî ve sıkı temasta bulunmak suretile, faaliyetlerini ve istihşallerini bunların isteklerine uydurmuşlar, ve bugün her bakımdan verimli, olgun ve çok kıymetli birer varlık haline gelmişlerdir . Çiftliklerin, yerine göre araziyi sulah ve tanzim etmek, muhitlerini güzelleştirmek, helke geçecek, eğlenilecek ve dinlenecek sıhhi yerler, hiyolosa ve nefis gıda meddeleri temin eylenecek, bazı yerlerde ihtikârle fîlî ve muvaffakiyetli mücâdelede bulunmak gibi hizmetleri de aîkre şayandır .

Atatürk'ün İerâret mektubları (Çiftliklerinin ulusa devri hakkında).

T. G. NİYAZOV

- 2 -

Buayelerinin metanetini ve muvaffakiyetlerinin temelini teşkil eden geniş gelişme ve ticarî esaslar dahilinde idare edildikleri, ve memleketin diğer muntakalarında da, müessesileri tesis edildiği takdirde, teordibelerini müspet iş sahseından alan bu müesseselerin sirest usullerini düzeltme, istihşalatı arttırma ve köyleri kalkındırma yolunda devletçe alınan ve alınacak olan tedbirlerin bümünü intihap ve inkişafına çok müsaıt birer âmil ve meşnat olacaklarına kani bulunuyorum, ve bu kanastle, temerrufum altındaki bu çiftlikleri bütün tesiat, hayvanat ve demirbaqlarile beraber hazineye hediye ediyorum . Çiftliklerin arazisi ile tesiat ve demirbaqları müşmel olarak gösteren bir liste ilişiktir .

Maktsi kamuni muamelelerin yapılmasını dilerim .

II-VI-1937 .

K. Niyazov

**EK – 4 : AOÇ MÜDÜRLÜĞÜ TARAFINDAN KAMU VE ÖZEL
KURULUŞLARA KİRALANAN VEYA TAHSİS
EDİLEN TAŞINMAZLARA AİT DETAYLI BİLGİLERİ
İÇEREN ÇİZELGE, BAŞBAKANLIK YDK RAPORU,
2009.**

SIRA NO	KİRALANAN TAŞINMAZIN ADI-SOYADI VEYA TİCARİ UNYANI	KİRALANAN TAŞINMAZIN TÜRÜ	KİRAÇI TARAFINDAN KULLANIM ŞEKLİ	TASINMAZIN MEVKİ	ADA VE PARSEL NO	TASIN ARSA GENİŞLİĞİ M2	MAZİN KAPALI ALANIN M2	CARİ KİRA BEDELİ TL	SÜRESİNİN VEYA CARİ KİRA ARTIŞ TARİHİ	SÖZLEŞME BİTİŞ TARİHİ
1	Merkez Rest.Tur.İst.San.Tic.Ltd.Şti.	Arsa - Bina	Lokanta	A.O.Ç. Merkez	2098-34			21.595,58	01/01/2009	31/12/2009
2	Menşet Tur.İst.Tic.San.Ltd.Şti.	Arsa-bina	Çiftlik Sat. Magazası	A.O.Ç. Merkez	2100-16			5.694,97	01/04/2009	31/03/2010
3	Yedigöller Yalduz Tur.Paz.Gıda Tic.Ltd.Şti.	Arsa - Bina	Lokanta	Hay.Bah.Yanı	2108-19	4.467	833	21.656,23	01/01/2009	31/12/2009
4	Kayalar İnş.Tic.San.A.Ş.	Arsa-Bina	Otel inşaatı	Beştepe	1385-12			18.604,72	15/09/2009	14/09/2013
5	Zahit Kurusu (Şençam Et Lokantası)	Arsa-Bina	Lokanta	A.O.Ç. Merkez	2100-16		282	16.014,70	01/01/2009	31/12/2009
6	Recep Dinc (2 nolu bakkal dükkanı)	Bina	Bakal	A.O.Ç. Merkez	2100-16		22,4	3.033,08	01/01/2009	31/12/2009
7	A. Rıza Özdemir (1 nolu bakkal dükkanı)	Bina	Bakal	A.O.Ç. Merkez	2100-16		16,8	3.275,74	01/01/2009	31/12/2009
8	S. Karahan - Serdetin Menel	Bina	Barber	A.O.Ç. Merkez	2100-16		13	849,26	01/01/2009	31/12/2009
9	Siberhan Tur. İst. Ltd. Şti.	Arsa - Bina	Lokanta-Blufe	Hay.Bah.İç	2110-11			2.426,46	01/01/2009	31/12/2009
10	Mers Bowling	Arsa	Lokanta-Bowling	Eski elma bahçesi	2109-4	10.449	938,4	7.139,27	11/06/2009	10/06/2010
11	Yüksel Teyişan	Bina	Market	Topbaş Hali	b-132 person		92,43	1.334,56	01/01/2009	31/12/2009
12	Ara İpek	Arsa-Bina	Benzinlik	A.O.Ç. Merkez	2098-34	2.478,05	53	7.536,83	01/01/2009	31/12/2009
13	POAŞ Genel Müdürlüğü	Arsa	Benzinlik	Anadoluhüyük	40161-140162-1	3,5-3,5		12.000,00	21/08/2009	06/02/2019
14	Öz Rize Gıda Sanayi A.Ş.	Arsa-Bina	Depo	Hayranat Bah. etesi	2108-19	10.000		23.621,10	01/12/2009	30/11/2010
15	Beğendik Magaza İst.Tic.San.A.Ş.	Arsa-Bina	Depo	Hayranat Bah. Arması	2108-9	19.654	2.756	5.940,80	01/09/2009	31/08/2010
16	POAŞ Genel Müdürlüğü	Arsa - Bina	Akaryakıt İst.v.s.	İst.Yolu (Macin Petrol)	2101-1	47.167		7.440,52	01/04/2009	31/03/2015
17	Varan Turizm Seyahat A.Ş.	Arsa - Bina	Depo	Dolapdere Eski Yam Fh.	3406-1	10.000	2.100	6.609,06	01/04/2009	31/03/2010
18	Gazi Engüsteri Mercek Ltd.	Arsa-Bina	Okul	Gazi Mahallesi	2098-34	10 dekar		29.578,65(Y)	01/01/2010	31/12/2010
19	Bahçelilik Mlt Müstearlığı	Arsa -Bina	İlyeri	Marmara köyü	2009-1			179.685,36(Y)	01/01/2010	31/12/2010
20	Bahçelilik Mlt Müstearlığı	Arsa	Ağaçlandırma	Anadoluhüyük Yanı	2101-1	378.675		53.157,91(Y)	06/10/2009	05/10/2017
21	Adi spor kulübü	Arsa - Bina	Spor kulübü	Beştepe	2098-34	48.750		10.000,00	01/06/2009	31/05/2011
22	Hali Saha (Ermen ŞAHİN)	Arsa-Bina	Spor Tesisi	Beştepe	2098-34	5.200	153,26	11.150,00	17/02/2010	16/02/2011
23	Türkiye Jockey Kulübü	Arsa	Hipodrom	Çakırnar mevki	2083-2084	1.349.837		120.000,00 Y	14/11/1998	30/06/2015
24	Adi Polis Müdürlüğü	Arsa	Su Kuyusu	Beştepe	2098-34	17000		2.837,63	07/11/2009	06/11/2012
25	Türkiye Jockey Kulübü	Su Kuyusu	Su Kuyusu	Çakırnar mevki	3257-5			3.110,67(Y)	01/02/2009	31/01/2015
26	Türkiye Jockey Kulübü	Su Kuyusu	Su Kuyusu	Çakırnar mevki	2082-2086 Ada			11152,56(Y)	01/06/2009	31/05/2010
27	Bincilik İhtisas Kulübü	Arsa	Kulüp	Beştepe	2098-34	26.830		1.840,51	01/01/2009	31/12/2009
28	Bincilik İhtisas Kulübü	Su Kuyusu	Su Kuyusu	Beştepe	2098-34			3722,28(Y)	01/01/2009	31/12/2009
29	Tigem Genel Müdürlüğü	Arazi	Arazi	Gazi Mahallesi	2108-2	17.198		64.866,00(Y)	07/01/2009	06/01/2013
30	Miras A.Ş.	Arazi	İlyeri-Depo	Tigemin Arması	2100-162108-9	45.067		16.627,56	01/01/2009	31/12/2009

SIRA NO	KİRALANAN TAŞINMAZIN ADI-SOYADI VEYA TİCARİ UNVANI	KİRALANAN TAŞINMAZIN TÜRÜ	KİRACI TARAFINDAN KULLANIM ŞEKLİ	TAŞINMAZIN MEVKİ	ADA VE PARSEL NO	TAŞIN MAZIN ARSA GENİŞLİĞİ M2	KAPALI ALANIN M2	CARİ KİRA BEDELİ TL	SÖZ. SÜRESİNİN VEYA CARİ KİRA ARTIŞ TARİHİ	SÖZLEŞME BİTİŞ TARİHİ
31	Ulad Koll. Şti.	Arazi-Bina	İşyeri-Depo	Dolapdere(Eski ahır)	3406-1	12185	609	4.610,79	01/03/2010	28/02/2011
32	Sefer Ulusoy	Arazi-Bina	Depo-Terminal	Dolapdere 'Eski Ahır'	3406-1	6.576,45	603	7.804,09	01/05/2009	31/05/2010
33	Yeni Göl Vlp	Bina	Depo	Hay Bah. Arması	2108-9	19.654	1.784	4.798,12	01/10/2009	31/09/2010
34	Toprak İnş.Mat.İhr.A.Ş.	Bina	Depo	Hay Bah. Arması	2108-9	19.654	2.954	5.624,10	15/11/2009	14/11/2010
35	Vip İhtivaç Mad.ve San.Tic.Ltd.Şti.	Bina	Depo	Hay Bah. Arması	2108-9			8.381,98	11/08/2009	10/08/2010
36	Mudanya Tavukçuluk	Arazi-Bina	Depo	Hay Bah. Arması	2108-9	4.045		3.841,72	01/03/2009	28/02/2010
37	Mustafa Turan	Ağıdaki Dolkan	Pastane	Ağı Komplexi				6.078,17	01/08/2009	31/07/2010
38	Bektaslar Tur.Tic.A.Ş.	Hal Karşısı Arazi	Garaj	Eski Kim. Deposu	2107-5	9.834		10.794,65	01/07/2009	31.06.2010
39	TRT Genel Md.	Arazi	Verici istasyonu	Çukurlar mevki	2084 P.	110.618		13.291,66	01/01/2009	31/12/2009
40	Türk Telekom A.Ş.	ara-bina	Kongre merkezi	Çarı Mah.	2107-5	36.736	3.172	16.292,47	01/05/2009	30/04/2010
41	Ank. Büyükşehir Bel. Bşk.	ara-bina	Terminal	Konya yolu	2092-8	412.165		463.451,95	20/08/2009	19/08/2026
42	G. Spor Bk. (Gençlerbirliği Kulübü)	Arazi-Bina	Spor kompleksi	Beştepe	2098-34	56.972	3000	99 yıllık bedelsiz	01/05/2009	30/04/2010
43	Gençlerbirliği Kulübü	su kuyusu	Su kuyusu	Beştepe	2107-5			99 yıllık bedelsiz	01/04/2009	31/03/2010
44	G. Spor Bk. (Ankaragücü Kulübü)	Arazi	Spor kompleksi	Beştepe	2098-34	53.000	340	99 yıllık bedelsiz	01/10/2009	01/10/2010
45	Öz Dokuzel Beşiklik	Bina - Arazi	Bife	A.O.Ç merkez	2100-16	21		12.847,18	20/05/2009	19/05/2010
46	Narsel Baymaz (Çan Yemek)	Bina-Arazi	Bife	A.O.Ç Merkez	2100-16	21		11.685,10	20/05/2009	19/05/2010
47	MT Grup Limited Şti.	Bina -Arazi	Bife	A.O.Ç Merkez	2100-16	21		12.799,38	20/05/2009	19/05/2010
48	T.B.M. Genel Sekreterliği	Bina-Arazi	Misafirane	Beşiktaşlı	292-78	2842		140.000,00(Y)	01/08/2009	30/07/2011
49	Doğuş Nak.İş.Tek.Ltd.	Bina	Depo	Dolapdere	2100-22	1.412	612	2.352,81	18/08/2009	17/08/2010
50	Karşıyolları 4. Bölge Md.	su kuyusu	Su kuyusu	İst. Yolu	2089-3	11.755	621	68.929,237 Y	01/01/2000	01/01/2002
51	Karşıyolları 4. Bölge Md.	Arazi-Bina	Sosyal tesis	İst. Yolu	3341-26	6.687		2.341,85	01/11/2009	31/10/2010
52	Boğaz	Arazi	Boru hattı	671-674-676 P.	3341-26			5.675,51(Y)	01/01/2009	31/12/2010
53	Boğaz	Arazi	Boru Hattı	2101-1/2100/16 P	3341-4	1.450		542,60(Y)	01/10/2009	31.09.2010
54	Başkent Doğalgaz Dağıtım	Arazi	Boru Hattı	Öğrencilik	2108-9 3407-1	21.550		18.469,38(Y)	01/01/2009	31/01/2009
55	Başkent Doğalgaz Dağıtım	Arazi	İsale hattı	Eskişehir Yolu Yan	2101-1/3413-1	2.200		2.954,92(Y)	01/01/2009	31/12/2009
56	D.S.L. 5.Bölge Md.	Arazi	İsale hattı	Macus köyü		12000		52.260,000 Y	01/01/2001	31.12.2001
57	Başkent Doğalgaz Dağıtım	Arazi	Depo Yeri	Öğrencilik	2108-16	2.618		4.063,58(Y)	01/01/2009	31/12/2009
58	Türk Tektir Zır.Mak.A.Ş.	Arazi	Drenaj Kanalı	Fb.Yanı	2108-19			2.123,17(Y)	01/01/2009	31/12/2009

SIRA NO	KİRALANAN ADI-SOYADI VEYA TİCARİ UNVANI	KİRALANAN TAŞINMAZIN TÜRÜ	KİRACI TARAFINDAN KULLANIM ŞEKLİ	TASINMAZIN MEVKİ	ADA VE PARSEL NO	TAŞIN MAZIN	CARİ KİRA BEDELİ TL	SÖZ. SÜRESİNİN VEYA CARİ KİRA ARTIŞ TARİHİ	SÖZLEŞME BİTİŞ TARİHİ
						ARSA GENİŞLİĞİ M2	KAPALI ALANIN M2		
57	Yodafone A.Ş.	Arazi	Baz istasyonu		2109-4	100		30.000,00(Y)	14/09/2009
58	Set Ank.Cimento sn.	Su Kuyusu	Su Kuyusu	Güvercinlik	3241-26	196		3.707,90(Y)	01/01/2009
59	Set Ank.Cimento sn.	Arazi	Yol ve Stoklama sahası	Güvercinlik	3243-15 3413-1	32.000		1000 Dolar	01/04/2009
60	M.S.B.İnş.Emlak D.Şşk.	Su Kuyusu	Su Kuyusu	Devlet Mezarlığı	2107-5	300		99,49(Y)	01/01/2009
61	M.S.B.İnş.Emlak D.Şşk.	Arazi	Arazi-Bina	Etimesgut	3259-6	5.986	110	6.319,86(Y)	01/01/2009
62	Ankara Büyükşehir Bel.Şşk.	Arazi	Asfalt depo tesisi	Güvercinlik	2108-16 17	106.633	115,5	43.146,27	01/01/2009
63	EGO Genel Müdürlüğü	Arazi	Ankaray dep.termi.	Terminal Bitişiği	2092-8 7638-3	73.476		87.873,19(Y)	01/08/2009
64	Ankara Büyükşehir Bel.Şşk.	Arazi	Aşti çevre yolları	Astıye açılan yollar	2098-14-15 3243-15	605.712		162.754,18(Y)	01/01/2009
65	M.K.E.Fişekfb.	Su Kuyusu	Sukuyusu	Fişek fb.yanı	2108-9			11.082,09(Y)	01/01/2009
66	ASKİ GN.MD.	Arazi-Bina	Sosyal tesis	Beştepetler	2098-34	38.292		11.351,55	01/01/2009
67	ASKİ GN.MD.	Arazi	Su Kuyusu	16 Adet Su Kuy.	3241/26-19-4257/5			Sözleşme İpt.	04/04/2009
68	ASKİ GN.MD.	Arazi	Atık su hattı	A.O.Ç.Güney bölgeleri	2108-9/2110-11			Bedetiz	01/01/1992
69	ASKİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	Arazi	Pis-Yağmur suyu hattı	Bahtkent-Yenibahı	2098-34	2.250			01/01/1992
70	ASKİ GENEL MD.	Arazi	İvedik Tasviye Tesisi	Kışlacıyırı V.s.	2086 P.2101-1	57.520		10.976,72(Y)	01/01/2009
71	ASKİ GENEL MD.	Arazi	Su Hattı		2083-2080 P.	6.180		5.541,05(Y)	01/01/2009
72	ASKİ GENEL MD.	Arazi	Pis Su hattı	AOÇ Batı bölgeleri	3257-5/2084	9.880		3.563,75(Y)	01/02/2009
73	ASKİ GN.MD.	Arazi	Kanalizasyon	Güvercinlik-Kelek	3301-1/3257-5	5.000		1.185,16(Y)	01/05/2009
74	ASKİ GN.MD.	Su Kuyusu	Su Kuyusu					Su Karşılığı	10/04/2009
75	ASKİ GN.MD.	Arazi	Kolektör hattı		2109-4/3257-5	29.622		Ank Su KOB bedeli	
76	ASKİ GN.MD.	Arazi	İçme suyu pro.	Çakırlar v.s.	2092-8/673-670 p	25.000		1.765,48	01/08/2009
77	ASKİ GN.MD.	Arazi	Çazibe Su hattı		3406/1-4*2101/1	5.238		1352,10(Y)	01/01/2009
78	COCOA COLA	Arazi	İçme suyu pro.	Coca cola fb.	3301-1/3309-11	400		4.737,15(Y)	15/10/2009
79	Orman Bak.İç Anadolu Böl.md.	Su Kuyusu	Su Kuyusu	Behiçbey	26/04/3241	830.000		83.000 Adet Fidan	18/06/2009
80	T.C Orman ve Çevre Bak.	Su Kuyusu	Su Kuyusu	Beştepetler	2108-2100-3407-3408	2.950		2.831,74(Y)	01/07/2009
81	D.D.Y.2.Bölge Md.	Arazi	Tren yolu hattı		3241-3243-2109	83.326,55		30.874,91(Y)	01/10/2009

SIRA NO	KİRALANIN ADI-SOYADI VEYA TİCARİ UNVANI	KİRALANAN TAŞINMAZIN TÜRÜ	KİRALCI TARAFINDAN KULLANIM ŞEKLİ	TASINMAZIN MEVKİ	ADA VE PARSEL NO	TAŞIN MAZIN	CARİ KİRA BEDELİ TL	SÖZ. SÜRESİNİN VEYA CARİ KİRA ARTIŞ TARİHİ	SÖZLEŞME BİTİŞ TARİHİ
						ARSA GENİŞLİĞİ M2	KAPALI ALANIN M2		
114	DSİ 5 bölge müdürlüğü	Arazi	Kurtboğazi Isale H.	P3-P4 Regülatri		17.520		0,40(50 Yıllık)	03/02/1975
115	Bilal Uyar	Arazi-Bina	Büro	Gazi Mah.	2098-30	1.338,00	134,25	163,34	01/04/2009
116	Ank. Büyükşehir Belediyesi	Arazi	Fidan Öretim	Söğütözü	2096-19	120.513,55	1.166,45	8.398,89	01/02/2010
117	Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü	Saim Önhön	Kapalı Manej	Beştepe	2098-34		8.378	32.000(Y)	01/02/2009
118	Hüseyin Halidil	Arazi-Bina	Cami İojmanı	AOC-Merkez				75,71	
119	Başbakanlık Lojmanları	Arazi	Bina	Söğütözü	2096-20	1.213,67	491,08	447,53	01/01/2009
120	Hav. İoj. Kom.	Arazi	Arazi	Elimesgut	3243-15/22,58-1	66.254		21.828,50(Y)	19/01/2008
121	Hava İnşaat Tabur Kom.	Arazi	Arazi	İst. Yolu-Ayaş Kav.	2080	67.852		22.398,74(Y)	01/01/2009
122	Gazi Orduevi Müdürlüğü	Arazi	Arazi	Söğütözü	2100-16-22	86.663		27.007,73(Y)	01/01/2009
123	Çankaya Belediye Başkanlığı	Arazi-Bina	Benzin İstasyonu	Balgat	150-3491	3.322		14.193,61	20/02/2006
124	Vodafone A.Ş.	Arazi	7 adet Baz İstasyonu					600000 (Y)	08/05/2008
125	Turkcel İletişim Hizmetleri	Arazi	5 Adet Baz İstasyonu					200.000+300.000(Y)	16/07/2008
126	İçdaş Çelik En.Ter. Uış San.A.Ş	Arazi	Arazi	TMO Siloları Arkaı	4893-4895	8.370		9.050,00	03/03/2009
127	Terazi Payzaj	Arazi	Bina	Gazi Mah.	2098 - 15	1.523,06	95,71	3.300,00	05/03/2009
128	Jetsa Ltd.Şti.(Fayton)	Arazi	Hayvanat Bah. İçi					2.400,00	23/06/2009
129	Kardeşler soğutma/Akölü	Arazi	Hayvanat Bah. İçi					2.100,00	23/06/2009
130	Arama Akım Tek	Arazi	Poş Eski Depo		3413-1/2101-1	36,753	7,135	23.000,00	01/08/2009
131	Başbakanlık Mıt Müsteşarlığı	Arazi		2 Adet Derin Su Kuyusu	2107-5			9.989,25(Y)	01/08/2009

DAĞILIM	AÇIK ALAN M2	KAPALI ALAN M2
TÜZEL (46 ADET)	255.096.000	46.013.000,99
RESMİ (85 ADET)	6.579.365.000	9.238.000,01
TOPLAM (131 ADET)	6.834.461.000	55.252.000

(Y) Yıllık

EK – 6: 2010 YILI BAŐI İTİBARI İLE AOÇ'Yİ OLUŞTURAN

ARAZİLERİN BÜYÜKLÜK, MEVKİ VE KULLANIM

DURUMLARINI GÖSTERE ÇİZELGE, BAŞBAKANLIK

YDK RAPORU, 2009.

Sıra No	Arazinin bulunduğu mevki	Ada Parsel	Alanı M ²	Arazinin kullanımı
1	Tavukçuluk Enst.yanı	2089 / 3	11.755	Karayollarında kirada
2	Beştepeler	2090 / 3	99.760	Orman alanı
3	Beştepeler	2091 / 14	42.110	Ankaray
4	Beştepeler	2092 / 8	412.165	Otogar
5	Çukur ambar	2096 / 30	24.946	Zeminde olmayan
6	Tilki çukuru	2096 / 20	407.900	Ağaçlandırma alanı
7	Merkez arazi	2098 / 11	1.611	Çiftlik Müdür evi
8	Merkez arazi	2098 / 12	1.035	Lojman
9	Etiler mahallesi	2098 / 14	463	Ağaçlandırılmış yeşil alan
10	Etiler mahallesi	2098 / 15	5.880	Ağaçlandırılmış yeşil alan
11	Gazi mahallesi	2098 / 30	17.800	Süt ana bayi iritibat bürosu
12	Gazi Hast. yanı	2098 / 46	20.440	Gazi Üniv. Otoparkı ve bayrak kafe
13	Beştepe Gençlerb	2098 / 50	43.400	Çamlık
14	irliği yanı	2098 / 52	214	PTT bahçesi
15	Merkez arazi	2098 / 34	1.462.052	Jok.kib.Atlı Spor v.s.Orman alanı
16	Karadeniz Yüz.Hav.çev.	2099 / 1	14.890	Orman alanı
17	Marmara köşkü çevresi	2100 / 7	4.865	Tamirhane
18	Fişek fab.yolu sağ	2100 / 16	868.700	Tarla ve çamlık
19	Fişek fab.yol.şag-solu	2100 / 22	598.600	Ağaçlandırma alanı
20	Gazi Orduevi çevresi	2101 / 1	1.686.800	80.Yıl Hatıra Ormanı
21	Kışla bayırı	2101 / 3	27.000	Ağaçlandırma alanı
22	Kışla bayırı	2101 / 5	33.090	Ağaçlandırma alanı
23	Dolapdere çevresi	2101 / 6	167.360	Ağaçlandırma alanı
24	Dolapdere çevresi	2101 / 7	17.191/18.33	Ağaçlandırma alanı
25	Dolapdere çevresi	2102 / 3	6	Parçalı kullanılmıyor.
26	Demetevler	(2103/5)7627 / 11	9.122	Yonca yaprağı ve yeşil alan
27	T.M.O karşı	2103 / 18	3.230/96.918	Ağaçlandırılmış yeşil alan
28	Höyük önü demet İst.Yol	2103 / 20	14.560	Petrol Ofisinde kirada
29	Hay.Bah.Kar.İst.Yol.üzer.	(2103/20)7387/1	3.836	Petrol Ofisinde kirada
30	Hay.Bah.Kar.İst.Yol.üzer.	2104/1 -34	6.250	Petrol Ofisinde kirada
31	Hay.Bah.Kar.İst.Yol.üzer	2107 / 5	54.400	Tarım arazisi Şarap fab. lojman
32	Merkez arazi	2107 / 7	2.147.350	Memur ve işçi lojmanları
33	Merkez arazi	2107 / 9	692	Lojman ve bahçeleri
34	Merkez arazi	2108 / 1	353	Orman alanı
35	Merkez arazi	2108 / 2	22.735	TİGEM'de kirada
36	Merkez arazi	2108/7	23.040	Parçalı kullanılmıyor
37	Merkez arazi	2198/19	3.680	Tarım arazisi Hay. Bahçesi
38	Merkez arazi	2108 / 16	977.765	Ank.Büy.Şeh. Fenişlerin'de kirada
39	Havagazı bitişliği	2108 / 17	42.100	Ank.Büy.Şeh. Fenişlerin'de kirada
40	Havagazı bitişliği	2109 / 4	60.533	Ağaçlık ve boş arazi, tarım arazisi
41	Elma bahçesi	2109 / 8	613.570	Yonca yap.ve yeşil alan TEK
42	Elma bahçesi	2110 / 9	62.480	kirada
43	Fakülte tarla	(2110 / 11) 0/15	117.200	80.Yıl Hatıra Ormanı
44	Merkez arazi	(2110 /)2110/18	250.418	80.Yıl Hatıra Ormanı
45	Merkez arazi	3405/1	14.400	Tarım arazisi
46	Dolapdere	3406/1	19.080	Ağaçlandırma alanı
47	Dolapdere	3406/3	275.168	Hay.Tes. Ağaçlandırma alanı
48	Dolapdere	3406/4	68.760	Hay.Tes. Ağaçlandırma alanı
49	Dolapdere	3407/5	4.712	Hay.Tes. Ağaçlandırma alanı
50	Dolapdere	3407/4	200.600	Çayır, Ağaçlandırma alanı
	Dolapdere		7.720	Ağaçlandırma alanı

Sıra No	Arazinin bulunduğu mevki	Ada Parsel	Alanı M2	Arazinin kullanımı
51	Çimento üç yol	3413/1	196.320	80.Yıl Hatıra Ormanı
52	Balgat Yalıncağ Özü	7	6.735	Kavaklık-Yol
53	Balgat	150	2.330	Petrol ofisinde kirada
54	Balgat	3491	942	Petrol ofisinde kirada
55	Balgat	3493	355	Parçalı kullanılmıyor
56	Demetevler	53	88.380	Halka açık yeşil alan
57	Balgat Budak Çavuş	3525	163.200	Ağaçlandırma alanı
58	Macun	61	870.800	80.Yıl Hatıra Ormanı
59	Macun	69	81.750	Boş kullanılmıyor
60	Kışlabayırı çevresi	(2101/2)2101/8	42.990	Ağaçlandırma alanı
61	Kışlabayırı çevresi	(2101/2)2101/10	217.940	Ağaçlandırma alanı
62	Kışlabayırı çevresi	(2101/2)2101/14	7.840	Ağaçlandırma alanı
63	Dolapdere ve çevresi	(2101/4)2101/11	149.032	Ağaçlandırma alanı
64	Dolapdere ve çevresi	(2101/4)2101/13	521.548	Ağaçlandırma alanı
65	Dolapdere ve çevresi	(2101/4)40161/1	3.256	Petrol Ofisinde kirada
66	Dolapdere ve çevresi	(2101/4)40162/1	5.314	Petrol Ofisinde kirada
67	Havagazi yeri	(2108/16)16580/1	2.618/112.72	E.G.O. da kirada
68	Marmara Oteli	13585/12	4	Kayalar İnş. kirada
69	Emniyet Md.yanı	13770/4	95.584/103.4	Hal yeri kirada
70	Balgat	(2107/5)43346/2	83	Emniyet Md. kullanıyor
71	Balgat	(87)6926/7	1.940/211.00	Arsa
72	Balgat	(87)6926/19	9	Arsa MEB tarafından kullanılıyor
73	Balgat	(87)6910/4	2.148	Arsa
74	Balgat	(87)6910/5	648	Arsa
75	Balgat	(87)6927/1	6.228	Arsa
76	Balgat	(87)6927/3	577	Arsa
77	Balgat	(87)6927/10	586	Arsa
78	Balgat	(87)6927/11	554	Arsa
79	Balgat	(87)6928/2	638	Arsa (hisseli)
80	Balgat	(87)6928/6	592	Arsa
81	Balgat	(3221/8)7231/2	564	Arsa (hisseli)
82	Balgat	2096/19	139/1.030	Büyükşehir Bel. fidanlılığı kirada
83	Balgat	(87)6927/12	962	Satış büfesi
84	Havagazi bitişliği	4893	40/445	İçdaş aş'de kirada
85	Havagazi bitişliği	4895	121.680	İçdaş aş'de kirada
86	Havagazi bitişliği	4896	570	Parçalı kullanılmıyor
87	Kutuğun (çorakpınar)	664	16.526	Ağaçlandırma alanı
88	Susuz Çakırlar	2077	7.638	Ağaçlandırma alanı
89	Ayaş yolu sağ	2078	486	Ağaçlandırma alanı
90	Çakırlar	2079	16.405	Ağaçlandırma alanı
91	Çakırlar	2080	4.500	Ağaçlandırma alanı
92	Çakırlar	2081	170.000	Ağaçlandırma alanı
93	Çakırlar	2082	4.000	Ağaçlandırma alanı
94	Çakırlar	2083	222.997	Davalı kullanılmıyor
95	Çakırlar	2084	25.305	Ağaçlandırma alanı- TRT kirada
96	Çakırlar	2086	116.000	Ağaçlandırma alanı
97	Çakırlar	42128/1	36.445	Türkiye Jokey Kulübünde kirada
98	Çakırlar	42129/4	228.138	E.G.O tarafından kullanılıyor
99	Etimesgut Trafo yanı	3239/1	5.182.000	80.Yıl Hatıra Ormanı
100	Konya yolu	27463/2	1.349.837/1.3	Ankara B.B.kullanıyor
			83.282	
			25.303	

			15.560 303	
Sıra No	Arazinin bulunduğu mevki	Ada Parsel	Alanı M2	Arazinin kullanımı
101	Güvercinlik	3241/4	271.200	80.Yıl Hatıra Ormanı
102	Kelek mntıkası	3241/7	120	Parçalı kullanılmıyor
103	Kelek mntıkası	3241/14	11.776	80.Yıl Hatıra Ormanı
104	Kelek mntıkası	3241/16	6.319	Ağaçlandırma alanı
105	Kelek mntıkası	3241/18	7.141	80.Yıl Hatıra Ormanı
106	Kelek	3241/19	1.248.050	80.Yıl Hatıra Ormanı
107	Kelek	3241/21	30.852	80.Yıl Hatıra Ormanı
108	Kelek	3241/23	5.100	Dere yatağı
109	Güvercinlik	3241/26	567.209	Behiçbey fidanlığı
110	Eski yeni ağıl mntıkası	3243/15	5.506.099	Behiçbey fidanlığı
111	Kelek	3245/2	192.421	Tarla
112	Kelek	3245/4	52.991	Tarla
113	Etimesgut	3257/5	797.218	Tarla
114	Etimesgut	3257/8	41.861	80.Yıl Hatıra Ormanı
115	Etimesgut	3258/1	9.293	80.Yıl Hatıra Ormanı
116	Etimesgut	3259/6	5.986	Milli Savunma Bakanlığında
117	Kelek mntıkası	3301/1	281.880	kirada
118	Çimento üçyol	3302/1	148.906	Tarla
119	Kelek mntıkası	3309/9	166.890	80.Yıl Hatıra Ormanı
120	Kelek mntıkası	3309/11	52.781	Tarla
121	Kelek mntıkası	3312/1	6.251	Tarla
122	Kelek mntıkası	3314/7	94.243	80.Yıl Hatıra Ormanı
123	Kelek mntıkası	3314/12	5.434	80.Yıl Hatıra Ormanı
124	Kelek mntıkası	3314/19	16.822	80.Yıl Hatıra Ormanı
125	Etimesgut	3395/1	6.293	80.Yıl Hatıra Ormanı
126	Etimesgut	3396/1	4.106	80.Yıl Hatıra Ormanı
127	Etimesgut	3397/2	16.246	80.Yıl Hatıra Ormanı
128	Etimesgut	3397/4	1.532	Kullanılmıyor
129	Kutuğun (üçtepeler)	667	304.800	Ağaçlandırma alanı
130	Kutuğun (üçtepeler)	670	63.022	Ağaçlandırma alanı
131	Yeni ağıl mntıkası	671	198.000	Ağaçlandırma alanı
132	Turna pınarı	673	367.400	80.Yıl Hatıra Ormanı
133	Yeni ağıl mntıkası	674	134.800	Ağaçlandırma alanı
134	Turna pınarı	676	911.625	80.Yıl Hatıra Ormanı
135	Yeni ağıl mntıkası	677	92.050	Ağaçlandırma alanı
136	Yeni ağıl mntıkası	679	64.800	Ağaçlandırma alanı
137	Yeni ağıl mntıkası	680	117.100	Ağaçlandırma alanı
138	Yeni ağıl mntıkası	682	281.595	Ağaçlandırma alanı
139	Yeni ağıl mntıkası	657	3.100	Ağaçlandırma alanı
140	T.M.O yanı	2104/4	320	Ağaçlandırma alanı
141	T.M.O yanı	2104/6	5.973	Kullanılmıyor
142	T.M.O yanı	2104/12	19.857	Kullanılmıyor
143	T.M.O yanı	2104/19	5.349	Davalı kullanılmıyor
144	Demetevler	2104/30	137.895	Davalı kullanılmıyor
145	Çubuk	99/59	653	Davalı kullanılmıyor
146	Beşiktaş	292/78	2.842	Çubuk Belediyesinde kirada T.B.M.M. Misafirhanesi
Toplam			33.256.225	

EK – 7 : GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE RESİMLERLE AOÇ

Atatürk Orman Çiftliği (1928)

Ankara Gazi Çiftliği

1930'lu yılların başında gerçekleştirilen ağaçlandırmaya çalınmalarından bir görüntü.

1930'lu yılların ortalarında Ankara'da gerçekleştirilen ağaçlandırmaya çalınmalarından bir görüntü.

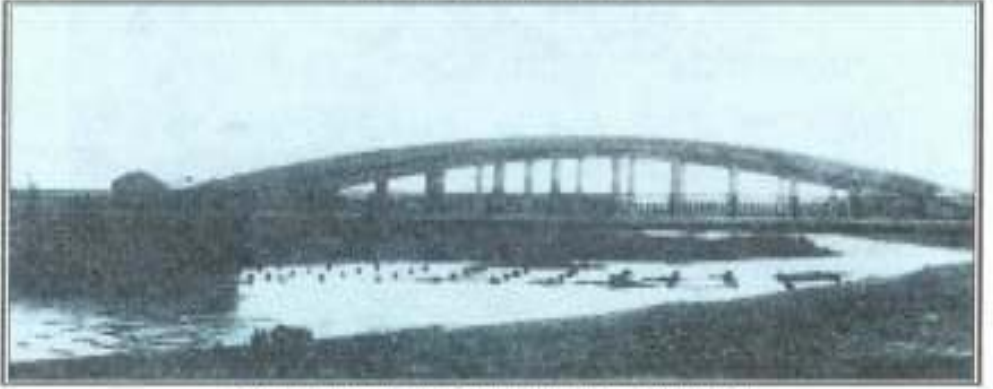
Gazi (Atatürk Orman) Çiftliği (1931-32)

Gazi (Atatürk Orman) Çiftliği (1930'lar)

Gazl İstasyon Binası (1927)

Ankara Çayı Üzerindeki Çiftlik Köprüsü (1927)

Atatürk Orman Çiftliği'nde, Marmara Köşkü (1930)

Atatürk Orman Çiftliği'nde, Marmara Köşkü (1930)

Gazi (Atatürk Orman) Çiftliği (1927-28)

Gazi (Atatürk Orman) Çiftliği (1930-32)

Gazi Çiftliği, Ankara Bira Fabrikası

ANKARA BİRASI'NİN EN GÖRÜLEBİLİR FİDANLARI ANKARA ÇİFTLİĞİ ANKARA BİRASI REKLAMI

Gazi (Atatürk Osmân) Çiftliği (1926)

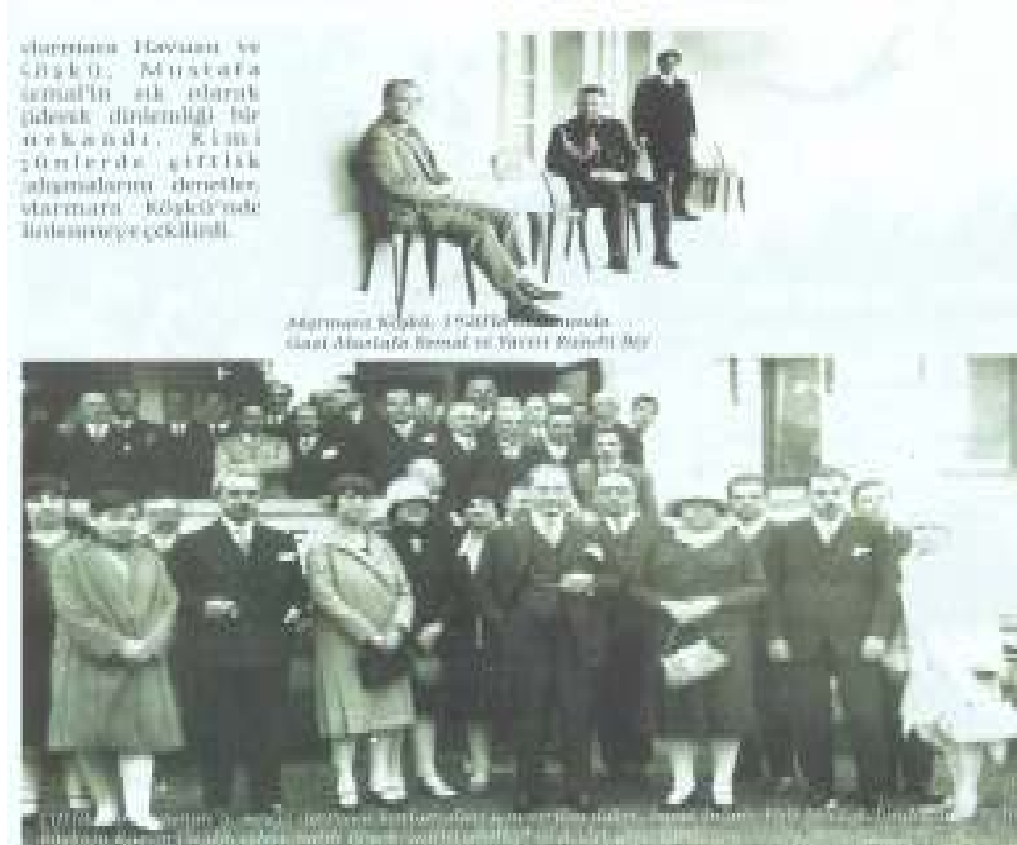
ACÖ'de Hânat Mevâidü (1930'lar)

Gazi Çiftliği, Çiftlik Köşkü.

Gazi Çiftliği, Çiftlik Köşkü önünde yer alan orta havuz ve aiyarete gelen Ankaralılar.

Yılmaz Ilhan
Marmara Rıhtımı'nda bir günün

Marmara Rıhtımı'nda bir günün
Marmara Rıhtımı'nda bir günün

Marmara Gazinosu'nda iyi bulmak genellikle çok azdır. Hava, etrafında yer alan gazino ve kahvesi hatta sonları kentten yitildiği görseller için çağdaş dinlenimi ve eğlence merkezidir. Başlı başına Cumhuriyet, Orkestra olmak üzere konserler verilir. Hissatlar sandallarla havuzun keyfini çıkartırlar.

Marmara Rıhtımı (1930'lı yılların başında Milli Tiyatro Tiyatrosu'na verilmek, halkın kullanımına kapatılmıştı)

Gazl (Atatürk Ormanı) Çiftliği (1929)

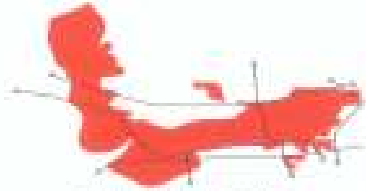
Gazl (Atatürk Ormanı) Çiftliği (1930/1ar)

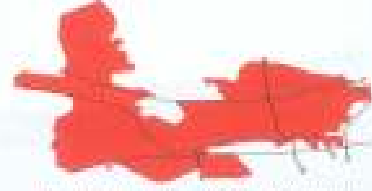
AOÇ'da Piknik

İTİRLİLEN ARAZİLER

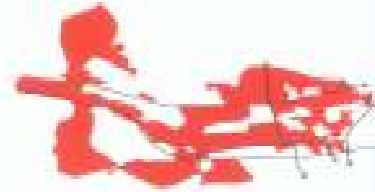
A.Ö.Ç.'nin Ankara'daki arazi varlığının zaman içinde değişimi

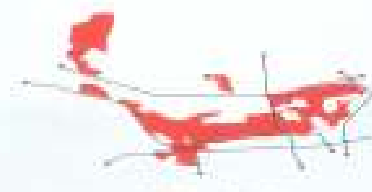
1938 yılındaki araziler

1958 yılında A.Ö.Ç. arazilerinin ulaştığı en geniş alan

A.Ö.Ç. arazilerinin yitirilme süreci

A.Ö.Ç. arazilerinin günümüzdeki durumu

ANKARA'NIN GELİŞİMİ VE A.Ö.Ç.

1938 yılındaki araziler

1958 yılında A.Ö.Ç. arazilerinin ulaştığı en geniş alan

A.Ö.Ç. arazilerinin yitilme süreci

A.Ö.Ç. arazilerinin günümüzdeki durumu

Atatürk Öreni'nin Çiftliğinin tarihi İstanbul İstasyonu

Yeni edilecek olan bu koridorun genişliği 100m'dir

Aşağıda yer alan alanın genişliği 100m'dir ve bu alanın genişliği 100m'dir

TİCERAM
Genel Müdürlüğü

TİCERAM
Genel Müdürlüğü ve sarnığı

